

37899

ET 2080 / 94 br. 10

L. O. J. R.

Katehetika.

Ponatis iz Duh. Pastirstva.

Spisal

Anton Zupančič,

učitelj katehetike na ljubljanskem bogoslovnem učilišču.

Z dovoljenjem prečast. knezoškofijstva.

Velja mehko vez. 60 viuarjev.

V Ljubljani.

Samozaložba. — Tisek Katoliške Tiskarne.

1893.

Katehetika.

Ponatis iz Duh. Pastirstva.

Spisal

Anton Zupančič,

učitelj katehetike na ljubljanskem bogoslovnem učilišču.

Z dovoljenjem prečast. knezoškofijstva.

Velja mehko vez. 60 vinarjev.

V Ljubljani.

Samozaložba. — Tisek Katoliške Tiskarne.

1893.

34899

030034822

U V O D.

§ 1.

Kaj je katehetična služba, nje namen in važnost.

Oskrbovanje cerkvenega učenštva pri malih, ali sploh pri nepodučenih, imenujemo katehetično službo. To opravilo dušnega pastirja ima svoje ime od *κατηχεῖν*, *κατηχίζειν*, kar pomenja nagovoriti, ustno učiti; toraj je *kateheza* v širjem smislu toliko kot ustmeno podučevanje, zlasti poduk o prvinah kake znanosti ali umetnosti. Nam pomenja kateheza poduk malih v verskih resnicah, da bi živeli po njih. Obsega toraj dvojno: verski poduk, in navod h krščansko-pobožnemu življenju. *Katehetika* pa je ona znanost, ki uči, kako je treba nedoletnike podučevati v verskih resnicah in vzgojevati jih krščansko, to je, jih privaditi pobožnega življenja. Kdor v tem smislu uči in vzgojuje, je *katehet* ali veroučitelj; učenci njegovi *katehumeni*, in knjiga, obsegajoča one svete resnice, ki jih podaja svojim malim ali sploh še nepodučenim, je *katehizem*.

Iz do sedaj povedanega spoznamo, kako vzvišen cilj skuša doseči duhovni pastir po službi katehetični: male podučevaje v sv. resnicah in krščansko jih vzgojevaje hoče jih posvetiti in pripeljati do krščanske godnosti in do zveličanja. Zares prevažna namera! Trditi smemo, da ga ni imenitnejšega poduka od katehetičnega. Po njem pride mladina do spoznanja onih najvišjih resnic, brez katerih ni zveličanja; do znanja dolžnosti, po katerih je kristijanu vravnovati življenje, če hoče dospeti do večne sreče. Tu poklada duhovnik temelj vsemu svojemu poznejšemu dušno-pastirskemu delovanju. Brez tega podučevanja in vzgajanja bi mladina podivjala, bi se prepustila prirojenim strastem in vsakoršnim razuzdanostim, in prežalostne bi bile posledice za posamezne rodovine in za ves narod, ko bi duhovni pastirji zanemarjali katehetično službo.

Kdo bi se toraj ne poprijel z vso vnemo tega opravila, kdo bi se strašil truda, ki mu obeta stoternega sadu! Otroško srce je še nepokvarjeno, rahlo, prejemljivo; tu pada seme božje besede na plodna tla. Dete je kakor vosek, iz njega napraviš podobo, kakoršno koli hočeš; je mlado, šibko drevce — rastlo bo, kamor je ganeš! Na mladini sloni svet. Sreča človeštva časna in večna je deloma odvisna od prizadevanja katehetovega. Ako dušni pastir pridobi male za Kristusa, in jim pravo krščansko pobožnost vname v srcu, tedaj on po deci vpliva tudi na stariše in na druge do-rasle. Iz vrlo krščansko vzgojevanih otrok postanejo pobožni go-spodarji, gospodinje, očetje in matere, ki krščanskega duha v ded-ščino zapuščajo svojim otrokom — in tako delo katehetovo kras-nega sadu rodi še v poznih rodovih.

Spoznavši veliko važnost katehetičnega podučevanja je sveta cerkev obračala že od prvih časov svojega obstanka vso pozornost in skrb na poduk malih, in si ga še danes šteje v svojo najsvetejšo dolžnost. Po zgledu Zveličarjevem, ki je ljubeznivo spre-jemal otročiče z rok materinih, ter jih blagoslavljal, in tistim, ki so hoteli deteta odganjati, govoril: »Pustite malim k meni priti in nikar jim ne branite, ker njih je nebeško kraljestvo« — tudi cerkev jemlje otročiče v svojo ljubezen, in jih vodi h Kristusu. V svoji materni skrbi za otročiče je cerkev prva ustanovila šole, je potrdila razne družbe in redove, katerim namen je, skrbeti mla-dim za poduk in krščansko odgojo; ona je zaukazala na triden-tinskem zboru vsem duhovnim pastirjem skrb za male, in zani-karnim žuga celó s cerkvenimi kaznimi.¹⁾ Isto velé tudi posamezni škofje svoji duhovščini²⁾, ki posnemajoč krasne zglede apostoljskih mož, n. pr. sv. Frančiška Sal., Filipa Nerija, Jožefa Kalasankcija in drugih, rada postane ljubi svoji mladini učitelj in vzgojitelj.

Priznavši važnost katehetičnemu poduku tudi avstrijske državne šolske postave veronauku po ljudskih in srednjih šolah odkazujejo mesto³⁾, ter od ljudskega učitelja zahtevajo, da si pridobi sposob-nost, namestovati kateheta, ako bi bilo treba.⁴⁾

¹⁾ Sess. XXIV. c. 4. de Ref.

²⁾ Gl. Michäelis archiep. Labac. Pastoralis epistola II. § 6. — Erlass des Fb. Ordin. 1870, Z. 645. — Fb. Verord. v. 16. März 1876; gl. Laib. Diöcbl. 1876, str. 81.

³⁾ Postava dné 14. maja 1869, §§ 3., 17., 29., 30. in isti §§ novele od 2. maja 1883.

⁴⁾ Postava dné 14. maja 1869, §§ 5., 37. — post. dné 2. maja 1883, § 48.

§ 2.

Težave katehetovskega posla in pomočki.

I. Opravilo katehetovo nikakor ni lahko. Služba njegova je težavna, ker mu je raznih ovir premagovati ali odstranjevati, ako hoče priti do svojega cilja. Veroučitelj trudeč se v šoli najde težavo:

1. V predmetu samem. Učiti mu je večne resnice in skrivnosti sv. katoliške cerkve, ki presegajo vsak človeški razum; in vendar jih mora kolikor toliko jasne storiti slabemu otroku, ki še misliti ne zna, niti soditi in sklepati. Veliki množici malih, ki so različni po razumnosti, vsi pa lahkomišelnih, raztresenih, nemirnih, treba je sv. resnice globoko vsajati v spomin, da bi mogli živeti po njih. Tudi ni lahko zadeti pravo pot, najti primerno metodo, da pri toliko slabotnih učencih doseže namen.

2. Se mora katehet podučevaje svoje male ponižati do njih mišljenja in razumevanja, celó do njih jezika in govornice, sicer bi kaj malo dosegel pri otrocih. A to ni lahko človeku višje izobraženemu, ki se peča z resno znanostjo, ki občuje le z omikanci, z deco se pa prej morda nikoli ni vkvarjal v svojem življenju.

3. Treba je veroučitelju tudi velike potrpežljivosti pri katehizovanju. Kako brž pozabi otrok, kar se mu pové, ali tudi ono, česar se je že naučil; zopet in zopet mu je treba ponavljati isto reč, predno mu postane duševna last. In vendar mu je odkazane dokaj tvarine za vsako leto, učnih ur pa tako malo!¹⁾

4. In če slednjič duhovnik večne resnice vtisne svojim malim v spomin in jih tudi razumevajo, pa s tem še ni dobljeno srce in volja učencev. Sv. vera jim ne sme ostati mrtev zaklad, ampak treba je po nji živeti. Tudi do tega mora voditi katehume ter kazati jim, kako naj izvršujejo v življenju, kar so se naučili v šoli. In če je malim srce navdušeno za sv. vero ter tudi voljo imajo po nauku Jezusovem živeti, o, koliko vnanjih zaprek se tu prikazuje mnogokrat: slaba hišna odgoja, zapeljivi zgledi malopridnih odraščencev, malovredna tovaršija itd. Vse to podira, kar katehet trudoma zida.

¹⁾ Ako veroučitelj zaradi drugih opravil svoje dušno-pastirske službe zgubi katero onih pičlih ur, ki mu jih odmenja »Normallehrplan«, naj jo skuša namestiti z drugo. Dosti zgodaj naj se dogovori z učiteljem, oziroma z voditeljem šole, da mu mesto izpadle odloči katero drugo učno uro. V nekaterih kronovinah, n. pr. na Doljnem Avstrijskem je c. kr. deželni šolski svet ukazal učiteljem, da morajo katehetom, ki so v dušnem pastirstvu, ustreči v tej zadevi.

5. Celó telesni trud katehetov ni majhen. V soparnih, časih prav velicih šolskih sobah po dve uri zapored ali še dalje neprenehoma glasno govoriti, zraven vedno misliti na predmet, in obenem med učenci ohraniti pazljivost in red pa tihoto, to ni lahko. Treba je veroučitelju v to močnih pljuč, trdnega zdravja.

II. A vse težave in zapreke skuša in vé premagati za svoj poklic vnet katehet. V ta namen si prizadeva pridobiti si veroučitelju potrebnih lastnosti, in poslužuje se vseh pomočkov, da doseže namen. Zlasti

1. v sebi vnema notranji ogenj svetega navdušenja za svojo službo, in zato mnogokrat premišljuje važnost svojega delovanja. Njemu so izročeni otročiči, ki so otroci božji, ljubljenci Njegovi, tempelj sv. Duha, biser cerkve Kristusove, veselje starišem, up domovine. Njemu so izročene njih nedolžne duše, in iz katehetovih rok jih bo tirjal Bog. Na delavnosti veroučiteljevi mnogokrat sloni večna ali tudi časna sreča učenceva! Gorjé katehetu, ako bi njegova zanikarnost bila kriva, da kateri učenec pozneje hodi pot greha in krivice.

2. Da si beseda njegova pot odpre do srca otrokovega, mora učitelju priti od srca, in podpirana biti po zgledu njegovem. Mora se toraj sam navduševati za večne resnice, katere uči. Kar uči, mora potrjevati s svojim življenjem, pojasnovati s svojim vedenjem; pred čimur svari učence, tistega se je njemu samemu ogibati. Nepokvarjeni otroci so ostri sodniki, in le če veroučitelj govori iz prepričanja, navdušeno, ter z dejanji potrjuje svoj nauk, tedaj svoje male pridobi za resnico in čednost.

3. Pridobiti si mora katehet tudi vsega svojemu poklicu potrebnega znanja. Dobro izurjen bodi najprej v bogoslovskih vedah: v dogmatiki, morali, v obredoslovji in cerkveni zgodovini; znana naj so mu tudi načela psihologična in pravila pedagogike pa didaktike. Dobro mora poznati svoje učence, njih dosedanje znanje, zmožnosti, potrebe in individualnost posameznih, sicer ne bo učil in vzgojeval s pridom.

4. Zraven tega splošnega znanja mora katehet tudi imeti popolno v svoji oblasti predmet, katerega uči. Zato mu je treba skrbnega pripravljanja na poduk, ne le v tem smislu, da vé zadeti pravo učbo, najpripravnejšo metodo, ampak tudi stvar samo, katehizem, svetopisemske zgodbe ali evangelij . . . mora imeti dobro v spominu, in to od besede do besede. Ako katehet zahteva

od učenca, da se naloge naučí dobro, da vé povedati od besede do besede, koliko bolj moramo to tirjati od njega samega. Da katehizem, svetopisemske zgodbe, evangelije veroučitelj zna od besede do besede, treba mu je tudi zaradi javne skušnje, kjer mu ni moč rabiti knjige; a tudi v šoli svoje male izpraševaje ne gré, da bi gledal v knjigo, ko od otroka zahteva, da mu pové na pamet.

5. Da uspešno deluje veroučitelj, in da besede njegove padajo na plodna tla, mora si pridobiti vdanost in ljubezen svojih učencev. V ta namen naj jim kaže pri vsaki priliki, da jih res ljubi, da pri njih ne išče družega, kot njihove časne in večne sreče. Veselega obličja naj stopa med svoje male, prijazno, ljubeznivo in pravično naj vselej ravna z njimi, ter svoje sočutje jim kaže pri dogodkih veselih ali britkih.

6. Potrebno je tudi, da si katehet pridobi stariše svojih učencev, ter da jih (zlasti matere) nagovarja in podučuje ob vsaki priliki, kako naj domá podpirajo njegovo prizadevanje. Isto tako naj skuša veroučitelj vedno živeti v slogi in sporazumljenji z učitelji na isti šoli, da so mu podporniki pri trudapolnem prizadevanji, in da podučujejo v istem duhu, kakor on, kar je velike važnosti. — Kaj pa da tudi brez vnanjega reda, brez discipline v šoli ni uspeha.

§ 3.

Kratka zgodovina katehetične službe in slovstvo katehetike.

1. Že prve čase krščanstva je sv. cerkev one podučevala in poskušala, ki so se oglasili za pristop k veri Jezusovi, preden jim je podelila sv. krst. To opravilo ali napravo so imenovali katehumenat, o katerem govori že mučenik Justin (u. 167). Kaj pa da so bili katehumi onih časov večinoma odraščenci, ker so tista stoletja pristopali sv. cerkvi večjidel dorasli. Tertulijan imenuje katehume novince krščanstva. Slehrnega, ki se je oglasil za katehumenat, je škof sam ali v njegovem imenu kak mašnik poskušal, izpraševaje ga po nagibih prestopa, po dosedanjem življenji itd. Časih so koga sprejeli tudi le pogojno. Sprejem je bil slovesen. Škof je na nove katehume pokladal roke, je molil nad njimi in jih zaznamoval s sv. križem. Čas tega podučevanja in priprave ni bil za vse enako dolg, ravnal se je po znanji in življenji katehumenovem. Toliko je gotovo, da je vsaj od tretjega stoletja naprej trajal katehumenat eno do dve leti, in njega učenci so bili raz-

vrsteni v dva¹⁾ oddelka ali razreda. Začetniki, sploh le katehumeni imenovani, so spadali v prvi razred, in so smeli navzoči biti ob nedeljah in praznikih pri javni božji službi noter do darovanja. Od tod še dandanes ta del sv. maše do darovanja imenujemo mašo katehumenov. Učence drugega oddelka so imenovali *prosilce*, *competentes*, ker so bili že toliko podučeni in vredni spoznani, da so smeli prositi sv. krsta. Rekali so jim tudi *odbrani*, *electi*. Le kratko časa bili so v tem razredu, 40 dni do 3 mesece, ter se z molitvijo, postom in drugimi pobožnimi vajami pripravljali na sv. krst, katerega jim je podelil večinoma škof sam; prve čase navadno veliko soboto ali binkoštno. Kjer je ljudstvo trumoma, v velikih množicah pristopalo sv. cerkvi, ali ob času preganjanja, bil je čas priprave le kratek.

Po obliki je to katehetično podučevanje bilo večinoma *akromatično*, prednašujoče, a jemali so ozir na starost, stan, znanje učencevo. Vmesna vprašanja, tudi od strani katehumenov, so oživljala ter bolj zanimljiv storila učiteljev govor. Učili so se katehumeni zlasti zgodbe sv. pisma starega in novega zakona, iz katere je učitelj izvajal dejanske dolžnosti krščanstva, in na katere je navezoval tudi važnejše verske resnice. Ravno pred sv. krstom je moral učenec javno pred škofom spoznati ter odmoliti *verō*, a očenaš je smel odmoliti še-le po prejetem krstu z drugimi vred, kajti (po besedah sv. Krizostoma) on, ki po sv. krstu še ni postal otrok božji, naj še ne imenuje Boga svojega očeta.

S prejetim sv. krstom ni bilo še končano versko podučevanje; saj katehumeni o najimenitnejših resnicah božjega razodenja še niso nič izvedeli. Nauk o presv. Trojici, o sv. zakramentih, o sv. maši je namreč cerkev ohranila iz modre previdnosti tajen, in ga ni razodela katehumenom. To se je zgodilo deloma zato, da bi kakemu še malo podučnemu in v krščanstvu še ne utrjenemu novincu ne bili taki verski nauki morda v spodtikljej in pohujšanje; deloma pa, da te najimenitnejše in najsvetejše resnice obvaruje onečastenja, presukavanja in zlorabe po ljudéh, ki so se časih pri-mešali novincem ter se priplazili v zbirališča kristijanov. V tem je bil tajinstven nauk prve sv. cerkve, *disciplina arcani*. A ker so katehumeni koj po sv. krstu prejeli tudi sv. obhajilo in zakrament sv. birme, zato so jim po nekoliko pač že pred krščevanjem

¹⁾ Nekateri naštevajo tri razrede katehumenov, ker jim prištevajo tudi one, katerim so sv. krst zarad velike mlačnosti ali zarad storjenih velicih pregreh odložili časih za več let, prištevši jih javnim spokornikom.

pojasnili bistvo, vrednost, namen sv. obhajila, vendar so popolni in temeljiti poduk o tem, kakor tudi o drugih sv. zakramentih, dobivali v osmini po prejetem sv. krstu v vsakdanjih katehezah, katere so imenovali zato skrivnostne, mistagogične.

To podučevanje in pripravlanje katehumenov se je vršilo v cerkvah ob določenih urah, zlasti v adventnem in v postnem času. Zraven tega javnega katehizovanja so pa tudi bolje podučeni lajki domá podučevali katehumene, zlasti krstni botri in stariši ¹⁾ novincev.

Spoznala pa je sv. cerkev za potrebo, krščanske resnice prepričati tudi znanstveno omikane pagane, in jih pridobiti Kristusu, zato je takim katehumenom preskrbela bolj temeljitega, znanstvenega poduka. Taka potreba se je pokazala najprej v središči takratnega učenega sveta, v Aleksandriji, kjer so iz povedanega namena ustanovili pozneje toliko slovečo katehitično šolo, in enake učilnice v Cezareji, Jeruzalemu, Edesi, Rimu, v Antiohiji, kjer je podučeval sv. Krizostom, v Nisibisu, katera je slovela še v 6. stoletji. Že iz namena teh šol je razvidno, da so bile odmenjene bolj doraščencem kot otrokom. Iz Aleksandrijske katehitične šole je pozneje postala visoka šola v pravem pomenu, na kateri so podučevali sloveči učenjaki ne le v krščanskem bogoslovju, ampak tudi v drugih znanostih in umetnijah. Način učitve na katehitičnih šolah tistega časa spoznamo iz znanega spisa sv. Avgušтина (živel 354—430) »de catechizandis rudibus«, pa iz katehez sv. Cirila Jeruzalemskega, katerih je 23 še ohranjenih. Učenje se je godilo večinoma dialogično.

2. Ob začetku srednjega veka se je zgodila popolna sprememba ozir katehumenata. Nekaj že zarad tega, ker je bilo krščanstvo že zelo razširjeno in so le še redko kedaj se zglašali dorasli za sv. krst, se toraj tudi pripravlanje ni moglo skupno

¹⁾ Tako je Origen kot deček obiskoval katehitično šolo, a zraven ga je pa tudi doma podučeval v sv. resnicah oče Leonida, in moral mu je sin vsaki dan odločeni oddelek sv. pisma povedati iz pameti. Kaj vneta učiteljica je bila mati sv. Gregorija Naz., sv. Nona, ki je prve kali krščanskega življenja zasadila v sinovo srce. Enako tudi sv. Monika, mati sv. Avgušтина, ki je sina že zgodaj izročila cerkvenemu katehumenatu, in tudi sama ga pridno podučevala. Tudi sv. Janez Krizostom prejel je prvi poduk v krščanstvu od svoje matere Antuze. Zares spodbuden zgled vsem starišem sta Bazilij in Emelija, ki sta svoje otroke (deset jih je bilo) tako lepo podučevala v krščanstvu, in jih vadila pobožnega življenja, da izmed njih sv. cerkev štiri časti kot svetnike, katerih najbolj znan je Bazilij Veliki.

goditi; še večjo spremembo je provzročilo to, ker so roditelji svoje otroke krstiti dajali kmalu po rojstvu, in je toraj odpadlo pripravljanje na ta zakrament. Mesto tega se je začelo podučevanje že krščenih po roditeljih, botrih in mašnikih. Izšli so v tem času že tudi katehizmi, in tudi sicer so celó sloveči možje marsikaj spisali o podučevanju mladine, n. pr. sv. Edmund Canterbury-ski (u. 1247), sv. Tomaž Akv., sv. Bonaventura, papež Celestin V. in dr.

Posebno lastni srednjemu veku so razni pomočki katehitičnega podučevanja, ki so jih izumili cerkveni učitelji tiste dóbe. Tem učilom gre prištevati v prvi vrsti biblične podobe. Kar je bila pisana knjiga njim, ki so znali brati, to naj bi priprostemu človeku bile slike, predstavljajoče razne dogodbe iz sv. pisma, predpodobe, katehizmove nauke pojasnovane s podobami. V kolikem obsegu se je cerkev v srednjem veku posluževala tega učila, kaže nam pogled v cerkve tistega časa: slike na stenah, krasne podobe na oknih, v preprogah pred altarjem, podobe na svetih posodah, na klopéh in na raznem drugem cerkvenem orodji, ki večinoma predstavljajo prizore iz svetopisemske zgodbe, zlasti iz življenja Kristusovega.

Posebno izdaten pomoček ljudskemu verskemu podučevanju in vzgajanju so bile tudi pobožne igre, dramatična predstavljanja svetopisemskih dogodb, ki so se začela sicer že v starejšem času, a se popolno razvila še-le v srednjem veku. Časih so taka predstavljanja bila združena z javno božjo službo, in prve čase so predstavljajoči bili večinoma duhovniki. Skoraj za vsak večji praznik so poznejša stoletja te dóbe imeli posebno pobožno igro, ki je kar se dá živo ljudstvu predstavljala praznikovo dogodbo. Najiminitnejše so bile predstave vélicege tedna. Ko se pozneje take igre niso več vršile v cerkvi, in so predstavljajoči bili neduhovniki, so se iznerodile, postale posvetne, vrinile so se mnoge razvade . . . in zato jih je slednjič jela prepovedovati cerkev.

3. Zeló se je povzdignilo ter zboljšalo katehitično podučevanje po prizadevanji tridentinskega cerkvenega zbora (Sess. XXIV. de Ref. c. 4.), ki je tudi izdal slovečo knjigo »Catechismus Romanus«, kateri je izšel l. 1566, namenjen duhovnim pastirjem, da bi zanaprej po njem svoje vernike, nedorasle in dorasle, podučevali in za nebesa jih odgojevali. — Kar so zaukazali zbrani očetje tridentinskega zbora ozir podučevanja mladine in katehitičnega vzgojevanja, to so jeli z veliko navdušenostjo izvrševati po vsem katoliškem svetu posamezni škofje in razne škofijske sinode.

Na vseh krajih so začeli vstanavljati novih šol po deželi, po samostanih, pri stolnicah; že obstoječe pa so zboljševali.

Izmed raznih katehizmov za časa tridentinskega zbora imenujemo preslavni katehizem, katerega je po želji cesarja Ferdinanda izdal njega pridvorni pridigar jezuit zv. Peter Kanizija. Prvi del, namenjen veroučitelju, izšel je na Dunaji l. 1554 pod imenom: *Summa doctrinae christianae sive Catechismus major*; l. 1563 je izšel isti katehizem v skrčeni obliki, nekak izpisek večjega, ki nosi naslov: *Institutiones christianae pietatis seu Catechismus parvus*, namenjen učeči mladini. In kakor razvidimo iz pisem zvel. Kanizija, poslal je med svet svoj katehizem tudi še v tretji, najmanjši izdaji kot »catechismus minimus«. Kanizijev katehizem podaja ves krščanski nauk v petih poglavjih: o veri, o upanji, o ljubezni, o sv. zakramentih in o krščanski pravičnosti. Zelo naglo se je razširila ta knjiga, vpeljali so jo po vsej Nemčiji, prevodili skoraj v vse jezike evropske in celo v nekatere azijske. Mnogokrat je pregledal in zboljšanega izdal svoj katehizem pisatelj sam, in za njim tudi drugi. Še danes je v veliki veljavi ter se rabi po mnogih škofijah našega cesarstva. Tudi naši slovenski diecezanski katehizmi so izdelani po Kanizijevem. Jako sloveč je tudi jezuita kardinala Roberta Belarmina katehizem (izšel v italijanščini l. 1603), katerega je papež Benedikt XIII. za Italijansko ukazal, Benedikt XIV. pa priporočil vsem škofom. Zaslovel je tudi tako zvani Saganški katehizem, katerega je l. 1765 izdal Ign. Felbiger, avgustinski opat v Saganu, pozneje v Avstriji prvi nadzornik in voditelj vseh ljudskih šol; Bern. Overbergov (izšel 1804); Jan. Hirscherjev, izdan 1842, in najnovejše čase P. J. Deharbov S. J., ki je l. 1847 izšel v Regensburgu v 4. izdajah ter je še dandanes v rabi po mnogih deželah.

Mnogo dobrega, rabnega, vmes celo izvrstnega je izšlo novejše čase veroučitelju v pomoč kot pomožna knjiga pri razlaganji katehizma. Naj imenujemo:

A. Gruber, *Praktisches Handbuch der Katechetik für Katholiken*; J. M. Leonhard, *Vollständige Katechesen*, Wien 1840; ravno tistega: *Katholische Glaubens- und Sittenlehren in Fragen und Antworten, erläutert durch die biblische Geschichte des alten und neuen Testaments für Katecheten und Seelsorger*. Wien 1829; Deharbe, *Erklärung des katholischen Katechismus, als Hilfsbuch zum katechetischen Unterrichte*, 5 Bände, Paderborn 1861—1865; istega: *katholischer Katechismus für Kinder in katechetischer Lehrweise erklärt*; Schuster, *Katechetisches Handbuch, zum Gebrauche für jeden Katechismus*, 5 Bände, Freiburg 1861; *Theoretisch-praktisches Handbuch der Katechetik für Katholiken im*

Geiste des hl. Augustin, von Aug. Gruber, überarbeitet und vermehrt von einem Priester der Diöcese Regensburg, Regensburg 1870; Dr. J. Schmitt, Erklärung des kleinen Deharbe'schen Katechismus, in istega: Erklärung des mittleren Deharbe'schen Katechismus, Freiburg i. B. 1871—1872; R. Hirschfelder, Handbuch zur Erklärung der biblischen Geschichte des alten und neuen Bundes in den Volksschulen, 2. natis, Mainz 1874; A. Löffler, Vollständig ausgearbeitete Schulkatechesen zur Erklärung des kleinen Katechismus, Wien 1875; G. Mey, Vollständige Katechesen für die untere Klasse der katholischen Volksschule, Freiburg i. B.; dr. Fr. Oberer, Praktisches Handbüchlein für Katecheten, Graz; Tom. Mraz, Šolske kateheze za prvence, priloga »Slov. Prijatelj« 1878; istega: »Razlaga srednjega in velikega katehizma.«

Teorijo katehetike obravnavajo med drugimi: Galura, Grundsätze der wahren sokratischen Katechisier-Methode, Freiburg 1793; Overberg, Religionshandbuch, 5. natis, Münster 1839; istega: Anleitung zum praktischen Katechisieren, 1825; J. M. Leonhard, Theoretisch-praktische Anleitung zum Katechisieren, Wien 1819; Gruber, Katechetische Vorlesungen, Salzburg 1830; Hirscher, Katechetik, 4. natis, Tübingen 1840; J. F. Benda, Der katholische Religions-Unterricht in der Volksschule, 2. natis, Prag 1879; Fr. Schöberl, Lehrbuch der kathol. Katechetik, Kempten 1890; St. Ilijašević, obuka male-nih ili katehetika, v Zagrebu 1850; Dr. Martin Štiglic, kratka katehetika, v Kraljevici 1877; Jožef Rozman, Katehetika ali poduk prvencev v sv. Jezusovi veri, v Celovcu 1855.

Jako dobro služijo veroučitelju tudi nekateri katehetični časopisi, n. pr.: *Katechetische Blätter*, izdaja Fr. Walk na Bavarskem; *Christlich-pädagogische Blätter für die österreichisch-ungarische Monarchie*, Wien, izdaja J. Panholzer; *Ambrosius*, Zeitschrift für Kinderseelsorge, Donauwört in dr.

§ 4.

Razdelitev katehetike.

Prvi veroučitelj otroku je krščanska mati. Na nje mesto stopi pozneje v imenu svete cerkve katehet, ki delujoč v šoli navezuje svoje nauke na ono, kar so učenci že prejeli doma in pripravlja na tisto, kar bo od njih zahtevalo življenje. Veroučitelj toraj skuša *a)* svoje katehumene toliko podučiti, da pozneje morejo umeti v cerkvi pridige in krščanske nauke za odrasle in da vedó odgovor dati od svoje vere; *b)* jih vvesti v versko življenje, da bodo znali po sv. veri živeti in kot dobri kristijanje svojo dolžnost storiti v družini, občini in državi. Katehetiko kot znanost, ki uči, kako je veroučitelju oskrbovati službo, da z njo doseže svoj namen, delimo toraj na dva dela, katerih I. govori o katehetičnem podučevanju in II. o katehetični vzgoji.

I. Poglavlje.

Katehetično poučevanje.¹⁾

§ 5.

O predmetu katehetovega poučevanja.

Kar smo rekli v homiletiki (gl. § 31.) gledé učitelja doraslim, to velja tudi učitelju nedoraslim, kajti obema je isti namen: učence voditi do zveličanja. Obema je toraj oznanovati isto reč: nauk Jezusa Kristusa križanega, kajti edino le v tem je zveličanje. A če že odrasčenci ne morejo vsi vsega nositi in razumevati, in mora zatoraj pridigar izbirati ter iz dragocenega zaklada svetega razodenja jemati, kar je poslušateljem potrebno in koristno, so v tem oziru katehetu stavljenе še ožje meje. Tudi veroučitelj naj svojim malim oznanuje ime Kristusovo, tudi njemu je predmet poučevanja sveti evangelij, božje razodenje, a le v toliki meri, po kolikor je začetnikom razumljiv in neizogibno potreben. Ako gré toraj določevati tvarino katehetičnemu poučevanju, ozirati se je na doumljivost katehumenov, na namen poučevanja, pa tudi na razne okoljnosti časa in kraja, v katerih živé učenci.

V obče povsod določuje višja cerkvena oblastnija, škofijstvo, kaj je katehetu učiti in koliko iz sv. razodenja, in sicer deloma po zaukazanih verozakonskih učnih knjigah, deloma po pozitivnih določilih; zato v naslednjem vzamemo za podlago dotični ukaz za ljubljansko škofijo.²⁾

1. Glavno učno tvarino veroučitelju odkazuje ona knjiga, katero smemo imenovati zakonik božji, to je, katehizem, ki je največja dragocenost sv. cerkve, najvažnejša knjiga na polji bogoslovnem. Sveta posoda je, ki obsega voljo božjo, kratko, jasno, točno ves nauk našega odrešenja. Najkoristnejša knjiga je malim in doraslim. Katehizem dobro sestaviti je težko; najučenejši bogoslovci so se skušali pri tem delu: bl. Kanizij, Belarmin, Fleury,

¹⁾ O katehetičnem poučevanju veljá v obče vse tisto, kar smo povedali o homiletičnem poučevanju, kaj pa da z vednim ozirom na lastnijo učencev.

²⁾ »Entwurf des Lehrplanes für die Ertheilung des Religionsunterrichtes in den allgemeinen Volks- und Bürgerschulen der Diöcese Laibach«, gl. Diöc. Bl. 1877, pag. 121.

Bossuet in dr. Škofijski ordinarijat ima določevati, katerega izmed raznih katehizmov naj rabijo veroučitelji v vladikovini, in brez škofovega dovoljenja drugačnega kot za diecezo zaukazanega ne smejo rabiti. V ljubljanski škofiji je določen katehizem Kanizije v raznih izdajah in v različnem obsegu.²⁾ Kolikor možno naj se vpeljani katehizem nikar ne preminja, ampak eden in tisti se rabi v šoli, v cerkvi in pri vsakoršnem drugem podučevanju. Le tako je mogoče, da tudi stariši doma podučujejo šolarje, ker so se sami svetih resnic na isti način učili; nad drugačnimi besedami in vprašanji pa se spodtika ljudstvo, misleč, da je tudi nauk nov. Skrb naj je duhovnemu pastirju, da razširja katehizem med verniki kar se dá; ne le vsak učenec ga mora imeti, ampak nobene družine naj ni v župniji brez škofijskega katehizma.

Glavna pravila za rabo te velevažne knjige so: a) Učencem veroučitelj ne smé nakladati katehizma, da se ga učé na pamet, ako jim ni prej razlagal in pojasnoval dotičnega oddelka; kajti veliko ložej in prej si človek zapameti stvar, katero razume. b) Kaže naj učencem velik pomen, važnost, potrebnost svetih resnic za časnost in večnost, ter naj skuša za-nje pridobiti tudi otrokovo srce in voljo. Ni namreč dosti, če šolarji katehizem razumejo in si ga vtisnejo spominu, ampak še prav posebna skrb veroučiteljeva naj je, svojim malim kazati, kako jim je v življenji vporabljalono, česar so se naučili. Razlagovaje posamezne resnice naj zraven kaže učencem, kje, kdaj, kako naj priučeno v življenji rabijo ter se po uku ravnajo. c) V vsakem razredu je odločeni katehizem vsaktero leto ves vzeti, to je, vsaj vse važne in bistvene resnice iz vsacega poglavja, da tako otroci vsako šolsko leto prejmo celoto. To je zato potrebno, da more veroučitelj v vsakem naslednjem višjem razredu obširnejši nauk navezovati na že znane poglavitne resnice — in zarad onih učencev, ki zapustijo šolo, ali se preselijo drugam, da jim ne ostanejo neznane nobene važnejše reči iz katehizma.

2. Tudi sv. povest je predmet katehetičnemu podučevanju, biblijska in cerkvena. Sveta zgodba katehumenom kaže v prijetni

¹⁾ Namreč: Mali katekizem, v c. kr. zalogi šolskih bukev na Dunaji; Krščanski nauk za prvence (1. in 2. šolsko leto), sestavil Sim. Zupan; Kratki katekizem, v Ljubljani; Krščanski nauk, v c. kr. zalogi šolskih bukev; in Katekizem ali krščanski katoliški nauk, spisal Ant. Lesar. — Vse te knjige so za šolsko rabo potrjene tudi od c. kr. ministerstva za bogocastje in uk.

obliki: a) namen človekov, prvotno stanje njegovo in premembo po grehu. Sv. povest stavi pred oči neskončno usmiljenje božje in njegovo dobroto, kažoč, koliko je storil za rešenje in zveličanje rodu človeškega po svojem Edinorojencu, in kake dolžnosti vsled tega človek ima Bogu nasproti. b) Sv. povest lepo razjasnuje ves nauk katehizmov; ona pojasnuje in dokazuje posamezne verske resnice. Živo nam kažejo sv. zgodbe pota božje previdnosti, kako On vse svoje stvari modro vodi in ohranjuje, kako tudi nezgode, nesreče mnogokrat obrača človeku v korist itd. c) V živih podobah nas sv. zgodba prepričuje, da je človeku možno pošteno in pobožno živeti, dobro delati, greha se varovati, ter v raznih okolnostih življenja, v sreči kakor v nesreči, v bogastvu in v siromaštvu služiti Bogu. d) »Nauk naj je nazoren«, veli pedagogika. A z nobeno rečjo se ne dajo resnice krščanske storiti tako nazorne, jasne, kakor s pripovedmi, vzetimi iz sv. pisma in iz cerkvene zgodovine. Zgodbo si dete lahko zapameti, in s povestjo vred tudi katehizmovno resnico, katero pojasnuje in vtrjuje zgodba.

Učencem najvišjih razredov ljudske šole, zlasti meščanske, veliko koristi tudi cerkvena povest, ki je nekako dopolnilo katehitičnemu podučevanju in vzgajanju. Cerkevna zgodovina naj bi učence potrjevala v veri, dajala jim prepričanje, da je cerkev delo božje, poslopje zidano na skalo, ob katero zastonj buta človeška sila in peklenska moč.¹⁾

3. Razlaganje nedeljskih evangelijev, oziroma listov spada tudi v katehitično podučevanje. Pri nas imajo veroučitelji pred vsako nedeljo in praznikom od četrtega razreda naprej kake pol učne ure odmeniti tej tvarini. Razlagovaje perikopo naj katehet iz nje povzema verskih in dejanjskih naukov ter kaže, kako vporabljati jih v življenji.²⁾

4. Obredoslovje kaže učencem visoki pomen katoliškega bogočastja, sv. časov, obredov pri deljenji sv. zakramentov itd., ter je potreben del katehitičnega podučevanja, da se otroci vedó pridoma vdeleževati javne službe božje. V višjih oddelkih ljudske šole katehet ta uk navezuje na nedeljske in prazniške

¹⁾ Za biblijsko povest se rabijo v ljubljanski škofiji: Dr. J. Schuster zgodbe sv. pisma stare in nove zaveze, poslovenil Ant. Léšar; in dr. Fr. Knecht, zgodbe sv. pisma za nižje razrede ljudskih šol, poslovenil Iv. Skuhala. Drugemu letniku meščanskih šol pa so za cerkveno povest odločene: »Zgodbe katoliške Cerkve«, spisal Ant. Léšar.

²⁾ V učni pomoček služi: »Sv. listi in evangeliji«, na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih bukev.

perikope; pa tudi na primernih krajih katehizma naj skuša svoje učence vpeljavati v spoznavanje katoliške liturgije. V tretjem letu meščanskih šol pa naj se obredoslovje uči samostalno.¹⁾

5. Tudi nekatere bolj znane molitve in pesmi si imajo spominu vtisniti otroci, zlasti take, ki se rabijo pri javni božji službi. Učni načrt katehetu imenuje nekatere molitve, katerih naj bi se na pamet naučili učenci ljudskih šol. Vse take molitve in pesmi je treba prej pojasnovati, razlagati, ker le tedaj je duševnega sadu pričakovati od njih rabe. Najložej se jih naučé šolarji, ako jih delj časa skupno molijo pred in po učni uri.²⁾

§ 6.

Razdelitev učne tvarine na posamezne razrede učencev.

Katehet pri svoji mladini tedaj doseže cilj, ako si učenci v letih šolanja pridobijo toliko verskega znanja, in če jih tudi toliko vpelje v katoliško življenje, da ne bodo le v šolskih letih, ampak tudi v poznejšem življenji napolnjeni krščanskega mišljenja delovali za svoje zveličanje v tesni zvezi s sveto katoliško cerkvijo. V dosego tega namena je za ljudske šole na Kranjskem določen za posamezne razrede ta-le učni črtež:

A. Ljudske šole.

Nerazdeljena enorazrednica (s celodnevним podukom). Vsi učenci se podučujejo skupno. Otroci prvega šolskega leta prejemajo najpoglavitnejše nauke kot versko podlago; pri starejših učencih se ima ono začetno znanje ponavljati, razširjati in vtrjevati.

1. Najnižji oddelek, učenci od 6—9. leta, naj vsako leto prejmo neko celoto katoliškega verouka. Katehet začenjaj z naukom o Bogu, razlagaj nekatere ložej umljive lastnosti božje, pripoveduj o treh božjih osebah, uči jih delati znamenje sv. križa. Na to pride zgodba stvarjenja, o angeljih, o hudobnih duhovih, o ustvarjenji človekovem, o grehu prvih starišev in obljubi Odršenika. V tem oddelku naj le najsposobnejši učenci, kateri že

¹⁾ Učna knjiga v to odmenjena je: Liturgika, spisal Ant. Lésar; na nižjih razredih pa dobro služi: Cerkvени obredi, za ljudske šole sestavil Sim. Zupan.

²⁾ Zbirko molitev, katerih naj se na pamet naučé otroci ljudske šole, podaja A. Kržiča brošurica »Ali znaš?«

dobro beró, dobivajo v roko katehizem, da doma ponavljajo, kar so v šoli slišali in si zapametili.

Iz svetopisemske zgodbe stare zaveze naj vero-učitelj prilično dopoveduje o Kajnu in Abeljnu, o Noetu in vesoljnem potopu, o Abrahamu, o Izraelskem ljudstvu v egiptovski sužnosti in v puščavi, o zapovedih božjih na gori Sinaju, o obljubljeni deželi, o poslanih prerokih in pričakovanji obljubljenega Mesije. Iz novega zakona pripoveduje katehet važnejše dogodbe iz Kristusovega življenja, trpljenja, smrti, o vstajenji, vnebohodu, poslanji sv. Duha, in o ustanovi sv. cerkve. Iz dopovedovanih svetopisemskih zgodb razlaguje naj katehet prav poljudno in otrokom razumljivo pojem o dobrem in zlem, daje naj kratko pojasnovanje božjih in cerkvenih zapovedi, o molitvi, sv. maši, sv. krstu in poslednjih rečeh.

Učenci tega oddelka se morajo naučiti teh-le molitev: Očenaš, češčeno Marijo, vero, deset božjih in pet cerkvenih zapovedi, angeljevo češčenje, malo molitvico k angelju varuhu, čast bodi . . . in »Gospod, daj jim večni mir . . .«

Kako se je otrokom obnašati pri javni božji službi, zlasti pri sv. maši, to naj katehet svojim malim dopoveduje pri uku o sv. maši; primernih opominov naj učencem tudi daje, ko se bliža čas procesij ali drugih cerkvenih slovesnosti.

2. Srednji in gornji oddelek, učenci 9—12letni, ima rabiti »Kratki katehizem«. Znanje iz biblijske povesti starega in novega zakona, prejeto preteklo leto, se mora dopolnovati in razširjati. Večji in darovitejši učenci naj se naučé kaj več pripovedovati zlasti o prerokih, in pridobé naj si nekak kronološki pregled svetopisemske povesti.

Večjim učencem se je zraven molitev iz katehizma naučiti polagoma še drugih, n. pr. »Češčena bodi, kraljica«; »Pod tvojo pomoč pribežimo«; »Spomni se, o Marija«; ali tudi kratkih molitvic pred in po šoli, pred in po jedi, pri vstopu in izstopu iz cerkve, vaje duhovnega obhajila.

Tudi iz katoliškega obredoslovja naj ti učenci več izvedó, in zarad udeležbè pri popoldanski božji službi naj se jim razlagajo litanije vseh svetnikov in lavretanske, ter naj se naučé odgovarjati pri njih.

Težavo enorazrednice, kjer ima skupaj pred seboj učence toliko različnega znanja, zmanjšuje naj si katehet s primerno metodo, da bo skušal z vprašanji vedno vse ohranjevati

pazne, izpraševaje sedaj učence nižjih, sedaj višjih oddelkov, le da manj zahteva od mlajših, kakor od starejših. Kar bi vsled prejšnjega poduka morali vedeti manjši, to naj dopovedujejo ti; večji pa naj popravljajo in dopolnujejo pomanjkljive odgovore začetnikov.

Dvorazrednica in razdeljena enorazrednica (s poldnevnim podukom). Za obe učilnici veljá isti učni črtež, kajti spodnji razdelek enorazrednice se vjema s prvim razredom, in gornji razdelek z drugim razredom dvorazrednice.

Prvi razred ima tisto nalogo, kakor prvi oddelek nerazdeljene enorazrednice. Učenci, ki že dobro beró, naj dobivajo v roko »Mali katehizem«. Verske resnice naj se izvajajo iz biblijskih dogodb, in oziraje se na doumljivost učencev naj jim jih katehet pripoveduje z besedami katehizma, da jih za njim izgovarjajo, ponavljajo, ter si jih tako vtisnejo spominu.

Drugi razred naj rabi »Kratki katekizem«.

Kar gledé svetopisemske zgodbe, liturgičnega znanja in molitev veljá za srednji in gornji oddelek nerazdeljene enorazrednice, to veljá tudi tukaj, le da se namen na dvorazrednici dá doseči ložej in popolnejše.

Tirazrednica. Učenci prvega razreda prejemajo verski poduk na podlagi svetopisemskih dogodb. Učna tvarina, najnižjemu oddelku nerazdeljene enorazredne učilnice odmenjena, se tu podaja vsem učencem ob enem, pri izpraševanji in ponavljanji pa se je ozirati na starost in pojmovitost. Že prvorazredniki naj verski poduk prejemajo v zvezi in nekaki celoti.

Drugemu razredu ima biti učna knjiga »Kratki katekizem«.

Iz biblijske povesti morajo učenci tega razdelka obširnejše znati dopovedovati, kar katehizem le s par besedami omenja.

Učenje navadnih molitev na pamet, in razumevanje bogoslužnih obredov naj v tem razredu postaja popolnejše.

Tretjemu razredu je namenjen véliki katehizem »Kriščanski nauk«, a tako, da se je učencem, kateri so še le prvo leto v tem razredu, učiti le ložjih in znanih citatov iz sv. pisma.

Iz svetopisemske povesti se dá tukaj tvarina, odločena drugemu oddelku enorazrednic, popolnejše in temeljitejše učiti, kot v drugem razredu dvorazredne učilnice.

Tudi iz obredoslovja sme tu več podajati in več tirjati, kot v gornjem oddelku dvorazrednice.

Molitve, zaukazane učencem nerazdeljene enorazrednice, morajo učenci tega razreda jako dobro imeti v spominu, preden zapusté šolo.

Štirirazrednica. V prvem razredu ima tukaj katehet otroke pred seboj, ki šolo obiskujejo prvo leto, in pa slabejše drugega šolskega leta, zato mu ni treba ozira imeti na starejše in že bolj podučene učence, kakor je potrebno v prvem razredu dvo- in trirazrednih učilnic. Toraj naj veroučitelj pri teh začetnikih uči le najpoglavitnejše resnice krščanstva; ne obširno, pač pa mora podati neko celoto: Bog, stvarnik nebes in zemlje, angeljev in ljudi; dobrota Njegova do nas; dolžnost naša ga ljubiti in mu pokornim biti; padec mnogih angelov; greh prvih starišev; Bog povsod pričujoč, vse vé, kaznuje nepokorščino; nasledki prvega greha: vse ljudi zadene prvi greh in njega kazen; Bog obljudi Odršenika; Marija mati božja, rojstvo Jezusovo, mladost, krst, njegova delavnost in čudeži; Zveličarjev nauk o ljubezni do Boga in do bližnjega, o neumrjivosti duše, o vstajenji, Jezusovo trpljenje, smrt, pokop, vstajenje, vnebohod, poslanje sv. Duha, ustanova sv. cerkve, sedem sv. zakramentov.

Vse to naj veroučitelj zopet in zopet ponavlja s svojimi malimi, da se jim dobro vtisnejo v glavo te prvine krščanskega poduka, in da takó dobé čvrsto podlago za nadaljni uk. Ako nekateri učenci znajo že dobro brati, naj se jim dá v roke »Mali katehizem«.

Zraven sv. križa se je prvorazrednikom naučiti »očenaš«, »češčeno Marijo«, vero in kratko molitvico k angelju varuhu.

V drugem razredu mora katehet podajati tvarino, odločeno prvemu oddelku dvorazrednic, le da popolnejše in temeljitejše, po navodu »Kratkega katehizma«, opuščaje težavnejše sveto-pisemske izreke in definicije.

Izmed molitev naj se ti učenci naučijo: »čast bodi Bogu . . .«, »angeljevo češčenje«, šest resnic, deset božjih in pet cerkvenih zapovedi. Želeti je, da bi se priučili tudi kake molitvice za pred in po šoli, pred in po jedi.

Tretjerazredniki se imajo učiti »Kratki katehizem« kar zapored, in tudi svetopisemske citate. Sveta povest naj se uči v tem razredu že kot samostalen predmet, vendar vedno v zvezi s krščanskim naukom. Iz obredoslovja naj dopoveduje veroučitelj tem učencem najvažnejše reči, kedar mu katehizem k temu daje priliko.

Tu se morajo otroci dobro naučiti že tudi: skrivnosti rožnega venca, popoln kes in druge spovedne molitve, naštevati grehe, čednosti in dobra dela, evangelijske svete, štiri poslednje reči. Želeti je tudi, da bi znali kako molitvico za vstop v cerkev in za izstop: »Pod tvojo pomoč pribežimo«; »Češčena bodi, kraljica«.

Učenci četrtega razreda se učé velikega katehizma »Krščanski nauk«; le težavnejši svetopisemski citati pa definicije smejo odpasti.

Svete zgodbe jemljó se razun manj važnih kar zapored; a da ne primanjkuje časa za razlaganje katehizma, mora katehet v tej zadevi marsikaj prepustiti domači pridnosti.

V tem razredu naj veroučitelj pred vsako nedeljo in praznikom porablja nekoliko časa v branje in razlaganje dotičnega evangelija, katerega se morajo potem učenci naučiti na pamet.

Ozir katoliškega bogočastja naj katehet na primernih krajih katehizma, in zlasti pri razlaganju evangelijev, svojim učencem toliko podaja, da vedó začetek in pomen imenitnejših praznikov in cerkvenih slovesnosti, pa da se morejo pridoma vdeleževati katoliške javne službe božje.

Molitev naj se otroci v tem razredu teh-le naučé: krstno obljubo, božje čednosti, vajo duhovnega obhajila, kako molitev pri obiskovanji presv. rešnjega Telesa, n. pr. »o Bog! kateri si nam v prečudnem zakramentu...«, ali: »Duša Kristusova posveti me...«, nekatere pobožne vzdihljeje, s katerimi so združeni odpustki.

Petrazrednica. Za prve štiri razrede te učilnice veljá učni črtež štirirazrednice, a s tem razločkom, da sme katehet v posameznih nižjih razredih tudi manj tirjati, izpustivši kaj nebitvenega, ter dopolnitev in razširjatev si prihranjati za naslednji oddelek. Tako n. pr. sme v četrtem razredu težavnejše reči zlasti iz krščanske pravičnosti si prihraniti za peti razred.

Učenci petega razreda morajo razumevati in se naučiti ves veliki katehizem »Krščanski nauk«, da zamorejo slehrnemu odgovor dati od svoje vere. Treba je zato veroučitelju v tem oddelku soseбно povdarjati važnost sv. pisma in ustnega izročila, pomen neumrjročnosti človeške duše, in podedovanega greha; da je Kristus pravi Bog, da je cerkev božja ustanova in nezmotljiva. Zlasti tem učencem je razlagati premišljevalno molitev, oblast sv. cerkve zapovedi dajati, in dolžnost naša jih spolnovati..., tudi povedati, v čem je opravičenje človekovo, pa prepričati jih o

potrebi in lepoti krščanske kreposti, ter seznanjati jih s pomočki prave čednosti.

Ozir biblijske povesti naj se učencem tega razreda znanje toliko namnoži, da si pridobé nekako celoto vseh važnejših dogodb stare in nove zaveze.

V tem razdelku je začeti tudi z razlaganjem nedeljskih in prazniških listov, ki obsegajo najkrasnejših naukov za življenje. Glede liturgičnega znanja naj skuša doseči, kar je namenjeno najvišjemu razredu štirirazrednice, le da v višji meri.

Izmed molitev naj se v tem oddelku učenci na novo naučé: »Pridi sv. Duh...«; molitev k sv. Jožefu, k sv. Alojziju... ali še druge, kakor se primerno zdi veroučitelju.

Šestrazrednica. V tej učilnici naj katehet skuša popolnejše in temeljitejše doseči ono, kar je namenjeno petrazrednici. Kar smo ozir krščanskega nauka povedali za višji oddelek petrazredne ljudske učilnice, veljá še v višji meri tukaj. Kot učno knjigo smejo učenci petega in šestega razreda rabiti »Katehizem ali krščanski katoliški nauk, spisal A. Lésar.«

Učencem šestega razreda naj katehet prvo leto pripoveduje tudi najvažnejše dogodbe iz cerkvene zgodovine, zlasti naj jim poljudno in prav živo stavi pred oči življenje in delovanje za sv. cerkev zelo zaslužnih mož, da se tako tudi mladini ljubezen vnema do cerkve. Pomoček za domače ponavljanje je knjiga: »Zgodbe katoliške cerkve, spisal A. Lésar.«

Drugo leto pa naj šestorazredniki dobé popolnejši poduk o katoliški službi božji, vsaj o onih oddelkih liturgije, ki se dajo spraviti v zvezo s katehizmom. Pripravna učna knjiga je: »Liturgika, spisal A. Lésar.«

B. Meščanske šole.

Prvi letnik ima verski poduk prejemati po Lésarjevem katehizmu »Krščanski katoliški nauk«, a temnejši in težavnejši svetopisemski izreki in definicije naj odpadejo, zlasti v oddelku »o krščanski pravičnosti«.

Iz biblijske povesti se mora popolnoma doseči, kar je bilo povedano za najvišji razred petrazrednice.

Drugi letnik naj ponavlja iz katehizma prvo in drugo poglavje, in iz četrtega poglavja nauk o zakramentu sv. pokore in sv. rešnjega Telesa; ob enem se ima učiti najvažnejših dogodkov iz cerkvene zgodovine s posebnim ozirom na naše dežele.

Zlasti naj izvé mladina: o vstanovljenji sv. cerkve, o najimenitnejših cerkvah iz apostoljskih časov in o apostoljskih očetih, preganjanje kristijanov ob času rimskih cesarjev, spreobrnjenje Konstantinovo, o prvem cerkvenem zboru v Niceji, o bolj slovečih cerkvenih učениkih, pokristijanjenje Slovanov po Cirilu in Metodu, razkol na Jutrovem, o cerkvi Oglejski, Solnogradski, o križarskih vojskah, nekatere važnejše cerkvene redove, ustanovljenje škofije ljubljanske, o nadškofiji goriški, o krivoverstvu XVI. stoletja, o cesarju Ferdinandu II., o škofu Tom. Hren-u, koncil tridentinski, razširjanje katoliške cerkve zadnja stoletja, o Piju IX. . . . V pomoč naj služi: »Zgodbe katoliške cerkve, spisal A. Lésar.«

V **tretjem letniku** je iz katehizma ponavljati tretje, četrto in peto poglavje; in ob enem se imajo učenci tega razdelka učiti katoliške liturgike, zlasti: o cerkvenih osebah, krajih, orodjih, dejanjih (o sv. maši, sv. zakramentih in o blažilih); tudi o drugih važnejših cerkvenih pobožnostih, in o cerkvenem letu. Rabi naj se v pomoček: »Liturgika, spisal A. Lésar.«

§ 7.

Kako je podučevati katehetu.

Višja cerkvena oblast določuje po učnih knjigah in učnem črtežu veroučitelju, kaj ima učiti, v kateri vrsti podajati učencem katehetično učno tvarino, in v kakem obsegu. A tudi delavnosti in razumnosti katehetovi je prepuščenega še dokaj: on mora vedeti, kakó posamezne dele in stavke katehizma podajati svojim malim. Preden obširneje govorimo o obliki katehetičnega podučevanja, naj nekoliko povemo o učitvi njegovi v obče.

Da veroučitelj pri svojih katehumenih doseže namen, mora podučevaje gledati 1. na njih doumljivost in zmožnost; 2. na vnanje razmere in potrebe svojih učencev; 3. na lastnijo naukov.

1. Ozir do **o u m l j i v o s t i** in **z m o ž n o s t i** učencev naj katehet tako razvrstuje in podaja posamne dele in stavke katehizma, da

a) deco vodi od ložjega do težjega, ter da vselej začnjenja s tistimi resnicami, katere so lažej razumeti, n. pr. da prej govori o dobrotljivosti božji kot o modrosti njegovi, da stopa od povesti k nauku, od nazora do pojma itd.

b) Od znanega do neznanega, od vidnega do duhovnega, od očutnega do nadčutnega, in da skuša zadnje vedno pojasnovati

s prvim. Tako je n. pr. vselej prej govoriti o telesu in njegovi umrjročnosti, kot o duši in nje neumrljivosti.

- c) Mu je postopati od posebnega do splošnega, od znamenj do pojma, n. pr. prej je govoriti o posameznih lastnostih božjih, kakor učiti, da je Bog najpopolnejše bitje. . .
- d) Resnice, brez katerih ni moč razumevati nekaterih drugih, treba je učiti pred temi. Katehetu je toraj prej govoriti o prvem grehu, kot o odrešenji; prej o milosti sploh, kot o zakramentih. . .

2. Podučevati mora tudi veroučitelj z vednim ozirom na vnanje razmere in delokrog svojih malih, to se pravi, vse resnice in nauke, katere učencem podaja, mora pridno obračati na njih življenje, ter ozirati se na razmere, v katerih otroci živé; na dolžnosti, ki jih spolnovati imajo vsled onih razmer; na nevarnosti, ki jim preté. Ko pa govori o dolžnostih, je najprej poudarjati in pojasnovati tiste, ki jih imajo do ljudi, s katerimi so v bližji dotiki, n. pr. prej gré razlagati dolžnosti do starišcv, učiteljev, sošolcev, kot dolžnosti do drugih ljudi. — Z vednim ozirom na potrebe in delokrog učencev podučevati, se pravi praktično podučevati, katehumenom kazati, kako morajo ravnati po zaslišanem nauku sedaj, in kako v poznejšem življenji. Veroučitelj bi ravnal jako napačno, ako bi se zadovoljil s tem, da znajo otroci iz katehizma dopovedovati točno na pamet, a bi se ne brigal za to, če živé po nauku. Nasledek tacega ravnanja je žalostna prikazen, da mnogi učenci zapustivši šolo sicer dobro znajo krščanski nauk, a ne vedó živeti po njem. Brez praktične vporabe je krščansko podučevanje skoraj brez vrednosti, toraj obračanje na življenje ne sme odpasti nikdar.

3. Katehizovaje je gledati tudi na lastnijo naukov; to je, učiti je treba razne nauke v lepi zvezi, združevati verske resnice z moralnimi in nasproti, pameške resnice z razodetimi itd. Ono sredstvo, po katerem združujemo verske resnice z moralnimi, je praktična vporaba, po kateri kažemo učencu, katere dejanjske nauke obsega verska resnica, in kako je življenje vravnati po dotični resnici. Ko katehet n. pr. razlaga nauk o angeljih, treba mu je obenem kazati, kako smo dolžni angelje častiti ter k njim se zatekati v molitvi; ko pa n. pr. pojasnuje nauk o odpustljivem grehu, treba je ob tej priliki kazati, kako neskončno svet in pravičen je Bog, ker sovraži tudi male grehe in jih kaznuje. Nič

ne dé, če pri tem nekatere resnice pridejo tudi večkrat v razgovor; kar je važnega in potrebnega, se otrokom nikoli ne pové prevečkrat.

O obliki katehētičnega poučevanja.

§ 8.

Kaj in kolikera je učna oblika.

Katehetu ni dosti samo vedeti, kaj naj uči, da doseže namen, ampak mora svoji učni tvarini dati tudi neko gotovo obliko; poučevaje svoje katehūmene se mu je posluževati nekega določenega načina. Razločujemo pa dvojno obliko katehētičnega poučevanja: notranjo in vnanjo.

Notranja oblika poučevanja je v pridobivanji vseh dušnih moči učencevih za predlagane nauke, toraj obsega razsvetljevanje spoznavnosti, po katerem postaja resnica katehūmenu jasna; vzbujanje čustev pa nagibanje volje, po katerem se neka resnica učencu prikupi, da se je veselí in s svojo voljo oklene ter v življenji izvrševati hoče.

Vnanja oblika katehētičnega poučevanja pa je v nekem gotovem načinu predavanja, v pripravljanji, in v ustnem prednašanji samem.

O obojni učni obliki spregovorimo nadrobneje.

A.

O notranji obliki katehētičnega poučevanja.

§ 9.

Razsvetljevanje spoznavnosti z razlaganjem.

Katehet svojim učencem razsvetljuje um deloma s pojasnavanjem resnic sploh, in posameznih besedi ter predstav in pojmov posebej; deloma z dokazovanjem in s pobijanjem pa zavračanjem raznih dvomov, zmot in ugovorov.

Da veroučitelj svoje učence pripelje do tako potrebnega razumevanja krščanskih naukov, mora jim najprej razlagati ter pojasnovati posamezne dele verskih naukov, to je, posamne besede kot izraze predstav in pojmov. Nihče ne more razumeti onega, o čemur nima pojmov, ali vsaj jasnih ne; potrebno je toraj, da

učencem jasni postanejo posamezni pojmi. Ti pa se tičejo ali predmeta o č u t n i h, telesnih reči (n. pr. altar, zvon, kelih), ali pa predmeta n a d č u t n i h, notranjih stvari (n. pr. radost, kes, upanje). Prve imenujemo konkretne, a druge abstraktne pojme. Obojne je treba učencem pojasnovati kolikor možno, in kolikor se veroučitelju zdi potrebno.

I. Konkretne pojme razjasnujemo:

1. P o n e p o s r e d n j e m z a z n a n j i, ako se *a)* stvar sama, predmet, ki ga je treba pojasniti, postavi učencem naravnost pred oči, sploh pred čutila; *b)* če nato veroučitelj s primernimi vprašanji tako vodi otroke, da si sami ogledujejo reč, jo vsestransko opazujejo, ter nje posamezne dele spoznavajo; *c)* naj učenci povedó ter naštevajo ta poedina zaznanja, katera naj učitelj združi v skupno predstavo in pové nje ime; *d)* naštevši vse posamezne dele predmeta naj katehet vpraša po imenu in slednjič z imenom po posameznih delih reči. Tacega najboljšega načina, pojasnovati konkretne pojme, poslužuje naj se katehet, kedarkoli je mogoče.

2. Z o b r a z c i i n p o d o b a m i, zlasti tedaj, kedar ni možno stvari same, ki je pojmu predmet, staviti učencem pred oči, n. pr. ladijo Noetovo, tempelj Jeruzalemski, razne dogodbe. *a)* Katehet predstavi otrokom obrazec ali podobo, kot bi bila to reč sama; opozoruje naj jih na nje posamezne dele, ki naj si jih dá naštet, in stvar popisati. *b)* Potem naj pristavi ter pové ona znamenja reči, katerih podoba ne kaže, n. pr. velikost, barvo itd., in ukaže naj, to pristavljeno ponoviti. *c)* Slednjič naj vse, kar so katehumeni spoznali na podobi, in kar se jim je dostavilo z besedo, povzame v celoto ter naj pové ime te celote. Potem pa naj si dá vse to še enkrat ponoviti, to je, vpraša naj naštevši vsa znamenja ali dele predmeta po imenu; in naposled z imenom po znamenjih.¹⁾

3. S p r i m e r j a n j e m, ki je v tem, da učencem še neznanu reč skupaj stavi s kako drugo, nji p o d o b n o in katehumenom znano, n. pr. tempelj Salomonov in krščanska cerkev, morje pa jezero. . . Za primerjanje smejo služiti le dostojne, sploh znane, zelo podobne reči enake vrste. *a)* Katehet si daj popisati ono reč, katera služi v primerjanje, in opozoruj učence na one znake, znamenja, ki so vkupna obojni reči, kakor tudi na tista,

¹⁾ Slike, katere rabi katehet pri podučevanju, morajo biti stvari sami kolikor moč podobne, velike, lepe, barvane, in nič otroškemu očesu spodtikljivega ne sme biti na njih. Jako rabne zlasti pri prvencih so podobe svetopisemskih dogodb: Bilder-Bibel (40 Tafeln), izdal Herder v Freiburgu.

po katerih se razlikujeta stvari; in o teh zadnjih veli učencem, naj si mislijo, kakor bi jih ne bilo. *b)* Potem naj jim pové vse one znake, ki so lastni le samo stvari, katero hoče pojasniti, in naj si dá ponoviti ta znamenja po učencih. *c)* Slednjič naj združuje vkupna znamenja in ona, ki so lastna le neznani reči ter naj tej celoti dá ter pové ime. Naštevši še enkrat vsa znamenja naj vpraša po imenu in slednjič z imenom po znaku.

4. *S p o p i s o v a n j e m*, katero more katehet le tedaj rabiti v pojasnovanje, kedar so katehumenom dobro znani posamezni znaki in deli one stvari, ki jo hoče razjasniti, kar pa je le redko kdaj pri manjših učencih. Tudi pri tem načinu pojasnovanja mora veroučitelj izpraševaje ponoviti vse povedano, da se prepriča, so ga li umeli učenci, in si zapomnili reč.

5. *Z n a s p r o t j e m*, kakor povemo pri razlaganji abstraktnih pojmov.

II. *A b s t r a k t n e p o j m e* in notranje nazore pojasnovati je zelo potrebno v verskem podučevanji, a tudi težavno, zlasti pri manjših učencih. Zgodi se to:

1. *N e p o s r e d n j e*, ako katehet opozarja svoje učence na ono dušno stanje ter na njih lastna čustva, katera je ali ravno takrat nalašč provzročil, vzbudil v njih duši s primernimi predstavami (n. pr. veselje s kakim obetanjem); ali da jih opomni čustev, katera so že večkrat imeli ob raznih prilikah (n. pr. sočutje, ko so videli nesrečnega, hudo trpečega sošolca, prijatelja). Veroučitelj našteva znamenja dotičnega notranjega stanja ter mu dá ime. Potem vpraša z znamenji po imenu in slednjič z imenom po znamenjih.

2. *P o s r e d n j e*, in sicer

a) če katehumene vodi do tega, da opazujejo na živečih ali pa na podobah, kako se kažejo ter razodevajo razna duševna stanja, to je ona, katera jim hoče pojasniti. Tako bi n. pr. utegnil pojasniti, kaj je molitev in nje lastnosti, opomnivši katehumene na kakega pobožnega v molitev vtopljenega človeka, ali pa kažoč jim primerno podobo, n. pr. Jezusa na Oljski gori. Na enak način se dá razlagati n. pr. jeza, nevoščljivost, skopost itd. A velikrat se veroučitelj ne more ali celó ne smé posluževati tega sredstva v pojasnovanje abstraktnih pojmov, kajti nekatera dušna stanja se na živih osebah celó ne razodevajo, ali komaj znatno; nekaterih pa, n. pr. razodevanje kakega pregrešnega stanja na osebah, katere

mora otrok spoštovati, n. pr. na stariših, učiteljih omenjati ne sme. Tudi ni lahko dobiti dobrih podob, s katerimi je možno otrokom pojasniti kako notranje, dušno stanje. Ostane toraj kot pojasnilno sredstvo še

- b) *z gled v ožjem smislu ali pripoved*, ki je najložje in skoraj vselej rabno sredstvo za pojasnovanje predstav, toraj tudi notranjih nazorov in abstraktnih pojmov. Pripoved zelo deluje na razum in tudi na sree otrok. Rabijo naj se le take, ki res pojasnujejo dotični pojem, ki so dostojne in ničesar ne obsegajo, kar bi utegnilo nevarno postati moralnosti katehumenov. Tudi naj so zgledi doumni, jasni, da jih otroci razumevajo brez daljnega razlaganja. Najprimernejše za katehetično podučevanje so povesti iz sv. pisma.¹⁾ Dopovedovati je treba odbrano pripoved živo, nadrobno, da se zdí učenecem, kakor bi vse to tudi videli.

Gledé p o r a b e tega razjasnila je opomniti, a) da naj veroučitelj najprej pové počasi in razločno dogodbo, celo ali v kosih, kakor je krajša ali daljša, ter jo velí ponoviti. b) Potem naj opozoruje na one dele v povesti, na one besede in dejanja, iz katerih se razjasniti dá dotični pojem. Ta važnejši del pripovedi naj dopoveduje glasneje, s povdarkom, počasneje in večkrat, ter naj si dá ponoviti to. c) Nato naj napeljuje otroke s primernimi vprašanji, da najdejo in povedó iz dogodbe znamenja onega pojma, katerega jim hoče razjasniti. d) Najdene znake naj potem združi, ime pové in kakor ob drugih prilikah najprej naštevši znamenja vpraša po imenu, in slednjič z imenom po znamenjih pojma.

- e) *Z nasprotjem*, ako dva si v vsem nasprotna pojma postavlja enega zraven drugega, da se po znakih enega pojasné različni znaki drugega, n. pr. pokorščina in nepokorščina, hvaležnost in nehvaležnost, kes narurni in nadnarurni. Zlasti pri otrocih še malo razvitega razuma dobro služi pojasnovanje pojmov po nasprotji, in po njem katehet tudi kmalo pride do cilja. Ako bi n. pr. dete ne vedelo, kdo je pobožno navzoč pri sv. maši, bi se mu stvar pojasnila s tem, da je vpraša:

¹⁾ Kako lepo se dajo pojasnovati razni pojmi, n. pr. napuh iz dogodbe o farizeju v tempelju; častiželjnost (oni, ki si izbirajo prve sedeže); nevoščljivost (Kanjan in Abeljan, Jožefovi bratje); velikodušnost (obnašanje Davidovo do Savla); spoznanje samega sebe, kes, trdni sklep, obtožba, zadostovanje v prekrasnih dogodbi o zgubljenem sinu itd.

mar tisti, ki dremlje med sv. mašo, ali gleda krog sebe, govori, se smeja?

- d) Sem ter tje, a bolj redko, smel bi veroučitelj v omenjeni namen rabiti tudi kako primerno in dostojno basen, ali kak ljudski pregovor.

Ogibati se je nepotrebnega pojasnovanja. Naštetih sredstev naj se toraj katehet poslužuje le tedaj, če je reč res neznana, nejasna učencem, ali če jo je treba zarad nje važnosti posebno globoko vtisniti spominu in srcu. Časih se že s tem pride do cilja, da veroučitelj v dotični stavek postavi mesto neznane besede drugo, učencem znano, ki pomeni ravno tisto; ali če sestavljen rek razloži v posamezne dele. Kdor bi brez potrebe in prepogostno se posluževal v katehetičnem poučevanju pripovedi, zgledov, basni itd., on bi spremenil pomoček v namen, obteževal bi pamet otroško, in tratil dragoceni čas, katerega je itak malo odmenjenega veroučitelju.

§ 10.

Razsvetljevanje spoznavnosti z dokazovanjem.

Ne zadostovalo bi, ako bi katehumeni le samo umeli svete resnice; treba je, da spoznajo tudi njih istinitost, da pridejo do verskega prepričanja ter da vedó, zakaj verujejo. Dolžnost je toraj katehetu, z dokazi vtrjevati pojasnovane nauke. Nihče ne ugovarjaj: čemu dokazovati otrokom, oni morajo verovati samej besedi učiteljevi. Gotovo morajo verovati na besedo veroučiteljevo, in veljava, beseda njegova je pri malih učencih mnogokrat mesto vseh dokazov; a pri večjih je stvar drugača. Tem bo kmalu stopiti med svet, kjer bodo marsikaj slišali, opazili, kar se ne bode vjemalo z besedo katehetovo. Morda že sedaj časih slišijo kaj naukom veroučiteljevim ravno nasprotnega; tu ne zadostuje več veljava katehetova, ampak verskemu znanju otrokovemu je treba močnejših podpor.

Res bi bilo enako napačno, ako bi veroučitelj hotel dokazovati vse resnice in nauke, če bi učence kar preobkladal z dokazi, in izpraševaje vedno tirjal: je li to res? dokaži mi . . . So resnice, toliko jasne in umljive same ob sebi, da je nepotrebno vsako dokazovanje, in le čas bi tratil, ko bi z dokazi hotel vtrjevati take nauke. Zopet druge so nekako nedotakljive, take, pri katerih si še misliti ne more otrok, da bi kdo mogel o njih dvomiti: take dokazovati bi se reklo dvome vzbujati v katehumenih. Ostanejo

toraj katehetskemu dokazovanju le one resnice, ki močno vplivajo na življenje, ter zelo zelo določujejo človekovo mišljenje in dejanje; in pa one resnice krščanstva, katere morda ravno takrat napačno dajo razni sovražniki sv. cerkve.

Veroučitelj jemlji dokaze za katehetskimi poduk:

1. Iz svetega pisma. Dokazi iz božjega razodenja naj so pri katehumenih prvi in najpogostnejši. To je res ponaturno, kajti po sv. razodenju so nam došle večne resnice, naj se toraj tudi vtrjujejo v posameznikih po istem razodenju. Odbirati si mora katehet vselej take svetopisemske stavke, ki resnico naravnost dokazujejo, sicer bi utegnil spoznati učenec, ko doraste, da besede, katere je nekdanj rabil katehet v dokaz, nimajo dotične dokaznosti, in morda bi jel dvomiti o veri sploh. — Tudi ni treba za eno in tisto resnico rabiti po več tekstov, zadostuje eden, a ta naj je jasen, lahko razumljiv, da učenci brž razvidijo, kaj jim hoče dokazati učitelj. — Izreka svetopisemskega ne gre katehumenom podajati le po pomenu, ampak praviloma po besedi, da svoje učence tako seznaniti z biblijskim jezikom.¹⁾ Poglavlja in vrste navadno ni treba praviti učencem, a jako koristno je, ako jim pové, kdaj, kje, komu je Zveličar to govoril, n. pr. pri zadnji večerji, na Oljski gori, pred svojim vnebohodom je rekel svojim učencem itd. Tako si otroci ložej zapametijo tekst in se prej spominijo nanj. — Dokazovaje mora veroučitelj najprej učencem lepo pojasniti besede iz katehizma, obsegajoče ono resnico, ki jo hoče dokazati, ako ni morda popolno jasna. Ko jim je jasen izrek katehizmov, potem se pové tekst svetopisemski, katerega zopet treba učencem razjasniti, kolikor se učitelju zdi potrebno. Slednjič naj združi katehizmov nauk in izrek svetopisemski, pa pokaže naj katehumenom, kako odbrani tekst naravnost dokazuje resnico. Ves dokaz naj nato ponovi sam, in s primernimi vprašanji naj učence vodi do tega, da ga ponové.

Kar smo povedali o dokazih iz sv. pisma, velja tudi o ustnem izročilu. Pristavimo le, da ni treba tacihih resnic dokazovati iz ustnega izročila; katere se dobro dajo dokazati iz sv. pisma; le tedaj, če sv. pismo ne govori jasno o kakem nauku, ali kjer

¹⁾ Ne storil bi toraj katehet prav, ako bi otrokom povedal n. pr. »Jezus je rekel, da bodo grehi tistim odpuščeni, katerim jih bodo odpustili mašniki, Jezusovi namestniki . . ., ampak od besede do besede mora navesti tekst: Zveličar je rekel: »Prejmite sv. Duha; katerim boste grehe odpustili itd.«

celó ne omenja tega ali onega, n. pr. o krstu malih otrok, o častenji relikvij, o rabi blagoslovljene vode itd., tam naj se veroučitelj za-teče k temu bogatemu izviru razodenja. Vselej naj katehet pri rabi taciš dokazov izrečno povdarja, da tako uči sv. cerkev.

2. Iz r a z u m a ali pameti. Dokazi pameški niso družega, kot izvajanja ali sklepanja iz obče pripoznanih resnic in stavkov, n. pr. vsem ljudem je odločeno enkrat umreti, toraj tudi mogočnim sveta, kraljem in cesarjem, ker tudi oni so ljudje. Ali: Vsem svojim dobrotnikom moramo skazovati hvaležnost. Stariši so nam veliki dobrotniki, toraj . . . Prav je, da katehet zraven razodenjskih dokazov rabi sem ter tje tudi pameške, zato da se otroci navadijo svoj razum rabiti, misliti, sklepati; a prepogosto naj ne vtrjuje verskih resnic iz pameti, da otroci ne dobé napačne misli, češ, verovati mi je zato, ker resnico spoznam s svojo pametjo. Razumski dokazi morajo vselej biti učencem lahko umljivi, kar so tedaj, ako brez težave spoznajo ponaturno zvezo, ki je med dokazom in dokazovano resnico. N. pr.: Kar hočete, da vam drugi storé, storite tudi vi njim; česar nočete, da vam storé drugi, tudi vi drugim ne storite.

3. Iz s k u š n j e lastne ali iz tuje. Zlasti jemlji skušensjske dokaze za vtrjevanje verskih in dejanjskih resnic iz življenja katehumenov, ter vporablja ono, kar so učenci že sami videli, slišali, zaznali z lastnimi čutili, n. pr. plačilo mirne vesti in kazen slabe vesti, škodljivost nezmernosti, da ima laž res kratke noge itd. Veliko moč imajo ti dokazi že sploh ter za vsacega človeka, zlasti pa še pri otrocih zelo delujejo na razum in tudi na njihovo srce in voljo.

4. Iz č l o v e š k e v e l j a v e. Ako se dokazi naslanjajo na ptujo veljavo, n. pr. na besedo starišev, učiteljev ali drugih imenitnih ljudi, tedaj jih imenujemo veljavenske. Otroci kaj radi verujejo onim, katere spoštujejo in ljubijo, zlasti roditeljem in učiteljem, in kar nič ne poizvedujejo, od kod oni vedó to. Dete govori: mati so rekli, učitelj so pravili . . ., in to mu je zadosten dokaz. Naj toraj katehet sem ter tje rabi take dokaze, in naj se za vtrjevanje raznih naukov poslužuje izrekov, besedi taciš oseb, ki so pobožne, lepega vedenja, učene, sploh: v veliki veljavi pri otrocih. Tudi važni izreki svetnikov dobro služijo. Veljavenske dokaze rabiti je veroučitelju zlasti pri najmanjših učencih; vendar ne gre, da bi rabil le samo dokaze iz človeške veljave.

§ 11.

Pobijanje dvomov, zmot in predsodkov.

Pred učenci začetniki pač ni treba katehetu pobijati dvomov, zmot in predsodkov,¹⁾ ker je komaj misliti, da bi bili razširjeni med prvenci. Res so tudi oni že utegnili slišati kako govorjenje zoper sv. vero, a niso še razumeli tega. Ozir malih učencev je gledati veroučitelju le na to, da on sam ne vzbuja dvomov pri njih. Dobro in temeljito naj jih podučuje v krščanskih resnicah, lepo naj jim razlaga predmet, odločno, s prepričanjem naj govori, z nekako slovesnostjo in navdušenostjo naj oznanuje večne resnice, in nič naj jim ne pripoveduje o verskih zmotah, predsodkih, dvomih, ki malim katehumenom še znani niso. Paziti mu je tudi, da njegova vprašanja nimajo oblike dvoma ali ugovora . . . , n. pr.: Kako more Bog biti povsod pričujoč, saj ga ne vidiš? itd.

Drugače je ravnati pri večjih učencih. Te pa je že treba opomniti na razne verske zmote, ugovore in predsodke, in sicer zato, da jim podá orožja zoper krive nauke, in da jim ne postanejo nevarni, kedar jih bodo slišali. A biti mora veroučitelj pri tem jako previden, da otrók ne seznanjuje z vsakoraznimi verskimi ugovori, ampak da jim pové le najpotrebnejše, to je táko, na kar utegnejo res naleteti v poznejšem življenji. Toliko naj izvejo večji učenci, da je med svetom veliko krivih naukov, katerih ne smejo poslušati, in slabih zgledov, katerih ne smejo posnemati, ker bi sicer Bogu ne mogli dopasti. Zlasti je treba vtrjevati v verskem prepričanju, in zavarovati pred nevarnostimi sveta tiste učence, kateri imajo šolo zapustiti za zmiraj ter stopiti med svet. Temeljito naj duhovnik take katehumene podučuje v sv. resnicah, in ko jim lepo pojasni nauke katoliške cerkve, naj zraven tudi kaže, kako srečen je, kdor jih natanko spolnuje v življenji. Pové naj jim, da utegnejo slišati in videti med svetom to in to; a da se nikoli ne smejo dati odvrniti od onega, kar so se učili v šoli. Naroča naj učencem, da ne smejo poslušati brezbožnih besedí, in da ne smejo ravnati po slabih zgledih zapeljivih ljudi, ampak da morajo vedno imeti pred očmi Boga, in se ogibati ljudi, kateri govoré zoper nauke sv. katoliške cerkve. Človeku se je držati trdno tega, kar je razodela večna resnica, ko bi tudi s svojim

¹⁾ Dv o m je n. pr.: Bog ni pravičen, ker tolikrat hudobnežu daje srečo, pobožnemu pa pošilja nesrečo in stisko. Zm o t a: Bogatino vzeti ni greh. P r e d s o d e k: Gotovo kmalu umrje, komur se sv. poslednje olje podeli.

otemljenim razumom ne sprevidel verske resnice itd. Živo naj veroučitelj tudi kaže, kako slabe učinke imajo taki krivi nauki, in kako nesrečnega storé človeka, če živi po njih.

§ 12.

Vzbujanje čustev ali pridobivanje srca.

Nikakor bi ne zadostilo, ko bi veroučitelj svojim učencem razsvetljeval le spoznavnost ter na to delal, da si katehumeni zapametijo sv. resnice; on mora delovati tudi na srce, v njem vzbujati primernih čustev, prijetnih ali neprijetnih, kakor je potrebno.¹⁾ S tem, da svojim učencem opisuje živo in nadrobno lepoto in korist čednosti, pa gnjusobo in škodljivost greha, pridobi, navduši učitelj mlada srca za krepost, in jim vzbudi stud nad hudobijo. Vzbujanje primernih čustev je toraj najboljše sredstvo, učence pripraviti do tega, da se v življenji odločujejo za tisto, kar so spoznali z razumom. Res, kar ptici peruti, to so človeku čustva, ki mu voljo nagibajo na dobro ter jo odvrtačujejo od slabega in hudega. Grešil bi toraj katehet, ako bi primernih čustev ne vzbujal in gojil v srcih svojih učencev.

Kakšna čustva pa naj vzbuja veroučitelj v srcih svojih katehumenov? Sveta čustva; pred vsem ljubezen do Boga in do bližnjega. To je najvišje, najplemenitejše čustvo, in ravno za to ljubezen do Boga in do bližnjega je otroško nedolžno srce najbolj prejemljivo. To čustvo naj katehet vedno vzbuja, gojí, krepí pri svojih učencih. Ker se pa ljubezen vzbuja le po ljubezni, naj jim zopet in zopet ter ob vsaki priliki dopoveduje in živo popisuje, kako neskončno Bog nas ljubi, in da le tedaj ima nad nami svoje veselje, ako tudi mi ljudje ljubezen imamo med seboj. Vse resnice katehizma, tudi nauk o božji pravičnosti je treba tako pojasnovati učencem, da iz njih spoznavajo ljubezen božjo do nas, in da se v otrocih vname ljubezen do Boga, in zavolj Boga tudi ljubezen do bližnjega. Pri tem prizadevanji naj kot dokaze in pojasnila božje dobrotljivosti, ljubezni in usmiljenja njegovega spretno vporablja razne dogodbe sv. pisma, n. pr. Bog po prvem grehu obljubi odrešenika; ob Noetovem času čaka sto let s kaznovanjem spačenega sveta; bil je Gospod pripravljen odpustiti Sodomi, ako bi bilo v nji tudi le deset pravičnih itd.

¹⁾ Glej § 47. in 48.

Po razumnosti učencev naj katehet prilično tudi še druga čustva vzbuja v srcu svojih malih, in v pomoček naj so mu primerne svetopisemske dogodbe ali prilike. Tako mu utegne pri vzbujanji ljubezni do trpečega bližnjega služiti prilika o usmiljenem Samarijanu, ali dogodba o bogatinu razuzdancu in ubožnem Lazarji; da vzbudi resnicoljubje, naj rabi dogodbo o Ananiju in Safiri — za čustvo spoštovanja starosti zgodbo o preroku Elizeju in razposajenih dečkih itd. Treba je pogosto vzbujati v mladini tudi čustvo veselja nad pričujočnostjo božjo in nad navzočnostjo angelja varuha, čustvo spoznanja sreče mirne vesti, dopadenja nad vsem, kar je čistega, lepega, neomadežanega pred Bogom. Enako potrebno je pa tudi, da veroučitelj v otrocih pridno vzbuja stud nad vsem nespodobnim in tacim, kar je gnjusoba v božjih očeh itd.

§ 13.

Nagibanje volje.

»Kakor je telo brez duše mrtvo, tako je tudi vera brez del mrtva«, pravi apostelj (Jak. 2, 26); koristilo bi toraj malo, ko bi katehet napolnoval z raznim verskim znanjem le samo pamet svojih učencev, pa bi si ne pridobival srca otroškega in njih volje. Kaj pomaga, katehizem znati še tako dobro, a ne živeti po njem! Neogibno je toraj treba, si pri katehetskem podučevanju pridobivati voljo katehumenov za spolnovanje verskih dolžnosti.¹⁾ V ta namen mora duhovnik že ob začetku verskega podučevanja in ob vsaki poznejši priliki kazati otrokom, kako so v vsem od Boga popolnoma odvisni, in da kristijan nikakor drugače ne more najti svoje sreče in zveličanja, kakor v tem, če svojo voljo popolnoma vkloni volji božji ter da stori, kar hoče in veli Bog. Ob enem naj rabi vse tiste nagibe, zglede in pomočke, za katere so njegovi učenci prejemljivi, in ki imajo moč nakloniti katehumene, da radi in natančno spolnujejo voljo Najvišjega, kakor se nam razodeva v zapovedih božjih in cerkvenih, v zgledu Jezusovem, v glasu vesti itd.

Ko skuša veroučitelj nagibati voljo svojih učencev za življenje po veri, naj se spominja besedi sv. Avguština, ki pravi, »da le tedaj se resnično spolnuje zakon, ako se to zgodi iz ljubezni do zakonodajalca, in ne pričakovaje časnih reči.«²⁾ Rabi naj toraj

¹⁾ Glej tudi § 50.

²⁾ De catechiz. rud. c. 22.

pri svojih malih zlasti ta-le nagib: Treba je hudo opuščati in storiti dobro, pravo, ker Bog tako hoče, ker s tem Bogu dopadem, ker me Bog le tedaj ljubi, če to storim, kar on hoče, in ono opustim, kar on prepoveduje. Bog me ima rad, Bog me ljubi — ta živa misel naj čisto, nepopačeno otroško srce mogočno priganja k spolnovanju volje božje iz plemenitega nagiba.

Hoteč si pridobiti voljo svojih učencev za življenje po veri, imej pred očmi veroučitelj naslednja načela: *a)* on sam mora biti navdušen za obravnavano resnico in prepričan o tem, kar govori, če hoče voljo učencev pridobiti za versko življenje. *b)* Ne sme govoriti le splošno, samo v obče o tej ali drugi resnici ali dolžnosti, ampak je vedno treba reč obračati na posamezne slučaje življenja ter kazati: kdaj in kako se mora izvrševati, kar naroča. Ne gre n. pr. veleiti: Pridni otroci morajo radi moliti, ampak povedati: Ko zjutraj vstane pridno dete, koj . . . itd. In ker tudi tukaj velja, da zgled vleče k posnemanju, naj učencem živo predstavlja krasne zglede iz sv. pisma (Jakoba, egiptovskega Jožefa, Tobija . . .); pa tudi iz življenja svetnikov, zlasti mučenikov, ki zelo vnemajo k posnemanju. Posebno naj vporablja katehet mladostne svetnike, n. pr. sv. Alojzija, sv. Nežo, Pankracija, sinove sv. Felicite itd.; a pripoveduje naj iz življenja teh krščanskih junakov zlasti ono, kar posnemati morejo učenci.¹⁾ *c)* Naj učencem kaže, kako so vse zapovedi in prepovedi božje izvir neskončne njegove očetovske ljubezni do nas, in kako smo kot otroci božji in stvari njegove dolžni v vsem spolnovati njegovo voljo. *d)* Prizadeva naj si veroučitelj tudi v učencih slabiti in zatirati hudo nagnenje s tem, da jim opisuje prav živo, a vendar dostojno, grdobijo greha in njega slabše nasledke. V pojasnilo naj tudi tu prav pridno rabi svetopisemske dogodbe,²⁾ ali druge resnične zglede.

Prepričan naj je veroučitelj, da je le tam pričakovati pravega uspeha, kjer on in svetni učitelj delujeta složno; kjer kateheta in učitelja napolnuje en duh, duh Jezusa Kristusa. Gorjé pa šoli, kjer ni te vzajemnosti; kjer eden podira, kar drugi zida!

¹⁾ Primerne tvarine podajajo n. pr. A. Kržič: »Zgledi bogoljubnih otrok«; 3 zvezki; v Ljubljani.

²⁾ N. pr. Greh in kazen angeljev in prvih starišev; kaznovana nezaupnost Mojzesova; smrt Ananija in Safire itd.

B.

O vnanji obliki katehetičnega poučevanja.

§ 14.

Katehetična metoda.

Ako gledamo na način ustnega občevanja med učiteljem in učencem na ljudski šoli, na vnanjo učno obliko katehetovo, razločujemo oni glavni učni formi, ki ju imenujemo akroamatično, predavajočo, in erotematično, vprašalno, kateri je treba katehizovaje vporabljeni, zdaj eno, zdaj drugo — z ozirom na lastnijo učne tvarine in z ozirom na posebnost učencev. Akroamatična¹⁾ učna oblika je v tem, da govori, pripoveduje le veroučitelj, učenci pa samo poslušajo. Ako pa katehet vpraševaje vodi učence svoje do spoznanja resnice, imenujemo to učno obliko erotematično.²⁾ Nekateri jej pravijo tudi heuristično,³⁾ ker pri tem načinu poučevanja učitelj svoje katehumene s pomočjo vprašanj vodi do tega, da s a m i n a j d e j o resnico. — Nobena teh dveh učnih oblik ne more in ne sme katehetu služiti izključljivo, ampak rabiti mora obe, zdaj prednašalno, akroamatično, zdaj vprašalno, erotematično, kakor ta ali drugi način zahteva tvarina ali lastnija učencev. Obojna učna forma ima svojo solčno, a tudi svojo senčno stran, vendar ste obe potrebni v šoli; in prav v tem se kaže spretnost katehetova, da se vé posluževati o pravem času sedaj te, sedaj druge.

1. Akroamatična učna oblika je potrebna in katehet jo rabiti mora, kedar hoče svoje učence seznaniti s pozitivnimi resnicami, do katerih človek po svojem razumu in po lastnem umovanji ne more priti, n. pr. ko jim podaja razodete resnice ali svetopisemske dogodbe. Vse tako je znano le iz razodenja božjega, mora se toraj tudi po veroučitelju učencem povedati, razodeti kot tako; po vprašanjih se ne dá najti. Zelo koristna je omejena učna forma, kedar želi veroučitelj pridobivati srce in voljo svojih učencev, za kako resnico, zapoved itd. jih vneti. Tu svoj namen doseže le s primernimi nagovori in opominjevanji.

Kolikor večji so učenci in kolikor bolj so razvitega duha, toliko lažje in pogostneje se sme veroučitelj posluževati pri njih

¹⁾ Od grškega ἀκροάομαι — slušam.

²⁾ Od ἐρωτάω — vprašam, izprašujem.

³⁾ Ime je od ἐπιρίζω — najdem.

prednašujoče forme. Pri katehezah za odrasčene se poslužujemo iz omenjenega razloga skoraj izključljivo akroamatične oblike: katehumeni samo poslušajo in duševno sodelujejo, ker so zmožni za to. Nasproti pa bi katehet ravnal napačno, ko bi se pri še malih učencih, pri negodnih otrocih ali večinoma ali celo izključljivo posluževal prednašujoče oblike, kajti dete je lahkomišno, nestanovitno, toraj tudi ne sledi daljšemu govoru učiteljevemu, ako je ta z vprašanji tako rekoč ne prisili k pazljivosti. Tudi je potrebno, da se katehet podučevaje prepriča zdaj pa zdaj, če so ga razumeli učenci, in če so ga prav razumeli, da more popraviti pomanjkljivo; tega bi se veroučitelj prepričevati ne mogel, ko bi se posluževal le samo akroamatične učne forme. Preden more učitelj v svojem uku stopinjo dalje, treba se je prepričati, so si li učenci tisto dobro vtisnili spominu, kar je naslednjemu podlaga. To more storiti le z vprašanji.

2. Veroučitelju toraj nikakor ne zadostuje akroamatična učna oblika; da popolnoma doseže svoj namen, mora se posluževati tudi erotematične metode. Rabi pa katehet to učno formo ali v tem smislu, da a) samo izprašuje tisto, kar je bil povedal, razlagal učencem, in kar so se imeli naučiti; ali pa b) da izpraševaje podučuje, kar imenujemo heuristično učno obliko v ožjem pomenu.

a) Časih se toraj katehet erotematične uče poslužuje le v tem smislu, da s primernimi vprašanji zahteva od učencev, naj mu povedó tisto, kar se je prej bralo, kar jim je dopovedoval ali kar so se imeli doma naučiti. Jako koristna in potrebna je za šolo ta metoda, kajti po tej učni formi ohrani katehume pazne ter duševno delavne, ker nikoli ne vedó, kdo bode odgovarjal na dotično vprašanje. Otroci se pri tej učitvi učé misliti, kako bi odgovorili na to ali uno vprašanje, in veselí jih, ako odgovoré povoljno. Na ta način veroučitelj tudi brž spozná, so ga li učenci razumeli ali ga niso, ter tako more stvar takoj pojasniti še bolje, ali pa dostaviti kaj izpuščenega. Tudi more katehet le po tej učni formi vtrjevati znanje v učencih, ker si dá povedano ali razlagano izpraševaje tolikrat ponoviti, da vsi, ali skoraj vsi vedó in umejo stvar. — Povod izpraševanju najdemo pri vsaki učni tvarini, toraj naj se veroučitelj pri vseh oddelkih katehetičnega podučevanja prav pridno poslužuje te metode. Izpraševati mora, kar je ravnokar pravil učencem, kar jim je pojasnoval, raz-

lagal, vse, kar je iz svetopisemske zgodbe, iz evangelija ali katehizma bilo prebrano. In kolikor manjši so učenci, v toliko manjših oddelkih je treba izpraševati berilo. Tudi je treba natančno in še po večkrat izpraševaje ponoviti vsako reč, katere so se imeli učenci učiti na pamet.

To popraševanje in izpraševanje utegne biti ali zgolj mehanično, ali slovniško, ali pa logično. Ako veroučitelj stavi samo dotično vprašanje iz katehizma ter hoče, da mu učenec pové zadevni odgovor iz knjige, a s primernimi vmesnimi vprašanji nič ne skuša izvedeti, če učenec razume to, kar je ravnokar povedal na pamet, ali pa ne razume povedanih besedi, takrat imenujemo tako izpraševanje *mehanično*. Če si pa katehet dá posamezne stavke razložiti v poedine dele, da tako stavek jasnejši postane, a se ne trudi s tem, da bi katehumentu pojasnoval ali razlagal posamezne pojme, ali da bi jih vodil do prepričanja, in srce pa voljo jim pridobil za resnico, takrat je to izpraševanje *slovniško*, gramatikalno. Boljše je kot mehanično, ker tukaj vsaj nekoliko deluje tudi duh učencev; časih je to slovniško izpraševanje še prav koristno, n. pr. pri zgodbah svetopisemskih, ko je z vprašanji kdo? kaj? kje? kako? itd. treba učenca opozoriti na razmere oseb, kraja, časa . . ., da vsa zgodba postane tako jasna. Najboljše je seveda *logično* izpraševanje, ki razjasnuje pojme in kaže pomen, važnost, vzrok in rabo posameznih resnic in nauk.

- b) Pri erotematični ali heuristični učni formi v ožjem smislu katehet vpraševaje *podučuje*, ter z raznimi vprašanji svojega učenca vodi do tega, da po lastnem mišljenju in sklepanju na podlagi svojega prejšnjega znanja kaj novega najde, do novega znanja pride; ali se pa učencu po tem potu namnoži staro znanje, in mu ono bolj jasno postane. Res je, da po tej učni formi katehet svojega učenca ohrani vedno pazljivega in duševno delavnega, da ga na ta način do jasnega spoznanja resnice pripelje, pa katehumentu vzbuja, vadi, ostrí um, razum, razsodljivost . . ., a velike spretnosti je treba veroučitelju, zlasti pri večjem številu otrok, da po tej metodi doseže kaj prida. Tudi se jako počasno napreduje po heuristični učni obliki, ako se je hoče katehet strogo držati, ker časih še le po mnogih ovinkih in vprašanjih pride do rezultata, katerega doseže po akroamatičnem potu z nekoliko besedami.

Zgled. Ako bi katehet hotel po heuristični učbi svojim učencem razložiti n. pr., kaj je trdni sklep, utegnil bi to storiti nekako tako-le:

Katehet: Če bi ti hudo razžalil očeta, morda ker jih nisi ubogal, ali ker si jim ugovarjal, in oče bi bili na-te zato zelo hudi ter žalostni; kaj bi ti pač storil, da bi ti odpustili in te spet radi imeli? *Učenec:* Prosil bi jih odpuščanja. *K.:* Prav. Ali bi pa to dosti bilo, ako bi jim rekel: žal mi je, odpustite mi — a bi pristavil: Nagajal Vam bom pa še! *U.:* Ne bilo bi dosti. *K.:* Gotovo ne. Da ti oče odpusté, bi jim moral še nekaj obljubiti. Kaj pač? *U.:* Da ne bom več nagajal.

K.: Tako je. Ti bi moral obljubiti: Nič več ne bom tako ravnal, poboljšal se bom. Ali čuj! Mi ljudje nimamo samo vsak svojega očeta tu na zemlji, ampak imamo tudi vsi skupaj enega Očeta v nebesih. Kdo je to? *U.:* Bog. *K.:* Res, Bog je nas vseh oče, in tega dobrotljivega Očeta mi mnogokrat razžalimo. Ali veš, kako? *U.:* Če grešimo. *K.:* Prav si povedal: če grešimo. Kdor n. pr. ne spoštuje starišev, kdor laže, krade, grdo govori, kolne . . . tak s tem razžali nebeškega Očeta, kateri nam prepoveduje vse tako. Kaj meniš, da nam je storiti, če hočemo, da bi nam Bog odpustil tako razžaljenje? *U.:* Obžalovati moramo. *K.:* Res da. Obžalovati moramo greh, kesati se moramo, da smo ravnali zoper voljo svojega nebeškega Očeta. A to ni dosti. Kakor ti obljubiš svojemu razžaljenemu očetu: ne bom več tako storil — tako moramo tudi Bogu nasproti skleniti: ne bom več tako ravnal. Ne bom se več lagal, ne bom grdo govoril, klel . . . Poboljšal se bom, prav resnično se bom poboljšal! In sedaj pazi: to svojo resnično voljo, poboljšati se in ne več grešiti, imenujemo trdni sklep. — Kako imenujemo toraj resnično voljo, svoje življenje poboljšati in nič več ne grešiti? *U.:* Trdni sklep. — *K.:* Kaj je toraj trdni sklep?

A čeravno bi katehet imel za to učno obliko potrebno spretnost in dokaj časa, ne smel bi je rabiti vselej in povsod v krščanskem podučevanju. Veroučitelj stoji namreč pred otroci kot poslanec božji, želeč jih podučiti v svetih resnicah, katere je Bog razodel. Ne gre toraj, da bi skušal posamezne resnice razvijati in izvijati iz razuma, ali katehumena voditi do tega, da bi sam našel versko resnico. Verski nauk stopiti mora pred učenca ne kot nekak produkt umovanja, ampak kot beseda božja, kot razodeta večna resnica. Pri tacih rečeh ne gre toraj izvajati iz pameti, ampak kratko povedati: to-le in tako-le je Bog razodel, nznani in ukazal! Učenec naj postane dober vernik in ne modrovalec. Ko je pa katehet po akroamatični metodi seznanil učence z razodeto resnico, potem se sme posluževati vpraševalne oblike, in pri večjih učencih naj se je tudi res poslužuje kakor v nekako

pojasnilo razodete resnice, kažoč jim, kako tudi pamet človekova potrjuje božje razodenje. Možno je tudi iz razodetih naukov še druge verske resnice ali posledice izvajati po omenjeni učni formi, n. pr. Bog je najpopolnejše bitje — toraj je tudi vsegamo-gočen, neskončno dobrotljiv itd. Ali: Bog je neskončno pravičen, toraj vselej gotovo plačuje vse dobro in kaznuje vse hudo.

Dobro je zlasti zarad različnosti, ako katehet časih obojno učno obliko, akroamatično in erotematično, združuje v lastni osebi, to je, da kaj časa dopoveduje učencem, vprašanja stavi in sam nanje odgovarja, nazadnje pa katehumene izpraša, kar jim je dopovedoval in pojasnoval po tem potu. Ta način katehetskoga podučevanja imenujemo *monologično* učno obliko, ki združuje koristi obeh glavnih učnih form, ker tukaj katehet vzbuja vseobčno pozornost pri učencih, ker jih nekako vse ob enem vpraša, med tem, ko se pri erotematični učni formi vselej peča le z enim samim. Tudi tu ne zgublja časa s popraviljanjem napačnih odgovorov; pride po najkrajšem potu do cilja, predavajoč učencem le tisto, kar je prav potrebno.

3. Gledé učne poti razločujemo *analitičen*¹⁾, *razdrobil*en način razlaganja ter podučevanja, pa *sintetičen*²⁾, sestavljen. Analitičen je, kedar učitelj neki pojem razdrobiva v njega posamezne dele ali znake. N. pr. Bog je vsegaveden: on vé vse, preteklo, sedanje, prihodnje, on vé tudi naše najskrivnejše misli. Pri sintetičnem razlaganju pa katehet posamezne dele ali znake sestavlja v en pojem, n. pr. Bog je vselej bil, on je sedaj in bo vedno, zato mu pravimo, da je večni. Veroučitelj naj se poslužuje sedaj ene, sedaj druge poti, kakor je namreč dotična reč učencem bolj znana ali v celoti, ali pa v posameznih delih. V obče velja: kolikor manjši so učenci, in kolikor bolj so slabega razuma, toliko pogostneje naj nastopa učitelj *sintetično* pot.

§ 15.

Vprašanje in odgovor.

Vsako vprašanje je toliko boljše, kolikor bolj učitelj svojemu vprašanju vé dati táko obliko in táko naglašenje, kakor da bi mu bil odgovor res še neznan. Ker katehet vedno rabi vprašanja pri erotematični učni formi, in tudi pri akroamatični učbi ne more

¹⁾ Iz ἀναλύω — razstavljam, razdrobivam.

²⁾ Od συντίθημι — sestavljam.

izhajati brez njih, treba je vedeti, kakih pravil se mu je držati pri tem.

I. Katehet stavi vprašanja ali zato, da učence podučuje s tem ter jim podaja neko novo znanje, ali pa, da jih izprašuje ter se prepričuje, imajo li neko gotovo znanje ali ne. Dobro vprašanje staviti ni lahka reč; treba je v to učitelju posebne spretnosti, katero si pridobi s pridnim pripravljanjem na katehizovanje, in po dolgi skušnji. Tirjamo pa od dobrega vprašanja:

1. da je primerno zmožnosti in vednosti učencevi, tedaj ne prelahko in ne pretežko. Prelahka vprašanja¹⁾ ne vadijo razuma, pretežka ovirajo napredek in učencu vzemó veselje, pogumnost. Najboljša so tako imenovana *kategorična* vprašanja, pri katerih je učenec primoran misliti, da vé vprašalni stavek dopolniti po vsebini, ter na mesto vprašalne besede postaviti ono, po čemur se vpraša. Tako dopolnivo vprašanje je n. pr.: Kdo je vse vstvaril? Kako je Bog človeka vstvaril?

2. *Jasno*, to je po vsebini in po obliki tako, da je otroci lahko razumejo. Obsegati mora toraj le otrokom znane besede in govorne figure. Nejasno vprašanje je n. pr. »Kako bitje je človek?« mesto: »Iz česa, ali iz katerih delov obstoji človek?« Ali: »Katere dolžnosti otrokom vest naklada do starišev?« mesto: »Kaj so otroci dolžni svojim starišem?«

3. *Določno*, to je, gledé prejšnjega uka naj je na vprašanje mogoč le en pravi odgovor. Nedoločno bi bilo n. pr. vprašanje: »Kaj ne smejo ljudje?« ali »Kam gredó kristjanje ob nedeljah?« kajti tu je mogočih dokaj pravih odgovorov.

4. Kar se dá *kratko* in jedrno, to je, le toliko besedi naj ima vprašanje, kolikor je neizogibno potrebnih, da more učenec točno odgovoriti.

5. Vprašanje naj se stavi le v eni formi, in zahteva naj se le en odgovor. Dvojno, trojno vprašanje v enem stavku zmede in zbega manjšega učenca, n. pr. »Kako je grešil Adam, in kako se mu je potem godilo?« ali: »Koliko je sv. zakramentov in katere si že prejel?«

¹⁾ Prelahka vprašanja so zlasti ona, na katera učenec more odgovoriti s samim da, ali ne. Tacih vprašanj naj se katehet navadno ne poslužuje, ker bi se sicer ne mogel prepričati, ali učenci res razumejo nauk, ali ne, kajti pri takih vprašanjih učenec lahko ugane odgovor. Le sem ter tje naj veroučitelj taka vprašanja stavi, posebno slaboumnim in zelo boječim, plahim, ki ne dajo nikakovega odgovora. Z lahkim vprašanjem stori dete pogumno, da začne odgovarjati.

6. Ni prav, vpraševaje pokladati otrokom odgovor na jezik, jim ga na pol narekovati, ali začenjati besedo, s katero se ima odgovoriti.

7. Vprašanja naj stavi veroučitelj primerno glasno, razločno, počasno in s pravim naglašenjem. Tudi ne sme skoraj vedno isto dete izpraševati, ker bi potem drugi ne pazili; dobro pa je, če eno in isto reč vpraša več učencev. Nikoli ne izprašuj v kakem gotovem redu, n. pr. po klopeh, po črkah . . ., ampak sem ter tje, da vse ohraniš pozorne. Iz istega namena naj se redoma stavi vprašanje najprej vsemu razredu ali oddelku, in potem še-le naj se po imenu pokliče oni, ki naj odgovori. Ne za trenutek ne sme nihče izmed učencev si biti gotov, da mu odgovarjati ne bo treba.

II. Pri vpraševalnem podučevanju zavisí vselej nadaljni razgovor od odgovora, katerega dá učenec. Prav v tem kaže učitelj svojo spretnost, da se vé prav obnašati pri učencevih odgovorih ter da jih modro zna vporabljati. Ako

1. učenec p r a v odgovori, naj katehet navadno kar nadaljuje podučevanje. Posebno dobre ali važne odgovore, zlasti če želi, da si učenci stvar globoko vtisnejo spominu, naj daje ponoviti še po nekaterih drugih učencih. Kedar se zdi veroučitelju iz pedagogičnih oziróv potrebno, naj zarad dobrega odgovora prav kratko naznani učencem svojo zadovoljnost. Ko bi se dozdevalo katehetu, da otrok pravega odgovora ni našel po lastni delavnosti, ampak je le uganil, tedaj naj n. pr. ponovi vprašanje z drugačnimi besedami ali v drugem besednem redu; ali naj stavi novo vprašanje, po katerem je učenec primoran obširneje odgovarjati. Tudi utegne staviti kak ugovor, katerega mora učenec zavrniti itd. — Če učenec odgovori sicer prav, a preveč pové, ter tudi táko, po čemur ni vprašal katehet, skuša naj spoznati veroučitelj, pripoveduje li dete tako, ker se je sicer dobro naučilo na pamet, a mehanično, ali pa je morda po lastnem bistrem mišljenju prišlo do teh posledic.

2. Kedar je odgovor le d e l o m a d o b e r, ne sme katehet nikoli prezirati onega, kar je dobrega in pravega v odgovoru, in naj bi bila tudi le samo ena beseda prav. Prizna naj učitelj, kar je dobrega v odgovoru, in potem naj s primernimi nadaljnimi vprašanji učenca pripravi do tega, da bo ločil resnično od neresničnega ter na mesto nepravega postavil pravo; ali pa spoznavši pomanjkljivost svojega odgovora dostavil, kar še manjka.¹⁾ Ko učenec

¹⁾ Da bi učenec n. pr. na vprašanje: »Iz česa obstoji človek?« odgovoril »Iz telesa«, bi bilo dalje vprašati: Ko je Bog vstvaril Adama, ali je bil kar precej živ? Kaj mu je vdihnil stvarnik? Iz česa toraj obstoji človek?

tako s katehetovo pomočjo sestavi pravi odgovor, naj na zopetno vprašanje vnovič ter sedaj pravilno odgovori.

3. Ako katehumen odgovori popolnoma krivo, napačno, ne gre, da bi se veroučitelj jezil nad odgovorom ali norčeval se iz učenca, ampak skuša naj izvedeti, kaj je vzrok krivemu odgovoru, in po tem spoznanji naj ravna dalje. Morda učenec ni dobro slišal in razumel kateheta, ali ni bil pazen, ali je toliko slaboumen itd. V vsacem takem slučaju je treba ponoviti vprašanje, ali pa naj je ponovi kak drug učenec. Morda kaže olahkotiti vprašanje, ali pa učenca s tem pripeljati do spoznanja krivega odgovora in storjenega pogreška, da iz napačnega odgovora izvaja kak smešen sklep, ali da kaže čudne posledice njegovega odgovora.¹⁾ Ako bi se napačnemu ali smešnemu odgovoru krohotali drugi učenci, ne sme tega dopuščati veroučitelj.

4. Časih obmolči učenec, ne dá nikakovega odgovora. Katehet naj ne kliče brž drugoga, tudi sam naj ne odgovarja koj, ampak naj mu dá nekaj trenutkov časa, da si pomisli; predolgo naj ga pa tudi ne čaka, da ne postane še bolj zmeden. Tudi ga ne gre zmerjati zaradi obmolčanja, ampak izvedeti naj skuša učitelj, kaj je vzrok molčanja. Da katehumen ne odgovori, je tega kriv veroučitelj sam, ali pa učenec. Morda katehet ni prav vprašal, ni prav naglaševal, ali je zastavil pretežko, nejasno, nedoločno vprašanje. Ako bi to bilo, naj popravi pogrešek; mesto podobenskega izraza naj rabi besedenski, nepotrebne besede naj izpusti v vprašanji, ali naj nekoliko razširi vprašalni stavek, če se mu zdi potrebno itd.

Še večkrat je vzrok obmolčanja pri učencu. Znabiti je:

- a) bojazljiv in slaboumen. Pri tacih otrocih naj je katehet posebno ljubezniv, krotak, in naj mu daje poguma, naj ponovi vprašanje, ali naj mu naznani zadovoljnost, če jo le količkaj zasluži učenec.
- b) nepazljiv in raztresen. Takemu naj resnobnega obličja ponovi vprašanje, ali ukaže, da je ponovi kdo drugi sošolcev. Posebno pozorno oko naj ima katehet na tacega nepazljivca, in kliče naj ga večkrat ko druge.

¹⁾ Ko bi učenec n. pr. na vprašanje: »Se li sme žival ubiti?« odgovoril: »Ne sme se«; — bi mu utegnil reči: Ko bi toraj tvoj oče videli strupenega gada po skalovji laziti, bi ga ne smeli ubiti? In če materi hočejo gosence zelje pojedti, jih ne smejo pokončati? itd.

- c) Pomanjkanje onega znanja, ki je podlaga zahtevanemu odgovoru. To potrebno znanje naj mu dá veroučitelj, da mu tako omogoči odgovor. Če pa učencu manjka znanja zaradi tega, ker se ni naučil lekcije, mu strogo ukaži, da se reči nauči do naslednjíč. Ako se po lastni krivdi tudi do drugega obroka ne nauči, mora nastopiti kaznen.
- d) Preslabo znanje jezika, v katerem je odgovarjati. To se primeri učencem, katerim učni jezik ni ob enem materin. V tem slučaju naj učitelj pomaga potrpežljivo, naj mu pripomore najti dotični izraz, ali naj mu kar sam pové potrebno besedo, da sestavita pravilen odgovor.

Veroučitelj naj že s početka vadi svoje učence, da na vsako vprašanje odgovarjajo glasno, razumljivo in s celim stavkom. Da se pri odgovarjanji vadijo pravilnega govorjenja, in se jim uri spomin, naj katehumeni v odgovoru vprašanje ponavljajo.¹⁾ Nikoli ni dopustiti, da bi odgovarjal, komur ljubo, ampak le oni, komur se veli. Otroci se mnogokrat skušajo, kdo bi odgovoril, kažejo roko; to veselje naj mladini dovoljuje katehet, ako se zgodi spodobno in brez šuma. Le izjemoma dopuščaj veroučitelj, da učenci odgovarjajo skupno; zlasti važne stavke in izreke naj časih ponavljajo skupaj po en- ali večkrat, da si jih bolj zapametijo. — Napačno bi ravnal katehet, ko bi imel dobre in prave le take odgovore, ki se mu dajo z ravno tistimi besedami, katere je on rabil, ali katere se nahajajo v učni knjigi. Saj je prav to znamenje, da učenec ume stvar, ako jo zna povedati z lastnimi besedami.

§ 16.

Jezik katehetov.

Kdor količkaj občuje z otroci in opazuje njih govorjenje, kmalo opazi, da imajo nekako posebno govorico, poseben otroški jezik. Tudi katehet mora govoriti ta jezik pri verskem poučevanju, zlasti pri manjših učencih, sicer bi jako malo opravil pri njih. Nekateri menijo, da je kaj lahka reč, govoriti z otroci, a motijo se. Govoriti z otroci tako, da ga razumejo, ni lahko; ponižati se do otrok, ter posluževati se jezika svojih malih učencev,

¹⁾ Na vprašanje: »Kaj čaka otrok, kateri ne spolnujejo četrte zapovedi« ni da bi učenec odgovoril »Najhujše časne in večne kazni«, ampak: »Otrok, ki četrte zapovedi ne spolnujejo . . .«

je spretnost, katero si veroučitelj pridobi še le po dolgi skušnji. In te spretnosti mu je treba; ko bi namreč v šoli začel z otroci govoriti, kakor govori z doraslimi omikanci, tedaj bi brezuspešno bilo njegovo delovanje. »Učeno govoriti z otroci, pravi Fleury, je toliko, kot govoriti jim latinsko ali grško.«

Dete ne pozna dolgih stavkov, ono prav na kratko izrajuje svoje misli; jako pogosto rabi glagole, a redko substantive. Veznika skoraj drugzega ne poznajo otroci kot in ali pa, s katerim vežejo posamezne besede in stavke. Splošni in abstraktni pojmi so otroškemu jeziku neznani, on ostaja le pri čutnem, konkretnem itd. — Zelo podoben otroškemu jeziku je govor priprostega ljudstva. Tudi tu je vse kratko, živo, konkretno, polno jedrnih izrekov. In najbližej ljudski govorici je jezik svetega pisma, zlasti stare zaveze in pa evangelijev. Kako je tudi tukaj vse tako prosto, živo, jedrno, polno zglede in prilik. Ta trojni jezik tedaj, otroški, ljudski in svetopisemski, mora veroučitelj opazovati, njega lastnijo in posebnost si prisvajati, ako hoče, da ga bodo umeli učenci. Kolikor bolj jezik katehetov postane podoben otroškemu, ljudskemu, svetopisemskemu, toliko bolj ga bodo razumevali, toliko lažej jih bo prepričeval, toliko večji vtis bo naredil na njihovo srce in voljo.

Da se toraj veroučitelj navadi tacega jezika, malim katehumenom umljivega, naj *a)* pridno prebira sveto pismo, ter opazuje zlasti jezik Jezusov in njegovih prvih učencev; *b)* opazuje naj posebnosti ljudske govornice, in pridno naj čita spretno pisane, ljudstvu in mladini namenjene knjige; *c)* naj pogosto občuje ter se razgovarja z otroci, pazeč na lastnijo njih govorjenja; *d)* rad naj prebira dobro izdelane šolske kateheze; *e)* pridno naj se pripravlja na vsako katehezo, naj si vprašanja določi po nekoliko že naprej, in katehizovaje naj vedno pazi na to, so ga li otroci razumeli ali ne; in zakaj ga niso umeli, ter naj brž popravi pogršek; *f)* ako mu je prilično, naj posluša, opazuje in posnema dobre katehete in učitelje v njih podučevanji.

Ako sedaj še posebej nekoliko povemo o katehetskem jeziku, naj omenimo, da je veroučitelju z učenci govoriti:

1. **J a s n o** in **r a z u m l j i v o**, posluševaje se tacih besedi, da koj vedó otroci, kaj hoče povedati katehet. Varuje naj se besedi dvojnega pomena, da ga ne bo krivo umelo dete. Kedar mora rabiti ptuje, neznane besede, ali govoriti o učencem še ne-

razumljivih rečeh, tedaj naj vse ptujke učencem prej raztolmači. Zaimen naj rabi malo, in dela naj kratke stavke.

2. **Blagoglasno**, ušesu prijetno. Kakor že odraščenci pridigo poslušajo veliko rajše, in tudi večji vtis stori na-nje, ako govornik oziraje se na vsebino govora prijetno spreminja v govorjenji, sedaj počasno, sedaj urnejše, sedaj rahleje, sedaj močnejše, in z glasom hodi sedaj višje, sedaj nižje; tako tudi otrokom veliko bolj dopada katehetovo govorjenje, ako se ozira na vse to. Blagoglasno izgovarjanje veroučiteljevo vso stvar naredi bolj zanimljivo, in najde pot do srca.

3. **Dostojno**. Kot poslanec božji, namestnik Kristusov stoji katehet pred učenci, on oznanuje večne vzvišene resnice; kaži se to tudi v vsem govorjenji njegovem. Ne sme toraj rabiti besedi razžaljivih, spodtakljivih, prostaških, podlih, prilizovavskih; vedno dostojna, sveti reči primerna naj mu je beseda.

4. **Živahno**, to je tako, da stvar, o kateri govori katehet, učencem tako rekoč stopa pred oči in si pot odpira do srca. Dosega pa to veroučitelj, ako zna svoj uk pojasnovati z lepimi zgledi, prilikami, pregovori; če njegov glas, njegovo obličje, vse premikanje in gibanje njegovo kaže, da je sam ves vnet in navdušen za reč, kojo pojasnuje in priporoča učencem.

§ 17.

Katehetovo pripravlanje.

Ako hoče veroučitelj delovati uspešno, treba mu je priprave na vsako posamezno katehezo. Tirjamo pa od vestnega kateheta:

1. Da se najprej sam dobro nauči na pamet stvari, katere hoče podajati svojim učencem. Jasna mu mora biti pa tudi zveza vsakoršne kateheze s poprejšnjo in z naslednjo. Ako bi veroučitelj posamezne resnice podajal svojim katehumenom le kot nekakove odlomke, brez vsake zveze s prejšnjo in naslednjo tvarino, bi učenci kmalo pozabili reč, med tem ko si človek lahko zapameti nauk, če mu je jasna njega notranja zveza z drugimi nauki; in tudi pozneje se ložej spominja na-nj.

2. Da pred katehizovanjem preišlje, kaj in katere so glavne misli onega oddelka, katerega hoče podati učencem, ter da pomisli, bo li znal stvar tako pojasniti in dokazati, kakor sv. cerkev

reč pojasnuje in dokazuje? Pogledati je toraj časih treba v zanesljivo knjigo, v dogmatiko, moralko, liturgiko, eksegezo.

3. Treba pri pripravljanji na učno uro pozornemu biti na posamezne pojme ter učencem neznane besede v knjigi, in pomisliti, kako bi najbolje katehumenom pojasnil temno, razložil v dele itd.

4. Tudi naj katehet že naprej določi, kakih besedi, izrekov, zgledov ali drugih pojasnil se bode posluževal v predavanji, kaka vprašanja bode stavil učencem, kake nauke za življenje bode navezoval na učno tvarino.

5. Naj si vselej napravi nekak črtež kateheze: uvod, razpravo in sklep. To osnovo naj si zapiše, ker spisovaje dá se tvarina lepše razvrstiti, in ložej pa boljše si veroučitelj zapameti predmet, ako ga vsaj v površni osnovi spisanega ima pred seboj. Katehetom začetnikom je svetovati, da si vsaj o težavnejših oddelkih katehizma sestavijo popolnoma izdelane kateheze; morda po zgledu in na podlagi priznane dobrih ptujih katehez.¹⁾

6. Da se s kratko molitvijo ali vsaj s pobožnim vzdihom k Bogu pripravlja na vsako katehezo, ter jo tudi v šoli začne s primerno molitvijo, in če bi tudi katehetova ura ne bila začetna šolska ura.

Res težko odgovornost bi si nakopaval veroučitelj na svojo vest, ko bi se nič ne pripravljaj na posamezne učne ure, in bi morda še ne prebral dotičnega oddelka iz učne knjige, ampak zanašaje se na svoje znanje si mislil: čemu za otroke pripravljanja? Tak katehet bi nikakor ne zadostil svojemu poklicu, ampak grešil bi nad učenci, katerim bi s svojimi slabimi katehezami, ali z nepremišljenim govorjenjem sveto reč nerazumljivo storil in zoprno. Tudi še ni dosti, ako bi sicer katehet pred učno uro prebral dotični oddelek, ki je na vrsti, pa bi nič ne premišljal, kako bo pojasnoval posamezne reči, besede, pojme svojim malim; kake resnice in nauke bo za življenje izvajal, kako tudi srce in voljo učencev pridobival za sv. nauke itd.

¹⁾ Prav rabne tvarine podaja n. pr. J. M. Leonhard: *Angewandte Katechetik*; Aug. Gruber: *Handbuch der Katechetik*, nadaljevano po P. H. Schwarz-u; G. Mey: *Vollständige Katechesen für die untere Klasse der kathol. Volksschule*, Freiburg; dr. Fr. Oberer: *Praktisches Handbüchlein für Katecheten*, Graz; — tudi »Slov. Prijatelj« podal je šolskih katehez l. 1878.

§ 18.

Način katehetične učitve.

Na načinu prednašanja samega je veliko, ker pravo življenje uku daje še-le prednaška, toraj mora katehet vso pozornost obračati nanjo.

1. Ako gledamo na izgovorjanje pri katehetičnem podučevanju,¹⁾ je treba, da veroučitelj

- a) govori počasno, kajti prenašemu govorjenju niti dorasli poslušalci slediti ne morejo s svojimi mislimi, kaj še-le otroci!
- b) Ne zaspano in mrzlo, ampak z v nem o in nekakim navdušenjem za sveti predmet, katerega oznanuje. Ako katehetu beseda pride iz srca, najde tudi pot do srca.
- c) Tudi glasno mora biti veroučiteljevo govorjenje v šoli, toliko glasno, da ga slišati in razumevati morejo vsi učenci, ako so pazljivi. Preglasnega govorjenja ali celo vpitja se je pa varovati veroučitelju, kajti dolgo, preglasno govorjenje škoduje pljučam, in zraven še uči skušnja, da je toliko več blebetanja in so učenci toliko nemirnejši, kolikor glasnejši je učitelj. Preglasno govoreč katehet presliši celo precejšnje ropotanje in šepetanje svojih učencev.
- d) Treba je nekake prisrčnosti katehetovemu podučevanju in očetovskega glasu, kar mu pride samo ob sebi, da le res ljubi svoje učence in skrb ima za njih zveličanje. Ljubeznivo govorečega veroučitelja radi poslušajo katehumeni, in sežejo jim njegove besede in nauki do srca.

2. Deklamacija je že na leci pred odraščeni važna reč, nič manj pri katehetičnem podučevanju. Ker pa je dete že po svoji lastnji vse bolj živahno kot dorasli, zato deklamacija na otroka še bolj vpliva, in je zanj še večjega pomena, kot za odrasčence. Biti pa mora deklamacija pri katehizovanju resnobna, zaupljiva in predmetu primerna.

3. Tudi na primerno akcijo ali ponašo gledaj katehet. Ni mu sicer treba na to reč obračati toliko pozornost, kakor pridigarju, a napačno bi bilo, ako bi pred otroci stal dreven, kakor mrtva stvar. V tej zadevi že gotovo pravo zadene, ako mu je srce polno skrbi za srečo in večno zveličanje učencev. Oko, obličje, vse gibanje in vedenje veroučiteljevo naj razodeva očetovsko

¹⁾ Glej tudi § 16.

ljubezen do katehumenov. Zlasti naj se oko učiteljevo ozira po vseh učencih.

4. Da ni delo katehetovo prazno, je zeló potreba, da med podučevanjem ohrani učence pazljive. V ta namen naj

- a) skrbi, kolikor je na njem, da otroci ne sedé preveč na tistem; da odpravlja in zabranja v učilnici vse, kar bi učence bégalo ter jih delalo razmišljene, kakor: šepetanje, igranje, vedno hojo iz sobe in v sobo itd.
- b) Poduk naj stori zanimljiv in živahen. Učenca pa res zanima, kar razume, in kar spozna kot jako važno, rabno in potrebno za življenje. Pri posameznih resnicah naj toraj veroučitelj spominja katehumene, kako važen je za življenje dotični nauk, in kje, kdaj in kako jim bo postal koristen ali potreben. Živahno je katehetovo predavanje, ako nauke lepo navezuje na krajevne razmere, na reči otrokom znane, in če se v njih pojasnjenje poslužuje primernih zgledov, pregovorov, in povesti, zlasti svetopisemskih.
- c) Podučevaje naj prav pogostokrat stavi vprašanja, sedaj posameznim, zlasti nepaznim, sedaj vsemu razredu. Po potrebi naj eno in isto važnejšo reč večkrat ponovi.
- d) Časih, zlasti ko prestopa od predmeta na predmet, naj spodbuja katehet pazljivost s tem, da učence opozori s povzdignjenim glasom, da jim bo sedaj povedal nekaj novega, lepega, prav važnega, in da naj ga zato pazljivo poslušajo.
- e) Stoji naj učitelj med podučevanjem na kraji, od koder vidi in pregleda vse učence. Nemirne in nepazljive naj večkrat vpraša, posvari, graja, in če treba, še huje kaznuje.

Razne vrste katehetičnega podučevanja.

§ 19.

Zgodbe svetega pisma in katehizem v obče.

Bog se je razodel človeštvu na zgodovinski način, kajti ob raznih časih, na raznih krajih, in različno je govoril ljudem: sedaj naravnostno, sedaj po izvoljencih, n. pr. po očakih, po Mojzesu, po prerokih, in slednjič po svojem Sinu Jezusu Kristusu in po apostelnih. Govoril je človeškemu rodu, da mu je razodel, kdo je in kaj hoče od človeka, in kako mora živeti človeštvo, da doseže

svoj cilj — sveta nebesa. Nekoliko razodenja božjega so zapisali sveti možje na povelje in po navdihnjenji sv. Duha, to je sveto pismo stare in nove zaveze; in »zgodbe sv. pisma« so nekak izpisek ali odlomek iz biblije, ki naj bi katehumenom služil v učni pripomoček. Sv. pismo ne obsega toraj vseh razodetih božjih resnic; v dovršitev mu je ustno izročilo, ki nam podaja oni del razodenja, kar ga ni zapisanega v sv. pismu. Način razodenja božjega (smo rekli) je zgodovinski ali povesten; smeli bi to razodenje imenovati tudi **k o n k r e t n o**, ker se božja razodenja pokažejo v obliki, na kraj, čas, osebe ali gotove čutne razmere navezani. Tako nam volja božja, da se n. pr. nihče nad življenjem svojega bližnjega ne sme pregrešiti, stopa pred oči v zgodbi o Kajnu in Abeljnu; ali da ni dovoljeno, poželeti ptujega blaga, ali se ga polastiti siloma, kaže greh in kazen Ahaba in Jezabele itd. V taki formi podajajo nam razodenje ter voljo božjo »z g o d b e s v. p i s m a«. Ako pa resnici božji vzamemo vnanjo obliko, če si mislimo odstranjeno, kar je zgodovinskega, konkretnega, ako ne oziraje se na čas, kraj, osebe . . . iz historičnega dogodka posnamemo le glavno misel, ki je potem splošne veljave, to je, za vse čase, kraje, ljudi: tedaj se nam pokaže razodenje božje v **a b s t r a k t n i**, posneti obliki. In v taki formi podaja nam razodenje božje **k a t e h i z e m**. Iz gori omenjenih dogodb n. pr. dobimo glavno misel, glavni nauk v abstraktni obliki: ne ubijaj, ne želi svojega bližnjega blaga, ne kradi! Katehizem in svetopisemske zgodbe imata toraj v sebi eno in isto — božje razodenje; samo da v različni formi. Tudi so v omenjenih knjigah božje resnice različno razvrstene: v »zgodbah« kronološko, po dōbi, kakor so se vršile, v katehizmu pa po vsebini, ali po njih notranji zvezi.

Po zgledu nebeškega Učenika, ki je svoje svete nauke najraje navezaval na dogodbe, podučuje tudi sv. cerkev tako že od apostoljskih časov. Za **p o d l a g o** verskemu podučevanju jemlje svetopisemske **z g o d b e**, in potem še-le začne s sistematično vrenjenim ukom iz katehizma. S tem pa ni rečeno, da naj bi se učile prva šolska leta le zgodbe iz sv. pisma, in pozneje samo katehizem, ampak ker je ozir vsebine obojno le eno in tisto, morata se skoz in skoz biblijska zgodba in katehizem staviti v lepo zvezo in vzajemnost. Eno podpira in pojasnuje drugo. Ozir katehumenov dela veroučitelj gledé zgodb in katehizma le ta razložek, da svojim **m a l i m** učencem ali začetnikom večne resnice podaja zlasti v zgodovinski, konkretni obliki; **v e č j i m**, godnejšim pa bolj v

abstraktni formi katehizmovi. Pri učencih začetnikih zgodbe in katehizem nista še ločena predmeta, ampak na podlagi svetopisemskih dogodov veroučitelj kaže svojim malim, kaj je Bog storil za nas, da se zveličamo. Iz svete zgodbe izvaja najimenitnejše verske in dejanske resnice. Še-le v višjih razredih se obravnavata ločeno in v posebnih urah katehizem in zgodbe.

Koliko mora katehet te ali druge učne tvarine vsako leto podati vsakteremu razredu ali oddelku, to mu odločuje zaukazani učni črtež¹⁾; veroučiteljeva naloga pa je, to odmenjeno tvarino primerno razdeliti na posamezne mesece, tedne in ure šolskega leta, in natančno se držati razdelitve. Pokazati pa nam je, kako gre katehetu odločeno učno tvarino učiti v raznih šolskih oddelkih. V ta namen razdelimo po splošni navadi vse učence ljudske šole v tri vrste ali skupine, v dolnjo ali nižjo, v srednjo in v višjo. Pri četvero- ali še večrazredni ljudski šoli se dajo učenci lahko razvrstiti na tri skupine: prvi ali nižji prištevamo katehumene prvega in drugega šolskega leta; srednji one tretjega, četrtega, in če je otrokom obiskovati šolo osem let, tudi še petega leta; višji skupini učence petega in šestega, in pri osemletnem šolanju, katehumene šestega, sedmega in osmega šolskega leta. Pri enorazrednici, ali tudi v vseh slučajih kaže veroučitelju učence razvrstiti le v dva oddelka, v nižji in višji. Nižjemu oddelku ali doljni skupini prišteva otroke, kateri še ne znajo toliko brati, da bi si sami znali pomagati s knjigo. Vsi oni pa, ki znajo že sami spretno rabiti učno knjigo, pripadajo gornji skupini.

Ako gledamo na način katehetičnega podučevanja, je bistveni razloček med skupinami ta, da se učencem nižje vrste svetopisemske zgodbe in katehizem podajata skupno, združeno, pri srednji in višji skupini pa ločeno. Ozir različnega katehetičnega podučevanja bomo toraj v naslednjem govorili le o doljni skupini učencev in gornji, prištevši jej srednjo.

§ 20.

Katehetovo podučevanje pri doljni skupini.

Preden veroučitelj more pričeti redno podučevanje v krščanskem nauku pri svojih novincih, treba je katehumenom začetnikom nekakega pripravljavnega poduka. Ti prvenci navadno še niso za redno podučevanje v šoli: plahi in boječi so,

¹⁾ Glej § 6.

niso vajeni reda, kakoršen mora biti v učilnici, ne znajo še pazljivo biti, misliti in predstavljati si stvari, o kateri se jim govori; večinoma jim manjka znanja, na katero bi katehet navezoval svoj nauk. Veroučitelj mora toraj take učenčke storiti še-le pripravne in sposobne za redno podučevanje, jih mora za-se pridobiti s prav ljubeznivim ravnanjem ter odstraniti njih boječnost, pa navaditi jih šolskega reda. To se zgodi prve učne ure šolskega leta z nekakim verskim nazornim podukom. Prav priprosto in kar se dá v jeziku otroškem pripoveduje v teh urah veroučitelj svojim prvencem o Bogu, o sv. nebesih, o angeljih, o raznih stvareh božjih, o veliki ljubezni božji do nas in enako. Ko jim katehet živo in nadrobno vse to opisuje, začnó spoznavati Boga in njegove lastnosti, učé se spoznavati razne stvari na zemlji in na nebu, svoj poklic itd. Pri tem se jim srce vnema v ljubezni in hvaležnosti do Očeta nebeškega, zbuja se jim vest; in ker učitelj dá ponavljati v kratkih koscih vse, kar jim dopoveduje, učé se učenci pravičnega govorjenja, odgovarjanja, se priučé mnogih izrazov v krščanskem nauku navadnih itd. Učitelj sam pa pri tem pripravljavnem poduku spoznava svoje nove učence, njih sposobnosti in lastnosti, pa tudi izvé, koliko verskega znanja so si pridobili že v domači hiši.

K pripravljavnemu podučevanju spadajo tudi začetne verske vaje. Katehet namreč uči svoje male učence v teh pričetnih urah roke sklepati k molitvi, se sploh primerno vesti med molitvijo, pravilno križ storiti, spodbudno moliti očenaš, češčeno si Marijo, čast bodi, kratko molitvico k angelju varuhu, sedaj posamno, sedaj skupno itd. — Ko po tacih in enacih vajah otroci postanejo sposobni pazljivo poslušati, misliti, si kratke stavke zapominjati, slišano pripovedovati . . ., takrat je še-le možno, začeti s pravim ter rednim katehetičnim podučevanjem.

1. Katehet pri doljni skupini učencev ne loči katehizma od svetopisemske zgodbe. Biblijsko dejanje živo pripovedovano je v tem oddelku ona podlaga, s katere veroučitelj izvaja razodenje božje, verske in dejanjske resnice. Podučevaje na nižjem oddelku naj ravna tako-le:

Najprej katehet počasno in razločno pripoveduj svetopisemsko zgodbo; a ker so učenci še slabe pojmovitosti, podajaj jo v malih kosih, če je količkaj dolga. Posluževati se je pri tem kolikor moč onih izrazov, s katerimi sveto pismo oziroma učna knjižica dopoveduje zgodbo, le sem ter tje sme mesto težko razumljivega izvirnega izraza rabiti drugo otrokom umljivo besedo. Tudi na-

vadno ni dosti, le enkrat otrokom povedati dotično zgodbo, ampak jim jo je treba povedati parkrat, a vselej z ravno tistimi besedami, ker bi si je učenci sicer ne mogli zapametiti dobro. Popolnoma napačno bi ravnal katehet, ako bi učencem zgodbo čital. Naj bi jo bral še tako zgledno, bi vendar z branjem nikdar ne dosegel tega, kar s prosto izgovorjeno, z živo besedo, ki pazljivost vzbuja in ohrani; in če od srca pride, tudi k srcu gre. Zraven tega pri ustmenem dopovedanji govori tudi oko katehetovo, kar je velike vrednosti. Kaj pa da mora veroučitelj govoriti otrokom res otroško: v kratkih stavkih, nadrobno, prav živo, z očetovskim glasom in tako, da osebe vpeljuje govoreče.

Ko je katehet povedal in zopet povedal svetopisemsko dogodbo, mu je skrbeti, da si jo učenci zapametijo, in sicer najprej le po vsebini. V ta namen naj učitelj povedano izprašuje, in sicer tako, da vsa vprašanja in odgovori podajo celo zgodbo, to je, katehet popraševaje po povedanem izleče iz otroka kosoma vso dogodbo. Izpraševaje učencem pojasnuje neznane besede in stvari, in jim odkriva tudi pomen in važnost zgodbe. Pri tem izpraševalnem ponavljanji naj katehet rabi biblijske podobe, ako so mu na razpolago. Biti pa morajo res dobre in rabne: kar predstavljajo, se mora vjemati z dogodbo; naj so čedno izdelane, nikoli ne smejo žaliti rahločutnega očesa otroške nedolžnosti. Dobro izdelane podobe pri ponavljanji podpirajo spomin, a razdvojile bi pazljivost, da bi jih rabil učitelj že pri prvem dopovedovanji. — Ko so si učenci zapomnili vsebino svetopisemske zgodbe, treba je, da si jo zapametijo tudi po obliki, to je, da jo vedo povedati celo in kolikor mogoče s takimi besedami, s kakoršnimi jim jo je povedal katehet. Kar je jedro povesti, najvažnejša dejanja in besede božje ali svetih mož, tisto si morajo katehumeni v glavo vtisniti natančno, od besede do besede. Naj poskušajo povedati povest najprej sposobnejši učenci ali taki, ki hodijo v šolo že drugo ali tretje leto, potem še drugi. Začetkoma seveda ne gre drugače, kakor da katehet pomaga z nekaterimi vmesnimi vprašanji.

2. V vedni zvezi z zgodbo podajajo se učencem te skupine nauki iz katehizma. Tudi ni drugače mogoče pri slabotnih začetnikih; kdor bi jim hotel abstraktno vsebino katehizmov kar zredoma vbijati v glavo, imel bi silnega truda, a malo malo sadu. Ako so si pa mali katehumeni najprej po vsebini, potem kolikor moč tudi po obliki zapametili biblijsko zgodbo, se iz nje dá lahko posneti ali izvoditi ta ali druga verska resnica ali zapoved, pre-

poved božja. Iz sv. povesti izpeljani verski nauk utegne se učencem podajati prav z besedami katehizma. Najprimernejše je, če veroučitelj na doljni skupini v teku šolskega leta na omenjeni način podá tiste in toliko svetopisemskih zgodb, da iz njih izvodi vse člene apostolske vere.¹⁾

Tudi na v p o r a b o ne pozabi veroučitelj, ampak iz svetopisemske zgodbe naj posnema naukov za življenje, pa le takih naukov, ki tako rekoč kar sami izhajajo iz povesti, in jih ni treba dobivati še le po dolgih ovinkih. Jako dobro je, nauk iz zgodbe povzeti v kak vers ali jedern stavek, najbolje svetopisemski; tak otrokom globoko ostane v spominu, in jim še za poznejše življenje služi v spodbudo ali tolažbo.

Ko je veroučitelj na ta način obravnaval svetopisemsko zgodbo, treba je stvar p o n a v l j a t i v naslednji šolski uri. Ker učenci te vrste še ne znajo zadostno brati, se toraj niso mogli doma iz knjige učiti (navadno se jim niti v roko ne daje knjiga za veronauk). Od zadnje ure toraj vselej po nekoliko pozabijo, zato naj katehet ob začetku ure morda še enkrat sam počasi pové zgodbo, ali pa naj jo velí povedati najprej učencu dobre glave, pozneje tudi manj darovitim. Kaj pa da je treba vmes pomagati; pri zelo slabih ali boječih učencih mora celó vso zgodbo izvleči z vprašanji. Ko je končano ponavljanje zgodbe same, treba je ponoviti tudi še katehizmove verske in dejanske resnice in iz svetopisemske zgodbe posnete nauke, v kar treba učencem staviti gotova in določena vprašanja. Zapisuje naj katehet v imenik, kako odgovarjajo posamezni vprašanci.

§ 21.

Katehetovo podučevanje pri gornji skupini.

Ravnanje katehetovo v srednji in višji skupini učencev je v bistvu isto, zato združimo srednjo in višjo vrsto katehumenov v gornjo skupino, ter si oglejmo delovanje veroučiteljevo v tem oddelku. Svetopisemske zgodbe in katehizem sta tu samostojna predmeta.

1. Z g o d b e s v e t e g a p i s m a. Katehet naj pové zgodbo, katero je namenil v nalogo učencem za tisto uro; ali ko bi bila predolga, pové le tisti oddelek, ki se ga bodo imeli katehumeni

¹⁾ Kako iz svetopisemskih zgodb izvajati verske in dejanske resnice, kaže n. pr. dr. Magnus Jocham: Anleitung zum Gebrauche der biblischen Geschichte beim Religionsunterrichte, München.

učiti na pamet. Rabi naj dopovedovaje izraze svetopisemske ter tiste besede, katerih se poslužuje učencem ukazana učna knjižica, samo nejasne izraze pojasnuje naj s pridejanimi znanimi. A ne le z besedami sv. pisma naj pripoveduje, ampak mora učencem podati tudi pravi pomen zgodbe, nje vsebino nepremenjeno, ter naj svojevoljno ničesar ne izpušča in tudi nič ne dostavlja. Glasno, razločno in počasi naj dopoveduje, da mu vsi učenci morejo slediti z duhom; tudi prav nazorno in živo, da osebe v zgodbi, kraj dejanja in dejanje samo učencem nekako kar stopi pred oči, ter zgodba deluje na domišljijo in srce. — Ko veroučitelj pripoveduje zgodbo, naj imajo učenci knjigo zaprto ter naj poslušajoč gledajo v kateheta. Nato pride na vrsto razlaganje, pri katerem se rabi šolska knjiga. Učitelj sam ali kateri učenec prebere dotično zgodbo ali odmenjeni oddelek takó, da preneha pri vsakem končanem stavku ali vsaj po takem stavku, ki podaja kaj tacega, kar je treba otrokom pojasniti. Tega branja se oklepa razlaganje, pojasnovanje vsebine in pomena zgodbinega. Zlasti pri zgodovinskih prigodbah stare zaveze je navadno treba marsikaj povedati učencem o osebah in njih lastniji, o kraju dejanja, ki naj se pokaže na zemljevidu, o šegah, tistodobnih navadah.¹⁾

Sosebno je še treba učencem kazati notranjo ceno in pomen zgodbe, pa kake važnosti je v razodenji božjem. Pri tem razlaganju se mora veroučitelj ozirati na prejšnje in na naslednje svetopisemske dogodbe; zlasti ne sme prezirati prerokb in predpodb stare zaveze, — v novem zakonu pa naj katehumenom kaže, kako so se spolnovale one prerokbe in predpodebe. Velike važnosti pri katehetskem podučevanju so tudi prilike ali parabole Gospodove, katerih nekatere je nebeški Učenik sam razložil, pojasnil, in to prekrasno razlaganje Jezusovo, ki so nam ga zapisali evangelisti, naj je katehetu zgled posnemanja, ko kaže svojim učencem zlate nauke, zavite v mične podobe in zgodbe.

Razlaganju se pridružuje vpražanje, s katero skuša katehet pridobivati za večno resnico razum, srce in voljo svojih učencev. V ta namen si mora prizadevati, da učenci jasno spoznavajo, kolikega pomena in važnosti so posamezne svetopisemske zgodbe pri delu našega odrešenja ali za kraljestvo božje na zemlji, in iz tega je potem lahko izvajati naukov za posamezne vernike ter za

¹⁾ Vrlo dobra pomožna knjiga katehetu pri razlaganju svetopisemskih zgodb je: dr. J. Schuster »Handbuch zur biblischen Geschichte«; mit Karten, Plänen und vielen Holzschnitten. 2 Bände, Freiburg, Herder.

posebne slučaje v življenju. To obračanje na življenje mora biti prav ponaturno, ne prisiljeno; to je, nauk mora izhajati iz zgodbe tako rekoč kar sam ob sebi. Preveliko naukov naj veroučitelj nikoli ne izvaja iz zgodbe, ampak le malo in jasnih ter prav rabnih. Kedar je možno, naj se vporaba izvrši kar precej takrat, ali pa kaže, kako treba nauk izvrševati v življenji. To se zgodi, ako katehet n. pr. z učenci kar brž med razlaganjem opravi primerno molitvico, ali z otroci stori zadevni sklep, vzbudi primerno notranje dejanje; ali pa kaže, kako in kdaj naj učenec ravna po tem nauku itd. Če lahko, naj veroučitelj vporabo, nauk za življenje podá v kakem versu ali kratkem, jedrnem izreku, da se katehumenom bolj vtisne v spomin.

Ko je veroučitelj na ta način zgodbo povedal, pojasnil, razložil, na-njo navezal nauke za življenje, jo morda še kateremu učencev celo dal prebrati, je sedaj naloga za naslednjo učno uro, da se učenci zgodbe iz knjižice naučé na pamet, in sicer kolikor se dá po besedi, ker tako še-le postane zgodba učencem popolna duševna lastnina. Ni preveč, tirjati od učencev, da se naučé povest od besede do besede, saj jim jo je povedal, razložil, nauke iz nje posnemal. Tudi je otroku celó ložej naučiti se od besede do besede, kot povedati le glavno vsebino dogodbe. Zraven besedi svetopisemske dogodbe morajo si učenci zapametiti tudi razlaganje, pa nauke za življenje, posnete iz zgodbe. — Naslednjo uro je treba ponavljati, to je, izprašati zgodbo. Dopovedujejo naj jo otroci ali celo, ali vsakteri le kak oddelek, počasi, glasno, razločno. Ako dopušča čas, naj več učencev dopoveduje zgodbo, a vsakteri vsaj kak večji oddelek, ne samo posamezne stavke. K ponavljanju tudi spada, da vedó otroci odgovarjati na poglobitnejša vprašanja po času, kraju, kateri naj kažejo na zemljevidu, po osebah dogodbe, in po nje notranjem pomenu. Kakšnost odgovorov naj si zapomnuje. Zelo je koristno, ako more veroučitelj ob koncu meseca ali polulelja z učenci ponavljati biblijske dogodbe, kolikor so se jih učili v oni dôbi, da se jim toliko bolj vtisnejo v glavo, in da ložej spoznajo notranjo zvezo med posameznimi svetopisemskimi dogodbami.

2. S katehizmom je veroučitelju ravnati nekako tako, kakor s povestjo svetopisemsko. Malo bi bilo pričakovati sadú, ko bi katehet svojim učencem podajal vsebino katehizmov kar naravnost v tistej obliki, kakor jo podaja knjižica, ter bi morda le še kaj malega dostavil v razlaganje. Vprašanja in odgovori v

knjigi so le nekako suho okostje božjih zveličavnih nauk, in naloga je veroučitelju, to okostje obdajati z mesom ter duha in življenja vdihati suhoparnim stavkom. Ako katehet to zna, tedaj tudi slabejše sestavljen katehizem dobro služi; kjer pa veroučitelj tega ne stori, tam tudi najboljši katehizem ne nadomesti onega, kajti otroci sami si ne znajo življenja zajemati iz kratkih, suhih stavkov. — Podučevanje v katehizmu naj se toraj začinja s tem, da si veroučitelj odbere iz knjige toliko vprašanj, kolikor jih méni takrat dati za nalogo; če mogoče tacih, da so ozir vsebine za-se nekaka celota. In v tej obliki, toraj kot nekako celoto, mora za tisto uro odmenjeni oddelek podati katehumenom v obliki govora. Ko veroučitelj katehumenom odlomek katehizma pripoveduje v zvezi, kot neko celoto, naj se pri tem poslužuje besedi katehizmovih, in vmes utegne že sedaj vpletati to ali ono v razlaganje, pojasnjenje. Tudi primernih zgledov, prilik, zgodbic naj ima pripravljenih v ta namen. Učenci naj imajo med tem pripovedovanjem katehizme še zaprte ter naj gledajo v kateheta in poslušajo.

Ko je veroučitelj povedal v zvezi odmenjeni kos iz katehizma, začne se nadrobno razlaganje¹⁾, po katerem vodi učenca do razumevanja dotičnega oddelka v knjigi. Najprej ukaže katehet vsa odmenjena vprašanja in odgovore glasno prebrati, da se učenec polajša naslednje učenje od besede do besede; potem pride na vrsto razlaganje prebranega. A kaj naj katehet razlaga in kako? Ne dá se na to odgovoriti določno in natančno; katehetovo znanje in poznanje pa skušnja njegova mu mora povedati, kaj je treba svojim učencem pojasnovati, razlagati, in kako? Kdor se vselej vestno pripravlja na poduk, in če je vernega, pobožnega srca, ter ima spretnost, težavno razločevati od jasnega, in dobro pozna svoje učence, njih vednost in razumsko omiko: on gotovo pravo zadene ter sprevidi, kaj mu je razlagati v katehizmu in kako! Ogibati se je dveh krajnosti: pretirane temeljitosti, pa nagle površnosti, kajti namena ne more doseči ne po eni, ne po drugi. Pretirana temeljitost se rada prevrže v pendantstvo in dolgočasnost, ter učencu jemlje veselje do učenja. In ker hoče prav vsako stvar

¹⁾ Pri učencih višjih razredov ali v ponavljavni šoli sme katehet tirjati, da se katehumeni naloge iz katehizma naučé že pred razlaganjem. Takim otrokom so namreč važnejše reči iz verouka že znane in tudi dotično razlaganje so že slišali prejšnja leta. Kar je še treba, pové se takim šolarjem še-le pri izpraševanju naloge.

in besedo razlagati, razkosa predmet in stori reč nejasno. Kdor se pa ne pripravlja na podučevanje, postane navadno površen, greši s tem nad svetostjo predmeta, stori poduk suhoparen, neprijeten — toraj tudi ne pride do zaželjenega cilja. Le večletna vaja, in vedno skrbno pripravljanje na katehizovanje daje veroučitelju ono spretnost, da vé, katerih reči iz katehizma mu je razlagati in kako. Tudi najboljše ptuje izdelane kateheze se ne dajo rabiti kar celoma in nespremenjene, ampak predelati jih je treba oziraje se na razmere in potrebe dotičnih učencev.

Ker katehetičnemu podučevanju ni samo namen, učencem podajati versko znanje, ampak jih je tudi voditi do tega, da živé po prejetih naukih, zato je obračanje na življenje ali v p o r a b a pri katehizovanji važna in potrebna reč. Zgodi se to ali že med razlaganjem, ali pa ob sklepu s kratko prisrčno spodbudo ali opominjanjem. Posneti nauk mora vselej biti otrokom primeren, to je tak, da ga katehumeni v svojih razmerah morejo rabiti ali spolniti. Kedar mogoče, naj se storjena vporaba izvršuje kar brž, ali pa naj z učenci stori sklep, da hočejo ob prvi priložnosti to ali uno storiti, opustiti itd. Veroučitelj naj ne dela preveč vporab in naj z nauki ne preobklada učencev. Ni treba, da bi iz vsacega katehizmovega vprašanja izvajal poseben nauk za življenje, ampak le malo naj jih podaja katehumenom, a rabnih, praktičnih. Kakor sploh v življenji, tako tudi tu ni glavna reč: veliko sklepov, ampak izvršitev sklepov.

Z g l e d. Recimo, da pride veroučitelj v »Kratkem katehizmu« do 9. člena apostoljske vere: »Sveta katoliška cerkev; občestvo svetnikov« ter si odbere prva štiri važna vprašanja tega oddelka za nalogo. Najprej pové toraj glavne misli teh vprašanj v obliki govora, morda tako-le: Danes se bomo učili nekaj posebno imenitnega, namreč o sv. katoliški cerkvi. Slišali bote, da to, kar imenujemo »sv. cerkev«, ni kako poslopje, kakoršna imamo, da se ondi shajamo k božji službi. »Sv. cerkev« pomenja vse tiste ljudi po celem svetu, kateri verujejo vse tisto, kar je učil Jezus Kristus itd. Sedaj nastopi razlaganje omenjenih vprašanj po erotematično-akroamatični učbi, tako zvano katehiziranje, ki bi utegnilo biti tako-le:

Katehet: I, povej mi, kdaj je prišel sv. Duh nad aposteljne? Kaj so aposteljni potem storili? Kdo je prvi pridigoval? Res, Peter je prvi govoril zbranim ljudem, to je, povedal jim je o J. K., da je pravi Bog, da je vse res, kar je učil, da morajo vsi v njega verovati, svoje grehe obžalovati in tako živeti, kakor je Jezus učil, če hočejo kdaj priti v nebesa. . . I, ali so poslušali Petra, ali je kdo obljubil, da bo veroval v Jezusa itd. Koliko pa je bilo tistih,

ki so koj na besedo Petrovo verovali. . . Kaj je storil s temi 3000 verujočimi?

K.: Teh 3000, ki so se dali prvi krstiti, imenujemo »kristijane«, kakor se mi imenujemo, ker so bili v imenu J. K. krščeni, ker so verovali v Kristusa in obljubili, da bodo tako živel, kakor je ukazal Kristus.

K.: Povej mi ti, A., kam so pa šli drugi aposteljni in kaj so storili, ko so prejeli sv. Duha? Prav. Tudi ti so pridigovali, kakor Peter binkoštni praznik; in kateri so verovali in obljubili, da bodo živeli po Jezusovi veri in prejeli njegove sv. zakramente. . ., tiste so krstili in tudi ti so s tem postali kristijanje. Bilo je toraj tacih ljudi, ki so v Jezusa verovali in njegove zakramente prejeli, vedno več. Bilo je po raznih deželah vedno več kristijanov, kakor otrok ene družine, kakor ovac ene čede.

K.: M., ali more kaka družina brez gospodarja ostati, ali čeda brez pastirja? Dobro, vsaka čeda mora pastirja imeti, in ovce morajo pastirja poslušati, ga ubogati, za njim hoditi. Ako je čeda zelo velika, mora biti celó več pastirjev, katerih eden je veliki ali prvi pastir. Tudi v vsaki družini, hiši, deželi mora biti kak gospodar, vladar. Tega morajo vsi slušati, ubogati, sicer ni reda v družini ali v deželi. M., kdo pa je gospodar v vaši hiši? In v naši deželi?

K.: Glejte, otroci! Tudi Jezus je svoji čedi dal pastirje, to je tistim, ki so v njega verovali, po njegovem nauku živeli, je postavil pastirja, p o g l a v a r j a. Dokler je bil Jezus sam na zemlji, je bil tistim, ki so v njega verovali, sam pastir; preden je pa odšel, je nekoga drugega postavil mesto sebe. Ali vé kdo, katerega? Tako je, P e t r a je postavil Jezus prvega poglavarja. Le pazite; povedal vam bom, kako mu je rekel. Tako-le mu je rekel: »Ti si peter (skala). . . Pasi moja jagnjeta. . .« Ali je kdo zapomnil, kako je Jezus rekel? (Se večkrat ponóví.)

K.: Peter je bil toraj prvi pastir, prvi poglavar onim, ki so verovali. . . A če je čeda velika, sem rekel, je treba več pastirjev. In res je Jezus tudi drugim a p o s t e l j n o m dal oblast pasti čedo Jezusovo; rekel jim je: »Resnično vam povem, karkoli boste zavezali itd.« Razšli so se na razne kraje in povsod učili, krščevali, pasli čedo Kristusovo.

K.: Povej mi, B., so li aposteljni zmiraj živeli na zemlji? Res, umrli so, kakor moramo vsi ljudje umreti. Ali veš, kako je umrl Peter, Andrej. . .? Aposteljni so toraj umrli, a njih oblast, njih služba pa ni umrla, ni minula. Če v kakem kraju umrje župan, ali so potem v občini brez župana? Dobro, drugega izvolijo. Tako tudi čeda Kristusova po smrti aposteljnov ni ostala brez pastirjev, ker so aposteljni že ob svojem življenji si izvolili n a m e s t n i k e, in ti namestniki so si odbrali zopet svoje namestnike. Tako je bilo do danes, ko imamo namestnika aposteljna Petra, Jakoba, Andreja. . . Kdo vé, kdo je danes namestnik sv. Petra? Res, sv. O č e. Ali veš, B., kako je ime papežu? kje stanujejo? Kdo pa so namestniki drugih aposteljnov? Ali si videl že š k o f a?

K.: Mesto aposteljnov, katere je Jezus sam postavil pastirje svoji čedi, dandanes toraj papež in škofje učé, kar je Kristus učil, delé njegove sv. zakramente. Ali škof imajo preveliko čedo, ne morejo povsod sami učiti . . . ; imajo toraj tudi namestnike — kdo so ti, D.? To so mašniki. Sedaj pa dobro poslušajte, povedal vam bom nekaj prav važnega. Vsi tisti ljudje, naj živé kjerkoli na svetu, na Kranjskem, Štajerskem . . . ali tudi v Ameriki, Afriki . . . če le Jezusa za svojega Gospoda spoznajo, kakor mi, in če vse tisto verujejo, kar je Kristus učil, in kar mesto njega sedaj papež, škofje, mašniki učé, in če vse tiste zakramente imajo in prejemajo, ki jih je postavil Jezus, toraj če so krščeni, birmani itd. in če sv. očeta v Rimu imajo za svojega vidnega poglavarja, vse take ljudi vsega sveta imenujemo sv. katoliško cerkev. Kako toraj imenujemo vse tiste ljudi po svetu itd. Kaj je toraj sv. katoliška cerkev?

K.: Rekel sem, da so papež vidni poglavar sv. cerkve. Zato, ker jih vidimo. Vsak more v Rim k njim priti in jih more videti, slišati. A sv. cerkev ima pa tudi še družega, nevidnega poglavarja. To je Jezus Kristus sam. On je sedaj v nebesih, a še zmiraj skrbi za svojo cerkev, jo vodi po sv. Duhu, toraj jej je poglavar in sicer neviden, ker ga sedaj s svojimi telesnimi očmi ne vidimo. Koliko ima toraj sv. cerkev poglavarjev? . . .

Sedaj boste razumeli, kar se boste do prihodnjíč morali naučiti na pamet, namreč vprašanje. . .

K.: Kaj pa se učimo iz tega, kar sem vam povedal? To-le: Ker so papež namestnik Kristusov in so tudi škofje, mašniki namestniki Kristusovi, jih moramo spoštovati, poslušati, ubogati. Kar oni učé, je prav tako, kakor bi Jezus sam učil . . . Kdor nje spoštuje, uboga, je, kakor bi spoštovanje, pokorščino skazoval samemu Jezusu itd. itd.

Naloge se morajo učenci iz knjige doma naučiti na pamet. Še bolj ko pri zgodbah sv. pisma, naj pri katehizmu tirja veroučitelj, da se dotične odgovore naučé dobro, to je, kar se dá natanko po besedah knjige. Le natančen odgovor ima pravo ceno, in učencu, lastnega mišljenja še malo vajenemu, je tudi ložej, naučiti se iz glave od besede do besede, kot z lastnimi besedami dati pravi odgovor. — Ob začetku naslednje ure se zgôdi ponavljanje, in sicer na ta način, da veroučitelj stavi vprašanja iz katehizma, in zahteva od učencev, da mu odgovarjajo z besedami učne knjižice. Ako dopušča čas, naj več učencev odgovori na vsaktero vprašanje, ali vsaj na imenitnejša. Da to ponavljanje ni suhoparna in neplodna ponova katehizmovih besedi, mora veroučitelj staviti tudi dopolniva in vmesna vprašanja, s katerimi se prepriča, če so si učenci zapametili razlaganje, pojasnila, zglede . . . , katere jim je dajal med razlaganjem. Ker

katehet tirja od učenca, da mu odgovarja od besede do besede tako, kakor obsega knjiga dotični odgovor, zato mora tudi sam vprašaje se strogo držati besedi katehizmovih, in tudi v tisti vrsti mora staviti vprašanja, kakor jih ima razvrstene katehizem, da s tem olajša otroku odgovarjanje. Ako bi veroučitelj sam ne imel naloge popolnoma trdno v spominu, smel bi si izpraševaje pomagati s knjigo, kar pa nikakor ne napravi na učence dobrega vtisa, ker se s tem bolj ali manj samega sebe sramoti pred njimi. Da učencem ostanejo trdno v spominu nauki katehizma, naj bi veroučitelj skrbel za večkratno ponavljanje, n. pr. ob koncu meseca, ob koncu kakega poglavja, poluleta . . ., ali tudi pri zgodbah iz svetega pisma, če na primernih krajih opozoruje učence na dotična vprašanja iz katehizma in jih ponovi.

§ 22.

Dopolnivni verski poduk.

K dopolnivnemu podučevanju iz krščanskega nauka štejemo zlasti razlaganje evangelijev ali tudi listov, pa liturgiko¹⁾ in cerkveno zgodovino po višjih razredih ljudske šole. Učni črtež (glej § 6) določuje, v katerih razredih je učiti omenjene predmete, ki so potrebni k temeljitejši verski omiki, in tudi pové, kaj je učiti iz posameznih naštetih predmetov. Tukaj naj spregovorimo le nekoliko o katehētični metodi pri omenjenih učnih tvarinah.

1. Izmed perikop jemlje ljudska šola navadno le evangelije, kajti listi so učencem te vrste večinoma pretežko razumljivi, obravnavajo se le prav jasni, kakoršni so oni, ki nekako dopolnujejo evangelij, kakor n. pr. list za praznik sv. Štefana, sv. treh kraljev, za binkoštno nedeljo itd. Nekak uvod temu predmetu naj je splošen nauk: kaj je evangelij, kdo in kateri so evangelisti, njih znamenja, kako s številkami zaznamujemo, kje v sv. pismu se nahaja dotična perikopa itd. Pri razlaganju evangelija je katehetu v obče ravnati kakor s svetopisemsko zgodbo (gl. § 21), in sicer s posebnim ozirom na to, je li zgodovinske ali podučne vsebine. Najprej toraj katehet počasi in razločno sam pové dotični evangelij, potem dá perikopo prečitati stavek za stavkom, in pri tem pové učencem, kar jim je treba vedeti, da razumejo in ceniti vedó svetopisemske besede. Ker je vsakteri evangelij nedelje ali praznika le mali del celote, treba ga je v zvezo postaviti s celoto,

¹⁾ Glej § 5, št. 4.

iz katere je vzet, in zraven gre povedati še tudi razne važnejše vnanje okoliščine, n. pr. kje, kdaj, ob kateri priliki se je to govorilo, godilo itd.

Nedeljske in prazniške perikope se tesno oklepajo cerkvenega leta in njega praznikov; njih vsebina nam zapored živo stavi pred oči, kar je Bog storil in vravnal za naše zveličanje. To daje katehetu priliko, razlagovaje evangelije učencem pojasnovati namen in pomen cerkvenega leta v obče, kakor tudi praznikov in nedelj posebej, in vpeljati katehumene v razumevanje različnih cerkvenih slovesnosti, obredov, pobožnih vaj, ki so lastni nekaterim praznikom ali nedeljam. — Evangelij služi veroučitelju tudi v to, da iz njega izvaja razne verske resnice, več ali manj učencem že znane iz katehizma. Katehet popraša, če so že kdaj slišali ta nauk, in kdaj? Dá si nauk ponoviti z besedami katehizma. — Pri razlaganju evangelijev katehet svojim učencem tudi srce vnema k ljubezni do Boga in si njih voljo pridobiva za spolnovanje evangelijskih naukov, kar skuša doseči s kakim prisrčnim nagovorom. Kedar evangelij obsega kak čudež Jezusov, naj katehet opomni učence, da je Gospod iz lastne moči učinil to čudno delo; in kakor je ono storilo pri navzočih, da so verovali vanj, tako bo tudi v katehumenih s tem vzbudil trdno vero v Jezusa. — Razlaganju evangelija gre učna ura v soboto, ali sploh katehetova ura pred nedeljo ali praznikom. Ravnanje veroučiteljevo pri izpraševanju naučenega evangelija je isto, kakor pri zgodbah svetega pisma. Tudi tu gre tirjati, da se otroci naučé po besedi; in da znajo povedati tudi vse tisto, kar se jim je ali v razlaganju povedalo, ali iz družih namenov navezalo na besede svetopisemskega odlomka.¹⁾

2. Po vsej pravici smemo cerkveno zgodovino imenovati bistven del krščansko-verskega poduka tudi na ljudski šoli. Cerkevna zgodovina namreč je en del zgodovine božjega kraljestva na zemlji, katero se je začelo s stvarjenjem sveta, in bode za časnost jenjalo še-le s sodnjim dnevom. Ko je toraj katehet v verskem poučevanju mladini kazal v zgodbi stare zaveze, kako je Bog človeški rod pripravljajal na prihod Odrašenikov, in so katehumeni v zgodbi nove zaveze izvedeli, kako je kraljestvo božje v novi in popolnejši obliki stopilo med svet kot cerkev krščanska, po Zve-

¹⁾ Katehetu dobra pomožna knjiga pri razlaganju evangelijev je n. pr. Goffine ali A. Löffler, die Evangelien und Episteln für die Sonn- und Festtage. Zum Gebrauche für Schule und Haus. Wien; tudi J. Panholzer, Kurze Erklärung der sonn- und festtäglichen Evangelien des Kirchenjahres. Wien.

ličarju ustanovljena, ne more in ne sme z zgodbo kraljestva božjega kar mahoma prejenjati, ter prav nič več omeniti o nadaljni osodi cerkve božje — in to bi storil, ako bi z biblijskimi dogodkami celoma končal zgodovinsko-verski poduk. Večkrat je zaukazal Bog v starem zakonu starišem, da naj svojim otrokom dopovedujejo o čudernih delih in dobrotah božjih; in tudi sv. Avguštin tirja v svojem navodu, kako podučevati nevedne, da se jim dopoveduje vsa zgodovina sv. vere, od stvarjenja sveta do najnovejših dni. Kar je Bog ukazal za staro zavezo, in kar veli sv. Avguštin za svoj čas, to tudi za sedanost ni prav nič manj koristno, celo potrebno je.

In saj bi nam svetopisemska zgodba brez zgodovine cerkvene deloma ostala celó nerazumljiva. Kako bi mogli umeti in razlagati brez cerkvene zgodovine toliko obljub in prerokb Jezusovih o kraljestvu, ki se razteza po vsej zemlji, o gori nad vsemi gorami, h kateri romajo vsa ljudstva itd.? In toliko prilik o kraljestvu božjem n. pr. o gorčičnem semenu, o kvasu, o ljuliki med pšenico, o kraljevski ženitnini itd., ali besede Jezusove do svojega apostelja: »Ti si Peter (skala) . . .«, s katerimi ga je postavil vidnega poglavarja cerkvi, in mnogo enacega, ali ne najde svojega pojasnila in potrdila le v cerkveni zgodovini? — Nadalje je tudi potrebno vsacemu kristijanu, in pred vsem katehumenom, da mu je več ali manj znana cerkvena zgodovina. Zdaj in zdaj bodo zapustili šolo, stopili med svet, kjer se bodo morali čutiti in vesti kot samostalni udje Kristusove cerkve, kot državljani kraljestva božjega na zemlji. Tega bi ne mogli, če bi ne poznali svoje sv. cerkve, ako bi ne bili podučeni o njeni osnovi, o njenih napravah, redovih, misijonih, o razvijanju in razširjanju krščanstva, o njega važnejših veselih in bridkih dogodkih itd. Skratka: ne mogli bi se v življenji kazati ude katoliške cerkve, in ne mogli bi se uspešno vdeleževati cerkvenega življenja, ko bi ne poznali in ne umeli svoje svete cerkve. Ljudska šola bi toraj ne dovršila svoje naloge, ako bi popolnoma prezirala cerkveno zgodovino. Res, da sistematično obravnavati ni mogoče tega predmeta v navadni ljudski šoli, pa tudi ni potrebno, a k o s o m a se morajo učencem zadnjih šolskih let podajati važnejše dogodbe iz cerkvene zgodovine, najbolj navezavši jih na življenje kakega svetnika, ali sicer slovečega moža, kateri se je zelo trudil za razširjenje božjega kraljestva na zemlji, morda prav v naših krajih. Tako učenci dobé vsaj kratek pregled osode kraljestva božjega na zemlji od časov apostoljskih do naših

dni. Izrečno to tirja naš učni črtež za najvišji oddelek šestero-razredne ljudske šole, in kot samostalen učni predmet zaukazuje cerkveno zgodovino drugemu letniku meščanskih šol (gl. § 86).

3. Dopolnivnemu krščanskemu nauku so prištevati tudi cerkvene molitve in pesmi, o katerih smo že nekoliko govorili, (gl. § 85). Mnogi le premalo spoznavajo važnost cerkvenih pesmi, zato jih zanemarjajo v šoli, in vendar so najlepši kinč javne božje službe ter pomoček, Boga častiti in povzdigovati k Njemu srce v svetem navdušenji. Če pomislimo, da je cerkev od prvih stoletij svojega nastanka do današnjega dne rabila pesmi pri javni božji službi, da so imenitni sv. možje, n. pr. Bazilij, Ambrož, Benedikt, Gregor Vel. mnogo se pečali s cerkveno pesmijo in svetim petjem, in ker dalje opazimo, da je krščanskemu ljudstvu kar že nekako prirojeno, da svoja pobožna čustva razodeva v pesmi, bomo spoznali iz tega, da veroučitelj ne sme prezirati te reči, ki je velike važnosti zlasti po takih duhovnijah, kjer je pri božji službi v navadi splošno petje.

Cerkvena pesem je pobožna pesem, ima kakor molitev služiti v spodbudo in povzdigo bogaboječnosti, zato katehet z njo ne sme ravnati, kakor z navadnim berilom, da bi le suhoparno razlagal stavek za stavkom in kazal njega pomen. Ko veroučitelj vpeljuje učence v razumevanje cerkvene pesmi, naj ravna tako, da jim ogreva tudi srce ter vnema za nebesa. Ako se je otrokom naučiti tudi napeva, navadno to oskrbuje učitelj petja v urah petju odkazanih. Dobro je in primerno, če učenci časih skupno zapojó ob začetku ali ob sklepu katehetove šolske ure razlagano in priučeno pesem, katere naj se dobro naučé iz glave, ko bi jo morda tudi imeli v svoji pesmarici. — Pri odbiranji pesem naj se veroučitelj ozira na razne cerkvene godove in cerkvene čase. Ravna naj tako, da bodo katehumeni takrat že razumeli in dobro znali dotično cerkveno pesem, ko pride praznik ali cerkveni čas, kateremu je namenjena. V prvi vrsti naj veroučitelj sprejema v nadaljevaven krščanski poduk pesmi, katerih se cerkev sama poslužuje ob gotovih dnevih pri javni božji službi, ali so v dotičnem kraji zelo navadne.

II. Poglavje.

Katehetična vzgoja.

§ 23.

O katehetični vzgoji sploh.

Katehetično vzgajati, ali krščansko vzgajati se pravi, katehumene voditi h Kristusu, podučevaje jih, živeti po sveti veri s pomočjo milosti božje, katera se jim deli po krščanskem bogočastji. Dvojno je toraj doseči veroučitelju s katehetično vzgojo: svoje učence mora naučiti pobožnega versko-moralnega življenja, pa navaditi jih, posluževati se onih sredstev, po katerih si dobivamo potrebnih milosti božjih. Katoliška šola ni da bi bila samo učilnica, ampak mora biti tudi odgojilnica, kar pripozna tudi naša državna postava¹⁾, govoreč: »Ljudski šoli je naloga, vzrejati otroke, da bodo moralni in pobožni; razvijati jim duševne moči itd.« Na moralnem stanju šole sloni nje pravi napredek. Edini nauk brez vzgoje ne velja, kakor tudi edina vzgoja brez poduka malo koristi. Nauka ne smemo ločiti od vzgoje, ampak moramo najtesneje združevati eno z drugim. To je prava katehetična vzgoja, ki katehumene vodi k časnemu in večnemu blagru. Nikakor bi toraj ne zadostovalo, ko bi katehet svoje učence samo podučeval v verskih in moralnih resnicah, ter bil zadovoljen s tem, da mu znajo povedati na pamet, kar je v učni knjigi, ampak je dolžan jih tudi pripraviti do tega, da bodo živeli po spoznanih resnicah. Ker jim je pa k temu treba višje pomoči, milosti, mora svoje katehumene tudi učiti, kako si morejo pridobivati pomoči božje.

Kazali bomo toraj pri katehetični vzgoji: a) Kako veroučitelj vadi svoje učence versko-moralnega življenja; b) kako jih napeljuje, da se znajo posluževati sredstev milosti.

A.

Priučevanje katehumenov na versko-moralno življenje.

Razločujemo dvojno versko življenje: *notranje*, ki je v notranji pobožnosti in moralnosti, pa *vnanje*, ki je v tem, da

¹⁾ Postava od 14. maja 1869, s katero se vstanavljajo načela za podučevanje v ljudskih šolah, § 1.

človek notranjo pobožnost in moralnost primerno kaže v besedi in dejanji. Obojno versko življenje mora katehet gojiti, vtrjevati in spopolnovati pri svojih učencih, to je, prizadevati si mora, da katehumeni živo verujejo, trdno upajo, srčno ljubijo itd. ter tudi živé temu primerno.

§ 24.

Učiti katehumene notranjega versko-moralnega življenja.

1. Katehet vadi učence notranjega versko-moralnega življenja, ako med poučevanjem vselej, kedar kako važno resnico ali dolžnost predloži razumu, brž tudi z učenci vzbudi kako nauku primerno notranje dejanje, n. pr. dejanje vere, upanja, ljubezni, kesanja, trdnega sklepa, češčenja, hvaležnosti itd. Ta vaja je velike važnosti pri krščanskem poučevanju, kajti deloma je otroku že prirojeno, da to tudi vnanje kaže, kar se godi v njegovem srcu; in potem le taki nauki pravo ceno imajo in vplivajo na življenje otrokovo ter postajajo ne le lastnina spomina, ampak tudi srca in volje, ki jih učenec izvršuje v dejanji, kar se godi s takim priučevanjem ter vzbujanjem notranjih pobožnostnih dejanj. Združevaje uk in vajo veroučitelj dosega, da se učenci ne naučé le raznih stavkov iz katehizma, ampak se naučé tudi verovati, upati, ljubiti, Bogu čast in hvalo izrekati . . . naučé se z Bogom občevati, moliti v duhu in resnici. Ko toraj katehet obravnava posamezne resnice, naj pomisli: katera notranja vaja je primerna temu nauku, ali katera dejanja se dajo združiti z njim? Kedar je na vrsti verski nauk, tirja vselej dejanje vere in hvaležnost do Boga, ker nam je razodel to resnico. Nauk o popolnostih božjih nas vleče tudi k ljubezni, nauk o peklu k strahu, nauk o nebesih k hrepenenju po večnem zveličanju itd. Ko pa veroučitelj razlaga katehumenom dejanske resnice, zapovedi, naj se vpraša: so li moji učenci že ravnali zoper to zapoved, so že kdaj prestopili to dolžnost, ter v tej reči morda že grešili? Vselej je treba pri dejanskih resnicah z otroci storiti tudi sklep, natanko ravnati po tem nauku; in če vé katehet, da otroci že prestopajo to zapoved, naj jim vzbuja vest in kesanje nad prestopki. Sploh je velike važnosti za otroke, da se po navodu katehetovem naučé spoznavati samega sebe. V ta namen naj jih vadi, da vse, kar se jim govori, obračajo sami na-se; ter da se slehrni vpraša sam pri sebi, kakšno je bilo do sedaj njegovo vedenje in življenje ozir dotične dolžnosti. Sploh gre tako ravnati veroučitelju,

da spoznajo učenci, da pri krščanskem nauku glavna reč ni znati, ampak živeti po veri, in da človeka Bog ne bode toliko sodil po znanji, ampak po ravnanji.

K a k o naj se godé take vaje? Katehet glasno izrekaj dejanje vere, upanja, kesanja ali kar že družega, in učenci naj tudi glasno ali tiho govore za njim; ali naj jim pa veli, da vsak za-se obudi tako dejanje. Veroučitelj utegne tudi pred učenci glasno izreči tako dejanje versko-moralnega življenja, ter naj potem veli, da učenci isto ponavljajo na tihem. Kar obliko tiče, zgodi se taka vaja tako, da se posluži katehet kakega znanega svetopisemskega izreka, znane pesmi, ali besedi molitve itd.; in to sedaj med katehizovanjem, sedaj ob sklepu kateheze, večkrat ali manjkrat, nikoli pa prepogostokrat, in ne vedno v isti obliki.

2. Po tacih vajah katehet v svojih učencih vzbuja notranje versko-moralno življenje med podučevanjem, a koristi za življenje bi ne bilo kaj, ko bi otroci tacih dejanj ali pobožnih vzdihljejev pozneje nikoli več ne ponavljali. Treba jih je toraj voditi, da pozneje tudi oni sami, in sicer velikrat vzbujajo taka dejanja notranjega življenja. V ta namen naj zopet in zopet ter ob vsaki priliki spominja veroučitelj učence, kako brž človek pozabi svete resnice ter brez sadu ostanejo zanj, ako jih pogostokrat z vajami notranje pobožnosti, z dejanjem vere, ljubezni, hvaležnosti itd. ne obuja in ne ponavlja v spominu, sreju in volji. Pové naj jim, da bodo ostali le dotlej pobožni, Bogu dopadljivi itd., dokler bodo napolnjeni te žive vere in te goreče ljubezni do Boga, kakor so sedaj; brž pa bodo jeli zapadati grehu, ako bi opuščali vse to, in pozabili na Boga in njegovo sveto voljo. — Priganja naj katehet ob vsaki priliki otroke, da naj tudi sami za-se prav pogostokrat s pobožnimi vzdihljeji občujejo z Bogom, obujajo dejanja notranjega pobožnega življenja. A ne, da bi le sploh rekel katehumenom, da naj se vadijo notranjega krščanskega življenja, ampak prav n a t a n k o, določno jim mora povedati veroučitelj, k a k a sv. dejanja naj obujajo, in k d a j, in k a k o. Veli naj svojim učencem, n. pr. kedar zjutraj vstaneš, zvečer pred spanjem, ko greš memo cerkve, memo križa . . . takrat tako-le reci, tako-le vzdihni! Ali: ko ura bije, kedar imaš težko zoprno delo, v skušnjavah . . . tako in tako moli! Tudi naj otrokom ob enem podá za taka dejanja o b l i k o, besede; najboljše, če jih nauči v ta namen kakih svetopisemskih besedi, verzov, kratkih pesmic. A treba se je tudi p r e p r i č a t i, če učenci res spolnujejo, kar se

jim veli. Zato naj veroučitelj o priliki poprašuje, pozveda, ako je dete tako in tako res storilo, in naj vnovič spodbuja k taki notranji pobožnosti.

§ 25.

Učiti katehumene vnanjega versko-moralnega življenja.

Ni dosti, da bi katehet vadil svoje učence le notranje pobožnosti, ampak jih je treba tudi učiti, kako moramo notranje versko-moralno življenje kazati tudi po vnanje, to je, svojo živo vero, svojo notranjo pobožnost moramo razodevati v svojem govorjenji, vedenji in življenji. Velik razloček je med znati in izvrševati; marsikdo dobro vé, kako se mu je vesti, a vendar ne stori tako. Zato mora veroučitelj svoje katehumene zopet in zopet učiti, kako se jim je kot katoliškim kristijanom primerno obnašati v cerkvi, kako v šoli, doma, na ulicah — kako do starišev, učiteljev, kako do domačih, kako do tujcev itd. Zlasti jih mora učiti lepega vedenja in pazljivosti v cerkvi med javno božjo službo: pri sv. maši, pri pridigi ¹⁾, pri popoldanski božji službi itd. Da se otroci dostojno vedejo na sv. kraji, in sadu zajemajo iz javne božje službe, mora jim že zgodaj srce napolnovati z velikim spoštovanjem do hiše božje, opominjajoč jih na Njega, ki v presv. zakramentu biva v njej. Učiti mora katehumene, kako se pri vstopu v cerkev z blagoslovljeno vodo prekrižati, kako pred altarjem sv. rešnjega Telesa poklekniti itd. Nikakor ni dopuščati, da bi se otroci v cerkvi razgovarjali, smejali, igrali, prerivali itd. Krivca je dosti v cerkvi le ostro pogledati, ali k večjemu mu zagroziti s prstom; v šoli pa naj nastopi svarilo ter primerna kazen. V dosego lepega vedenja pri bogočastnih opravilih naj katehet sam ali učitelj mesto njega vodi učence v cerkev, k procesiji itd., ter naj jih nadzoruje ondi. Delati je tudi na to, da učenci domače in ptujce pozdravljajo z lepim krščanskim pozdravom: »Hvaljen bodi Jezus Kristus!«

K vnanji pobožnosti tudi spada, da se učenci pridno vadijo zlasti dandanes toliko potrebne čednosti z a t a j e v a n j a s a m e g a s e b e, kar je velike važnosti za krščansko življenje. V ta namen naj otrokom nadrobno pové, k d a j i n k a k o s e j e t r e b a v a d i t i

¹⁾ Da se prepriča o pazljivem poslušanji besede božje, naj katehet učence v šoli poprašuje o tem, kar so si zapametili od cerkvenega govora. Šolarjem najvišjega razreda sme semtertje dati tudi za nalogo, da napišejo, kolikor so si zapomnili pridige.

te čednosti. Katehet naj uči zatajevati samega sebe, premagovati v sebi slabo nagnjenje, ter svojo krščansko dolžnost storiti vselej, tudi kedar ni prijetno, n. pr. v hudi vročini, ob silnem mrazu, pri velikem vtrujenju, pri težavnih, zoprnih opravilih, pri zgodnjem vstajanju, pri igri, pri jedi in pijači, kedar se vzbuja v srcu jeza, kedar je kdo razžaljen itd. Vse to pa zavolj Boga.

A ne le, kedar kliče dolžnost, se je zatajevati kristijanu, ampak tudi prostovoljnega zatajevanja mu je treba. Zato naj katehet uči svoje učence, kako si je treba časih n. pr. kake dobre jedi pritrpati (zlasti o postnem času, čeravno dotičnika še ne veže cerkvena zapoved); ali prijetno družbo, igro zapustiti pred odločenim časom, morda za pokoro zarad kakega storjenega greha; nepotrebnih besedi ne govoriti; po tem ali unem se iz radovednosti ne ozirati itd. Da se katehumeni navadijo tacega zatajevanja, ni zadosti, ko bi veroučitelj enkrat ali parkrat govoril o tem, ampak vedno, ob vsaki priliki jih je treba opozarjati na to toliko potrebno vajo. Se vé da se mora katehet zavedati vedno, da ima otroke pred seboj, toraj od njih ne sme tirjati preveč, ampak le toliko in tacega, kar je njim možno storiti.

B.

Navod katehumenom, kako se posluževati sredstev milosti.

Za versko-moralno ter za pobožno krščansko življenje je človeku neizogibno potrebna pomoč od zgoraj, milost božja. Ako toraj katehet hoče narejati iz svojih učencev vrle, pobožne kristijane, mora jih učiti, posluževati se sredstev milosti, ki so: m o l i t e v, s v. m a š a, s v. z a k r a m e n t i. Ali z drugačno besedo: veroučitelj mora vpeljati učence v katoliško bogočastno življenje.¹⁾

¹⁾ Beri tudi dotične ukaze učnega črteža, § 6. — Ozir skupnih bogočastnih vaj, to je: šolska molitev, šolarska maša, skupni prejem sv. zakramentov, vdeležitev pri cerkveni procesiji . . .) na ljudskih šolah določuje avstrijsko zakonodajstvo naslednje: Postava dné 25. maja 1868, § 2: »Unbeschadet dieses (Staats-) Aufsichtsrechtes bleibt die Besorgung, Leitung und unmittelbare Beaufsichtigung des Religionsunterrichtes und der Religionsübungen für die verschiedenen Glaubensgenossen in den Volks- und Mittelschulen der betreffenden Kirche oder Religionsgesellschaft überlassen. — Post. dné 14. maja 1869, § 5: . . . Die Verfügungen der Kirchenbehörden über den Religionsunterricht und die religiösen Uebungen sind dem Leiter der Schule durch die Bezirksschulaufsicht zu verkünden. Verfügungen, welche mit der allgemeinen Schulordnung unver-

§ 26.

Poduk učencem, kako naj molijo.

Ako znajo otroci dobro moliti, tedaj to ne vpliva le samo na njih versko-moralno življenje, ampak tudi dokaj pospešuje pri katehumenih poduk in vzgojo. Veroučitelj mora zato svoje šolarje prav pridno učiti z besedo in z lastnim zgledom, kako naj molijo. Ko si katehet prizadeva za to, naj se drži teh-le načel:

1. Učenci se morajo najprej dobro na pamet naučiti navadnih molitev, in sicer vsi enako v tisti obliki, s takimi besedami, kakor jih podaja šolska knjižica. Tudi je skrbeti za to, da razumevajo naučene molitvene obrazce ter vedó njih pomen. Katerih molitev se je učencem vsakterega razreda naučiti iz glave, to pové učni črtež (gl. § 6).

2. Z učenci naj vselej moli pred in po katehetični uri, in sicer najbolje, da ne vedno enega in istega (ako mu ni morda tako ukazano), ampak vse molitve, katere morajo znati katehumeni dotičnega razreda ali oddelka, razvrstí naj na posamezne ure. Po taki skupni molitvi, ki se ima goditi v taktu, se otroci najprej naučé raznih molitev, ter zraven tudi spoznajo, kako jih je moliti.

3. Šolarji morajo izgovarjati vse molitve razločno, pravilno, glasno (a ne kričeč) in počasi (a ne preveč zategnjeno). Ozir vnanjega, dostojnega vedenja velja to, da naj otroci v šoli molijo lepo ravno stojé, v cerkvi časih tudi klečé, a ne da bi pobešali glavo naprej ali na stran. Sklenjene morajo držati otroci roke med molitvijo, in imeti oči obrnjene v šoli na podobo sv. križa, brez katerega bi ne smela biti nobena šolska soba, v cerkvi pa na altar. Najboljši navod učencem za vedenje med molitvijo je zgled učiteljev.

4. Da katehumeni molijo res pobožno ter napolnjeni s pravim duhom, je treba zraven razumevanja molitvenega obrazca še tudi,

einbar sind, wird die Verkündigung versagt. — Ukaz minist. za bogoč. in uk dné 20. avg. 1870, § 50: . . . Die Verfügungen der Kirchenbehörde über die religiösen Uebungen hat die Bezirksschulbehörde dem Leiter der Schule durch die Ortsschulbehörde zu verkünden. In Fällen, wo sich über das Mass dieser Uebungen zwischen der Bezirksschulbehörde und der Kirchenbehörde Differenzen ergeben, hat darüber die Landesschulbehörde zu entscheiden. Es ist Pflicht der Schule, für die disciplinäre Ueberwachung der Schüler bei den im Sinne des § 5 des Reichs-Volksschulgesetzes eingeführten religiösen Uebungen durch Lehrer des betreffenden Glaubensbekenntnisses zu sorgen. — V enakem smislu določuje § 48 šolske novele dné 2. maja 1883.

da jih katehet dobro poduči o bistvu molitve in nje koristi. Ako se zavedajo učenci, da je molitev govorjenje z Bogom, potem jo spoznavajo kot sveto reč in jo spoštujejo. Treba je učencem mnogokrat tudi povedati, da samo blebetanje, brezmiselno govorjenje nič ne velja pred Bogom, ter naj se jim večkrat govori o lastnosti h dobre molitve.

5. Katehet ozir molitve ne sme pretiravati ter preveč tirjati od otrok. Predolge molitve niso za-nje, ker jih ni moč dolgo ohraniti pobožnih in pazljivih. Kolikor manjši so učenci, toliko krajše naj so dotične molitve.

6. Med molitvijo naj veroučitelj stoji na vzvišenem kraji pred učenci tako, da je obrnjen na pol proti sv. križu, in da ob enem tudi opazovati more katehumene.

§ 27.

Kako učiti katehumene, vdeleževati se sv. maše.

Jako važna reč je primerno in pobožno vdeleževanje vernika pri javni božji službi; saj tu človek služi Bogu, postaja deležen mnogoterih milosti, in notranjo svojo pobožnost po vnanje razodeva drugim v spodbudo. Najvažnejši del katoliške božje službe, zares središče našega bogočastja, pa je sv. maša. Brž ko otroci pridejo do razuma, to je nekako s sedmim letom, jih veže cerkvena zapoved, ob nedeljah in praznikih pričujočim biti pri sv. maši; in starodavna lepa šega je, da šolarji in šolarice razun hude zime hodijo tudi ob delavnikih časih skupno k sv. maši, kar naj se nikar nikoli ne opušča. Kjer pa šolarska maša spada med one skupne bogočastne vaje, ki so bile kot take postavno objavljene v smislu § 5. postave dne 14. maja 1869, ondi je katoliškim učencem stroga dolžnost, se vdeleževati šolarske maše, ako jim ni morda šolski voditelj v dogovoru z veroučiteljem iz važnega razloga dovolil, da kdaj izostanejo.¹⁾ Veroučitelju je toraj dolžnost, da nauči šolarje, kakó morajo biti pričujoči pri sv. daritvi.

Da se kristijan pridoma vdeležuje sv. maše, mora 1. med celo sv. mašo biti telesno navzoč. Katehet, in pri krščanski vzgoji njemu pomočnik učitelj, mora toraj učence opominjati, da ne dohajajo ne prepozno, a tudi ne veliko prezgodaj. Nikoli ne sme dovoliti, da bi šolarji postajali pred cerkvijo; ko bi kdo prišel

¹⁾ Gl. minist. ukaz dné 16. maja 1880, štev. 6206.

tudi prepozno, mora iti v cerkev na odkazani mu prostor. K skupni šolarski maši naj se katehumeni zbirajo v šolski sobi, od koder jih katehet ali pa učitelj vodi paroma v cerkev, ter tam razpostavi na odmenjene prostore. V enakem lepem redu morajo zapuščati cerkev.

2. K uspešni vdeležbi je treba pri sv. maši vnanje pobožnosti, katera je v tem, da se katehumeni zdrže vsega takega vedenja in dejanja, ki odvrta duha od sv. daritve (n. pr. govornjenja, smeha, igre . . .); in da se po vnanje vedejo tako, kakor se vesti mora človek, ki ima virtualen namen, se vdeležiti sv. maše. Da veroučitelj pri otrocih doseže vnanjo pobožnost med božjo službo, je treba,

- a) da dorasli dajó v tem mladini lep zgled; pred vsemi krščanski učitelj, ki bi moral pri prizadevanji za lepo, pobožno življenje med mladino biti veroučitelju desna roka. A tudi drugi dorasli bi morali z lepim vedenjem med svetim opravilom biti šolski mladini v zgled posnemanja. Na katehumene dečke tudi zelo vpliva vedenje mašnih strežnikov. Ako se ti slabo vedejo pri svojem svetem opravilu, če pre naglo molijo, se okrog sebe ozirajo, smejaajo, tedaj katehet pri šolarjih težko ohrani vnanjo pobožnost med božjo službo. Skrb mora toraj biti veroučitelju, da spodbudno opravljajo svoj posel oni učenci, kateri strežejo duhovniku pri sv. maši.
- b) Mora učencem med sv. mašo odkazati primerno mesto, če mogoče táko, da vsi vidijo na altar, in da niso preveč na tesnem eden pri drugem, ker bi se sicer težko dalo odvrtaati govornjenje, suvanje, smeh in enako. Tudi ne smejo katehumeni med sv. mašo nikoli ostati brez nadzorstva. Ako veroučitelj sam ne utegne, naj učitelj prevzame to opravilo¹⁾, ter naj se vstopi na kraj, s katerega njegovo pazno oko pregledati more vse učence. Le izjemoma naj se nadzorstvo izroči kakemu večjemu učencu, kateri je lepega vedenja. S kratkim z znamenjem danim opominom v cerkvi ter s primernim podukom (gl. § 25), svarjenjem, žuganjem in kaznijo v šoli, doseže učitelj potrebno vnanjo pobožnost med sv. mašo. A ta ne zadostuje, treba je še tudi

¹⁾ Ozir šolarske maše in drugih rednih pobožnih vaj, ako so bile za učence v smislu postave kot take objavljene, mu to nadzorovanje v dolžnost naklada tudi šolski zakon. Glej ukaz minist. od 20. avg. 1870, § 50 in novelo dné 2. maja 1883, § 48.

3. notranje pobožnosti, to je, prave volje, Boga častiti po daritvi sv. maše, in pazljivo pa spoštljivo se vdeležiti presv. dejanja. Učence je toraj natančno podučiti, in zopet ter zopet jim povedati, kako se je s pobožnostjo vdeleževati sv. maše. Pri tem prizadevanji se mora katehet ozirati na starost in doumljivost učencev, kajti po sv. Tomažu razločujemo tri vrste ali stopnje notranje pobožnosti:

a) Prva in najnižja stopnja je v tem, da otroci na altar gledajo in kar priprosto pazijo na besede in dejanja mašnikova kot na nekaj prav svetega, čeravno ne razumejo teh besedi in dejanj, in da zraven v obče namen imajo, Boga častiti. Na tako pazljivost ter pobožnost mora katehet priučiti že najmanjše svoje učence (od 6. do 8. leta). Kriva je misel, da najmanjšim učencem ni treba hoditi k sv. maši, češ, saj ne razumevajo tega, kar se godi na altarju. Če tudi ne morejo dobro umeti svetega dejanja, pa vendar taki otroci vedó že marsikaj o Bogu, n. pr. da je vsemogočen, povsod pričujoč, vsegaveden, svet itd.; oni morejo imeti misel in voljo, paziti na to, kar se na altarju pred njimi godi, in sicer zato, ker je to Bogu dopadljivo, zato, da bi tudi nje Bog rad imel. In če to voljo imajo, ako se še tudi prekrižajo ob začetku sv. maše, pri povzdigovanji, obhajilu na prsi trkajo . . ., tedaj njih navzočnost ni več zgolj mehanična, ampak je njih vedenje res povzdigovanje duha k Bogu, je molitev, pobožnost. Do take pobožnosti naj pomaga veroučitelj svojim najmanjšim katehumenom s tem, da jim prav priprosto, morda s pomočjo primernih podob, pojasnuje poglobitnejše dele sv. maše, in da jim ono, kar se godi na altarju, opisuje kot nekaj prav svetega, na kar morajo paziti zato, da bi Bogu dopadli. Tudi utegne svoje male naučiti prav kratkih molitvic, ki naj jih govoré pri poglobitnih delih sv. daritve.

b) Druga stopnja notranje pobožnosti pri sv. maši je v tem, da človek z vsaj virtualnim namenom, Boga častiti, pazi na pomen dejanja, ki se vrši na altarju, zlasti na pomen glavnih delov presvete daritve. Do nekolikega razumevanja vsaj poglobitnejših delov presv. daritve mora veroučitelj pripraviti katehumene od 8. do 10. leta. Najlepše bi take učence vodil do druge stopnje notranje pobožnosti, ko bi jih naučil n. pr. tako-le: Ko mašnik ob začetku sv. maše pred altarjem

moli kesanje in se trka na prsi, tedaj molite tudi vi kesanje; ko slišite mašnika moliti »Kyrie eleison«, recite tudi vi: Gospod, usmili se nas, Kriste, usmili se nas, Gospod, usmili se nas. Ko slišite »Gloria«, molite: Čast Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so svete volje. Kedar mašnik na to z razprostrtimi rokami moli iz mašne knjige, molite vi »očenaš« in »češčeno Marijo«; med evangelijem pa »vero«. Ko vidite mašnika kelih razkriti in darovati, recite: Ljubi Bog, jaz ti darujem vse svoje misli, želje, besede in dejanja; ves hočem tvoj biti; — ko pred povzdigovanjem mašnik moli za žive, molite tudi vi za svoje stariše, brate, učitelje . . .; in ko je pozneje molitev za mrtve, molite za svoje rajne dobrotnike. Najbolj pa morate paziti na povzdigovanje. Ko mašnik sv. hostijo povzdigne in kelih s sv. rešnjo krvijo, mislite si, da gledate, kako Jezusa na križ pribitega na Kalvariji vzdigujejo, in kako on za nas umira, in globoko se mu poklonite, na prsi trkajte, rekoč: tudi moji grehi so krivi tvoje smrti! Kedar se mašnik obhaja, recite: kako zelo želim tudi jaz se združiti s teboj, o Jezus; pri zadnjem blagoslovu prosite Boga, da vas blagoslovi, in pri zadnjem evangeliji molite »Oče naš« Bogu v zahvalo, da ste se mogli vdeležiti sv. maše. Ta nauk je treba seveda mnogokrat ponavljati in večkrat poprašati, če so tako res storili med sv. mašo.

- e) Tretja stopnja mašne pobožnosti je v tem, da se vernik, z namenom Boga častiti, presvete daritve vdeležuje z ustmeno molitvijo in s premišljevanjem. Kristijan toraj na tej popolnejši stopnji pobožnosti spremlja mašnika pri altarju z molitvijo in premišljevanjem, oklenivši se v duhu njegovega svetega dejanja. Učence višjih razredov je treba pripeljati do popolnejšega razumevanja posameznih oddelkov sv. maše, zlasti glavnih delov, da vedo spremljati sv. dejanje z lastnim premišljevanjem, ali pa s pomočjo primerne molitvene knjige¹⁾. Učence je pa treba naučiti, da znajo prav rabiti mašno knjižico. V ta namen naj jih opozoruje katehet na posamezne naslove mašnih molitev ter naj jim pové, kdaj morajo začeti moliti to ali uno, in da ne smejo prehitro brati ali preglasno, ampak počasi, s premislikom, in zraven paziti na dele sv. maše.

¹⁾ Vsi učenci višjih razredov naj bi imeli molitvene knjižice. Najbolje je, ako si jih oskrbujejo po katehetovem posredovanju, da morda mladini kaj neprimerne ne pride v roke.

Tudi rožni venec moliti med sv. mašo naj veroučitelj nauči svoje katehumene; in tu gre zlasti naglašati, da je treba moliti počasno, razločno in zraven premišljati izrečene skrivnosti. Lepo je in spodbudno, ako semtertje učenci sv. rožni venec pri sv. maši molijo skupno in glasno, tako da pričenja kak večji in boljši šolar. Podá se tudi čedno splošno petje med mašo pod vodstvom učiteljevim. Vse to naj se vrstí, ker razlika mika.

§ 28.

Priučevanje katehumenov na prejetanje sv. zakramentov.

a) Sv. birm a.

Ker nam po sv. zakramentih naravnost doteka milost božja, ako jih prejemamo vredno, zato je veroučitelju sveta dolžnost, voditi svoje katehumene do spoznavanja svetosti, koristi in potrebnosti teh svetih dejanj, kakor tudi do tega, da znajo prav in uspešno prejemati svetstva.¹⁾ — Po šegi naše dežele učenci navadno prejemajo najprej zakrament sv. birm e, toraj najprej govorimo o podučevanju in pripravljanji na ta zakrament.

Delovanje in moč tega zakramenta se kaže zlasti v življenji tistih, ki so ga prejeli skrbno in dobro pripravljani; toraj mora katehet prav vestno za to skrbeti, da le dobro pripravljani otroci prejemajo sv. birmo. Razločujemo pa notranjo in vnanjo pripravo. K n o t r a n j i pripravi štejemo: dobro podučenje v najpoglavitejših krščanskih resnicah v obče, in o zakramentu sv. birm e posebej; čisto vest, gorečo molitev in druga dejanja pobožnosti, pa prejem sv. pokore in sv. obhajila pri večjih ter za to pripravljenih katehumenih. V n a n j a priprava pa je v tem, da birmanci in botri spoštljivo pristopajo v čedni, njih stanu primerni obleki, in da je prejemniku glava umita, lasje počesani, čelo čisto. Bila je nekdaž navada, da sta bila delivec in prejemnik sv. birm e še tešča ob sv. dejanji. Če tudi dandanes cerkev tega nič več ne tirja, naj bi se dasili birmanci k temu spodbujevali po okolnosti.

¹⁾ Ozir otrók, obiskujočih šolo, na kateri so bile bogoslužne vaje, toraj tudi prejem svetih zakramentov, objavljene v smislu § 5. postave dné 14. maja 1869, gré veroučitelju dotične šolé razsoditi, kdaj naj kak učenec vprvič prejme ta ali oni zakrament. Tako izjavlja minist. za bogoč. in uk dné 19. marca 1887, št. 24206. A ker sila ni mila, naj se skuša katehet v tej zadevi z lepa dogovoriti z roditelji katehumena.

Ozir tega zakramenta ima dušni pastir spolnovati imenitne dolžnosti pred in med delitvijo sv. birme, pa po delitvi.

1. Pred delitvijo. Ko napové škof duhovniki, da bode tamkej delil zakrament sv. birme, naj dotični duhovnik svojim vernikom to naznani, ter naj opomni roditelje in gospodarje, kateri imajo za ta zakrament pripravne otroke ali posle, da jih brž začno na sv. birmo pripravljati doma, ter učiti jih najpotrebnejših stvari iz krščanskega nauka, kakor: očenaš, češčno Marijo, apostoljsko vero, šest resnic, sedem zakramentov, božje zapovedi in dr.; potem pa pripeljati jih k duhovnemu pastirju, da jih še natančneje podučuje, zlasti o zakramentu sv. birme. Pri otrocih šolo obiskujočih vrši se to podučevanje večinoma v šoli ob rednih ali tudi še izrednih učnih urah. — Veroučitelj pa ne podučuje samo otrok, ampak da postane delitev sv. birme v prid tudi doraslim, naj duhovni pastir napravi par govorov, ter naj z lece duhovnijanom govori o važnosti, potrebnosti tega zakramenta, o milostih, katere deli, o obredih deljenja; dalje o lastnostih in dolžnostih botrov in birmancev pa o obnašanji pri birmi.

Dan pred birmo morajo učenci, že podučeni za zakrament sv. pokore, spoved opraviti, oziroma pristopiti tudi k sv. obhajilu. Vsak birmanec dobi listek, s katerim spričuje veroučitelj, da je dete zadostno podučeno in že sedem let staro. Na to spričalo je zapisati tudi ime svetnikovo, katero se ima dati birmancu. Jako koristno je, ako more veroučitelj še enkrat pred birmo zbranim katehumenom spregovoriti kratko in prisrčno o imenitnosti zakramenta, katerega bodo prejeli. Če je birma napovedana v sosednji duhovniji, naj veroučitelj, ako se lahko dá storiti, skupno tje pelje svoje učence, ter med potjo nadzoruje. Jako spodbudno bi bilo, ako bi potoma molili rožni venec ali kaj drugega.

2. Med delitvijo sv. birme je duhovnemu pastirju skrbeti, da se ohrani lep red ter se vsi vedejo spodobno in spodbudno. Birmance naj postavi v vrsto ob listni (moški) strani, birmanke ob evangelijski (ženski); vsakteri imej roke na prsih sklenjene k molitvi, držč v njih birmski listek. Za vsacim birmancem mora stati njegov boter, položivši med birmovanjem svojo desnico na desno ramo otrokovo. Duhovnik si prizadevaj, da so birmanci z botri v cerkvi že pri prvih škofovih molitvah, in da ne gredó prej domu, kakor da prejmo konečni slovesni blagoslov. Želeti je, da je med delitvijo sv. birme vselej navzoč oni duhovnik, ki je dotične otroke podučeval za ta zakrament.

O b r e d i pri zakramentu sv. birmе pomenjajo potrjenje in oboroženje birmančevu k duhovni vojski po sv. Duhu. Škof v polni škofovski opravi stopi pred birmance kot vrhovni pastir in namestnik apostelnov. Na prihod sv. Duha pripravlja višji pastir birmance z molitvami, razprostrirajoč roke proti njim. Nato se začne birmanje. Škof poklicavši slehrnega birmancev po imenu, in položivši mu svojo desnico na glavo, ga prekriža na čelu s palcem v krizmo pomočenim, govoreč zraven slovilo zakramenta: N. signo te signo crucis †; et confirmo te chrismate salutis. In nomine P. et F. et S. S. Amen. Nato škof birmanca udari rahlo na lice, ter mu reče: Pax tecum! v znamenje, da je sedaj vvrsten med vojščake Kristusove, in da mora kot tak biti pripravljen, če treba tudi težave prenašati za Kristusa, in brez strahu spoznavati svojo vero. Birmancu zaveže boter maziljeno čelo s prtenim trakom, in tako obvezan ostane tako dolgo, da kak mašnik do dobrega zbríše sv. krizmo s pavolo. Poslednjič podeli škof vsem birmancem slovesen blagoslov.

3. P o d e l i t v i sv. birmе naj veroučitelj o prvi priliki opominja birmance prejete milosti, naj jih nagovarja k hvaležnosti do Boga in k zvestemu spolnovanju dolžnosti, katere so sprejeli s sv. zakramentom. Tudi mora duhovniku biti skrb, da katehumeni ves dan sv. birmе preživé sveto, in da Boga ne žalijo z nezmernostjo ali drugo nerodnostjo. Slednjič je treba vse birmance in njih botre zapisati v knjigo birmancev, da se ohrani pregled vseh birmanov, in zaradi duhovnega sorodstva. — Zelo koristno je, ako duhovnik tudi pozneje, n. pr. o obletnici birmovanja ali binkoštno nedeljo spominja vernike prejetega sv. potrjenja in od tod izvirajoče imenitne dolžnosti, svoje življenje po sv. veri vravnovati, se je nikdar sramovati, in spolnovati vse dolžnosti krščanske pobožnosti.

§ 29.

b) Zakrament sv. pokore.

Slehrni vé, kolike važnosti je spoved za versko-moralno življenje kristijanovo; tudi katehetu je eden najboljših pripomočkov, voditi svoje male h Kristusu. Po vrednem in pogostnem prejetju tega zakramenta šolarji bolj in bolj spoznavajo božje in cerkvene zapovedi; vedno živejše jim stopa pred oči, kaj je greh, kaj dolg, sprava z Bogom; čedalje bolj spoznavajo svoje napake in pregreške, čutijo svoje zadolženje, in hrepené po spravi z Bogom.

Po zakramentu sv. pokore dete zadobiva mir svoji nepokojni vesti, ter ne le odpuščenja grehov, ampak tudi milost, da more toliko lažje se varovati greha in dobro delati. Spovedniku pa je mogoče, v otroku spaziti prve kali zla in strasti, ter še ob pravem času jih izkoreniniti, pa seme dobrega zasaditi v rahlo srce. Da zakrament sv. pokore tako blagodejno vpliva, treba je, da katehumen dober in temeljit poduk prejme o tem zakramentu, in da spretno podučen pogostokrat pristopa k spovedi.

A nastane vprašanje, k d a j, v kateri starosti naj veroučitelj pušča prvič k spovedi svoje katehumene. Občno veljavnega odgovora tu ne moremo dati, kajti odločevati je to vsakteremu katehetu, ki pozna razumsko stanje svojih učencev. Dvojnega se mu je varovati: da otrók p r e z g o d a j n e pušča k spovedi, ker bi se sicer navadili rabotno se spovedovati; pa da tudi p r e d o l g o n e o d l a š a otroške spovedi, da se jim kaka pregreha ne vkořenini v srcu, ali kaka strast ne postane že tako močna, da bi se več zatreti ne dala. Sv. cerkev ukazuje spoved kristijanu, »postquam ad annos discretionis pervenerit«.¹⁾ Leta razumnosti pa so ceniti ne le po starosti, ampak tudi po brihtnosti otrokovi in po njegovi vednosti. V obče je najpripravnejši čas za prvo spoved po spolnjenem o s m e m letu; vsekako pa bi se moralo vsako dete po končanem devetem letu starosti pustiti k spovedi²⁾, in ko bi bila tudi še dvoumna njega sposobnost za ta zakrament. Zgodi se, da se med podučevanjem veroučitelju nekatero dete zdi še jako slabe razumnosti in nepripravno za spoved, ko pa pride v spovednico, se pokaže zadostno razumno in pripravno za sv. odvezo. Po opravljeni prvi spovedi je skrbeti veroučitelju, da otroci večkrat v letu ter dobro pripravljene pristopajo k temu zakramentu. V naši škofiji je učencem ljudskih šol običajna štirikratna spoved na leto.

Glavna stvar pa ni, da šolarji sploh večkrat k spovedi hodijo, ampak k a k ó opravljajo spoved. Katehet mora toraj svoje učence že na prvokratni prejem tega zakramenta prav pridno in natančno pripravljati. Ta priprava je dvojna, daljna in bližnja.

1. D a l j n a priprava ni družega kot podučevanje katehumenov v krščanskih resnicah sploh. Podučevaje svoje male v krščanskem nauku, naj veroučitelj že od začetka šolanja mnogo-

¹⁾ Conc. Later. IV. »Omnis utriusque sexus«.

²⁾ Tudi Conc. Prov. Colon. l. 1860. ima določilo: »Ne autem prima confessio ultra nonum annum differatur, stricte prohibemus«.

krat, kedarkoli se mu ponuja prilika, opozarja na zakrament sv. pokore. Ko učencem razlaga n. pr. lastnosti božje, ter jim govori o vsevednosti, pravičnosti božji, o njegovem usmiljenji; ko jim pojasnuje božje zapovedi, štiri poslednje reči itd., naj jim živo in poljudno dopoveduje, kaj je greh in kaka huda reč je greh, kako nesrečnega stori človeka zlasti velik greh, sosebno ko bi umrl v njem. Opozarja naj jih, da so tudi oni sami že večkrat ravnali zoper voljo božjo, so grešili; da je pa usmiljenje božje ljudem dalo tak zakrament, pri katerem se morejo znebiti grehov, se spraviti z Bogom, kazni božji uiti. Pripoveduje naj jim prilično, da je spoved tisti zakrament, pri katerem Bog človeku, ki resnično obžaluje svoje grehe, in ima trdno voljo se poboljšati, vse grehe odpusti, in ga zopet sprejme med svoje ljubljene otroke itd. — Na tak način katehet že zgodaj pripelje svoje učence do spoznanja lastne grešnosti, in jim vzbudi v sreč goreče hrepenenje po spovedi in po spravi z Bogom. In če tako dete nevarno zboli, možno je z njim opraviti spoved, čeravno še ni prejelo rednega poduka za ta zakrament.

2. Bližnja priprava obsega nauk o zakramentu sv. pokore, pa vzbujanje kesanja in trdnega sklepa ravno pred spovedjo. Ko so katehumeni v splošnem podučevanju po nekoliko izvedeli o važnosti in potrebnosti omenjenega zakramenta, naj veroučitelj o primernem času začne z bližnjo pripravo na spoved. Najprej je ponoviti one glavne resnice, na katere se opira nauk o sv. zakramentih (podedovani greh in odrešenje po Kristusu), in nato naj se začne podučevanje o zakramentu sv. pokore po navodu zaukazanega katehizma.¹⁾ Priprosta, otrokom razumljiva naj je katehetova beseda, in razodeva naj očetovsko ljubezen; a vendar naj vse govorjenje in vedenje njegovo kaže predmetu primerno resnobo. Za podlago nauku o rečeh k zakramentu sv. pokore potrebnih naj veroučitelju služi prilika o zgubljenem sinu, na katero naj se zopet in zopet sklicuje med podučevanjem. Nikakor ne sme biti duhovnik zadovoljen s tem, da bi se učenci dobro naučili le odgovorov iz knjige, ampak oni morajo tudi vse razumevati ter vedeti, kako storiti to in uno.

- a) Ko učencem ozir izpraševanja vesti govori o potrebi, sv. Duha klicati na pomoč, naj jim kar tudi pové, kako naj to storé. Naj n. pr. z njimi moli, ter jih tako dejanjsko uči prositi

¹⁾ Pomožna knjiga mu utegne biti: Jaegers »Erster Beichtunterricht« Paderborn.

nebeškega razsvitljenja, da bi mogli spoznati vse svoje grehe, jih srčno obžalovati, in se jih čisto obtožiti. — Tudi je treba katehumenom prav živo kazati, kako vest izpraševati. V ta namen naj kratko ponovi, kar nam Bog v vsakeri zapovedi zapoveduje, in kaj nam prepoveduje; tudi naj jim pojasnuje katehet pogloblitve grehe, in naj jim kaže, v kateri reči se navadno pregrešé otroci. Zraven naj učence opominja, da dobro pomislijo, če niso morda že tudi oni tega ali unega storili v svojem življenji. Ako bi se spominjali kaj tacega, ni treba praviti nikomur, ampak le sami za-se naj si zapomnijo greh, da ga bodo povedali pri spovedi. Katehumene je tudi opomniti, da naj povedó spovedniku le samo take grehe, ki so jih res storili, ne pa vseh onih, ki so jih morda brali v »izpraševanju vesti«. Ni svetovati, da bi si otroci grehe zapisovali za spoved. Ako jim pa katehet dá v roke kak natisnjen navod za izpraševanje vesti, naj gleda, da je tak, ki je nalašč otrokom sestavljen. A veliko boljše je, navaditi katehumene, da znajo samostalno, sami iz sebe spoznavati samega sebe, nego mehanično po natisnjenem navodu. Podučevaje učence, kako vest izpraševati, ne sme celoma izpuščati šeste zapovedi božje, pač pa naj resnih besedi otrokom tako govori, da ga bodo razumeli taki, ki so se utegnili kaj pregrešiti v tej stvari, drugim pa da ni v spotikljej.

Učiti je šolarje, spominjati se vseh storjenih grehov, in se tudi vseh pri spovedi obtoževati, naj so veliki ali mali. A treba je, da se katehumeni navadijo razločevati med grehi smrtnimi in odpustljivimi, in da vedó, da je pri spovedi treba naznaniti število smrtnih grehov, pa njih vrsto. V ta namen naj jim imenuje nekoliko navadnejših velicih grehov, in pové naj: tako in tako mora grešnik pri spovedi povedati, da naznani število in vrsto velicega greha.

- b) Najimnitnejši oddelek nauka o zakramentu sv. pokore je gotovo uk o kesa nji in trdnem sklepu; a je tudi najtežavnejši. Naj toraj veroučitelj posebno skrb obrača v to, da bodo njegovi učenci znali v sebi vzbujati pravo kesanje. V to pa ni dosti, da bi dobro iz glave znali dotično molitev, ali da vedó lastnosti resničnega kesanja, ampak veroučitelj naj skuša katehumene pripraviti do tega, da oni prav res obudijo v svojem srcu pravo žalost nad storjenimi grehi in resničen stud nad njimi. V ta namen naj jim, oziraje se na otroško življenje, prav živo in pretresljivo razvija one nagibe k pravemu kesu, katere nam našteva katehizem. Zraven naj učencem živo priporoča, da prav goreče molijo ter Boga prosijo darú pravega, prisrčnega in čeznaturnega kesanja, in naj tudi v šoli z učenci skupno opravlja tako molitev. — Kar se tiče trdnega sklepa, naj veroučitelj katehumenom stvar lepo razdrobi, in naj jim nad najnavadnejšimi grehi pokaže, kakšen sklep naj storé in kako naj ga vzbudé;

n. pr. da naj vsaki dan rekó pri jutranji molitvi: Zanaprej se bom pridno učil, bom rad molil, starišem ne bom več ugovarjal, s porednim I. ne bom več skupaj hodil itd.

- c) Kazaje učencem lastnosti dobre spovedi naj si veroučitelj najbolj prizadeva za to, da se otroci spovedujejo prav odkritosrčno. Mora pa svoje male prav praktično, najbolje v zgledih učiti, kako se je obtoževati grehov. Naj si katehet v primer izmisli porednega otroka, ki se mnogokrat pregreši tako in tako . . . ter naj potem vpraša učence: kako bi se ta deček moral obtožiti pri spovedi? Ali: če bi kdo storil pregreho to in to . . ., pa bi se tako-le spovedal, se je li prav obtožil? V zgledih podučevaje katehumene zakramentalne obtožbe je treba veroučitelju paznemu biti, da se ne bo zdelo učencem, kakor da jim pripoveduje iz spovednice.
- d) Govoreč o z a d o s t o v a n j i naj katehet otrokom prav živo poklada na srce, da je spovedenčeva sveta dolžnost slušati spovednika, ter vse in natanko tako storiti, kakor mu ukaže. V posameznih zgledih naj jih uči, k a k o je treba zadostovati. Bližnjemu na blagu, dobrem imenu itd. storjeno škodo naj uči katehumene popravljati prostovoljno, še pred spovedjo, in ne še-le čakati povelja spovednikovega. Zelo naj jim priporoča, da si tudi sami sebi nakladajo mala pokorila.

Da se učenci potrebnih spovednih molitev dobro naučé moliti in s premisljkom, naj jim katehet dotične obrazce natančno pojasnuje, in naj jih potem skupno molijo pred in po uku. Ako kakemu učencu morda običajno sklepanje spovedi dela preglavico, sme se mu dopustiti, da svojo obtožbo sklepa z besedami: »Zdaj pa pri svoji vesti nič več ne vem. Prosim, duhovni oče, zveličavne pokore in svete odveze.« Kaj pa, da je učiti katehumene tudi dostojnega in spodobnega vedenja pri spovednici.

Ko so učenci že zadostno podučeni in pripravljeni, naj jim veroučitelj odloči dan za spoved, ali vsem ob enem, ali le kakemu oddelku.¹⁾ Kjer je več spovednikov v istem kraju, treba je otrokom dati listke v spričevalo, da je dotični podučen za sv. zakrament. Uči naj katehumene, kako se jim je doma pripravljati na spoved z molitvijo, izpraševanjem vestí, z vzbujanjem kesanja in trdnih sklepov. Vsekako naj skuša katehet še pred spovedjo vse učence zbrati okrog sebe, ali v šoli ali kje drugej. Kratko in prisrčno naj jim tu spregovori še enkrat o važnosti sv. dejanja, katero name ravajo, in potem naj vsi skupaj klečé zakličejo sv. Duha, in vzbudé

¹⁾ Ukaz ministerstva za bogoč. in uk dné 8. novembra 1880, štev. 15905, dovoljuje, da voditelj šole v porazumljenji z veroučiteljem daje katol. učencem na ljudskih, meščanskih in srednjih šolah za zaukazani prejem zakramentov sv. pokore in sv. obhajila po eden uka prosti dan, ali pa eno popoldne in naslednje popoldne.

kes in trden sklep. Pové naj jim, da tako bodo morali zanaprej vselej storiti, kedar bodo sami šli k spovedi. Potem naj jih pelje v cerkev ter jim odkaže prostore, in natihoma še enkrat pové, kako se je vesti. Tudi naj jim pokaže prostor, kam po opravljeni spovedi poklekniti, da naloženo pokoro in zahvalne molitve opravijo. Imena vseh, kateri so opravili prvo spoved, vpisati je v šolski imenik in v status animarum

§ 30.

c) Zakrament sv. rešnjega Telesa.

Najiminitnejši in najsvetejši dan v življenji kristijanovem je dan prvega sv. obhajila, toraj mora biti veroučitelju posebna skrb, da katehumeni njegovi vprvič in pozneje vselej prav dobro pripravljene, ter vredno uživajo to nebeško jed. K temu pa je treba dobrega podučevanja in primerne odgoje, prave starosti, in za prvo skupno sv. obhajilo tudi nekake slovesnosti.

1. Kar tiče podučevanje in pripravo, razločujemo daljno pripravo, to je podučevanje učencev v krščanskih resnicah sploh, toraj ves katehizem, in zlasti ponavljanje nauka o spovedi; pa bližnjo pripravo, to je, posebni poduk o zakramentu sv. rešnjega Telesa. — Kakor na spoved, tako naj katehet že prva leta šolanja o priliki opozoruje svoje učence tudi na sv. obhajilo, ter tako polagoma pripravlja na najsvetejši zakrament. Tako priliko ima n. pr., ko v svetopisemskih dogodbah na vrsto pridejo predpodebe sv. rešnjega Telesa: dar Melhizedekov, veliko-nočno jagnje, mana, opresni kruhi. Tudi ko jih uči dostojnega vedenja v cerkvi sploh, ali med sv. mašo posebej, pri blagoslovu itd., naj jim pojasnuje, zakaj je cerkev toliko svet kraj, kaj pomeni luč pred tabernakeljnom, čemu je tolika slovesnost ob procesiji sv. rešnjega Telesa, zakaj mašnik nosi presv. Zakrament bolniku na dom itd. Na ta način veroučitelj svoje učence napolni s spoštovanjem do sv. rešnjega Telesa, in vzbudi jim hrepenenje po nebeški jedi, da jo duhovno prejemajo, še preden jim je dovoljeno, resnično jo uživati.

Bližnja priprava ter posebni nauk o presv. zakramentu se ima vršiti po navodu škofijskega katehizma, a prisrčno, razumljivo, in s primernim navdušenjem.¹⁾ Za uvod naj katehumenom živo

¹⁾ Izdatna pomoč veroučitelju pri podučevanju za prvo sv. obhajilo je n. pr. Dr. J. Schmitt: »Anleitung zur Ertheilung des Erstkommunikanten-Unter-

popisuje zgodbo obljube: nasitjenje velike množice z navadnim kruhom in obljuba nebeškega kruha — pa dogodbo izpolnjene obljube: zadnja večerja; kakor tudi vsakdanjsko ponavljanje Kristusovega dejanja pri sv. maši. Kazaje učencem potrebo vestne priprave, je dobro opozoriti jih na dogodbo, ko je Bog na gori Sinajski svojemu ljudstvu dal zapovedi, kako skrbno so se morali Izraelci takrat pripravljati: se snažiti, prati, praznično se obleči... Ali naj jim v isti namen govori o osodi človekovi, ki je brez prazniškega oblačila prišel na ženitnino; o žalostnem koncu Jude, ki je ne vredno prejel nebeško jed itd. Prav nadrobno naj katehumene uči vedenja pred altarjem in med prejemanjem sv. obhajila. Zelo naj tudi poklada na srce potrebo za hvala e po prejetem sv. zakramentu. Tu se utegne katehet posluževati sveto-pisemske dogodbe o pastircih ali sv. treh kraljih pred Jezusom, o navdušeni zahvali starega Simeona, ker je videl sv. Dete, o desetih očiščenih gobovih, a le enem hvaležnem, in dr.

K bližnji pripravi štejemo s p o v e d, ki naj jo katehumeni opravijo pred sv. obhajilom prav dobro pripravljene. Redoma naj je vesoljna spoved, ali vsaj tolikega obsega, da spovednik dobi nekak pregled vsega prejšnjega življenja učencevega. Da ne bodo obhajanci molili vere, upanja, ljubezni, kesa, zahvale le z jezikom, ampak da tudi res iz srca opravljajo taka dejanja, treba jim je dotične molitvene obrazce lepo pojasnovati, in večkrat z njimi skupaj pobožno vzbujati. Tudi krstno obljubo bi moralo dete za prvo obhajilo znati moliti s premislikom. — Veliko pomore k vredni pripravi na prvo sv. obhajilo, ako tudi dorasli domači, zlasti roditelji veroučitelju pomagajo po svoji moči. Naj toraj duhovni pastir opominja in spodbuja stariše svojih katehumenov, da vsaki dan, morda zvečer, z vsemi domačimi vred molijo tudi za milost prav vrednega sv. obhajila in da z nauki, svarili itd. delajo na to, da njihovo dete pristopi k angeljski mizi prav čistega srca, trdnih sklepov, in z velikim hrepenenjem.

2. K o l i k o s t a r e naj veroučitelj pušča katehumene vprvič k sv. obhajilu? Cerkev to razsojati prepušča modrosti in previdnosti dušnega pastirja. V obče je otrok z m o ž e n prejeti ta za-

richtes« v Freiburgu; Ant. Ruland: »Praktischer Unterricht zum erstmaligen Empfang der hl. Communion«, Würzburg; P. Joh. Buchmann: »Der schönste Tag des Lebens«, Einsiedeln; Th. Rohmann: »Unterricht für die erste hl. Communion«, Wien.

krament, če sv. rešnje Telo razločuje od navadne jedi, in ima že toliko oblaženo srce, da more s pobožnostjo stopiti k mizi Gospodovi. A toliko bi zadostovalo le pri otroku, nevarno bolnem, da se mu podeli sv. popotnica. Da pa katehumen z večjim pridom pristopi, naj se ne pušča prezgodaj k prvemu sv. obhajilu (spolnjeno 10. leto je v obče najugodnejši čas za to); predolgo jim pa tudi ne sme odtegovati te nebeške jedi, ter naj zlasti ne tirja preveč verskega znanja pri učencih slabejše glave.¹⁾ Res je, da se učenci za prvo sv. obhajilo učé z veseljem in z največjo pridnostjo, in toraj katehet sme o tej priliki tirjati od katehumenov dokaj temeljitega verskega znanja; a to velja le za otroke zelo ali vsaj srednje darovite. Če je pa učenec že precej v letih, morda še tudi jako slabe glave, tedaj bodi veroučitelj zadovoljen z najpotrebnejšim. Zlasti ne sme biti pri tacih učencih znanje vere, upanja in ljubezni »*conditio sine qua non*«.

3. Prvo sv. obhajilo naj se delí vselej s l o v e s n o, da otrokom toliko bolj ostane v spominu, kar je važno za poznejše življenje. Odbere naj si veroučitelj v to primeren dan²⁾, otroci naj se snidejo praznično napravljeni v učilnici, ali na kakem drugem primernem kraju, odkoder jih veroučitelj vodi v slovesnem sprevodu v cerkev, kjer naj učenci pri krstnem kamnu skupno ponové krstno obljubo. Potem naj jih razvrsti pred altarjem. Pred sv. mašo, ali še bolje, med sv. mašo, ki naj bi ne bila ob pozni uri in tudi ne pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, naj duhovnik ravno pred sv. obhajilom v kratkem pa prisrčnem nagovoru se obrne do katehumenov. Govor bodi tak, da imajo tudi navzoči stariši prvoobhajancev in drugi odraščenci od njega dobička. Po sv. obhajilu, in preden nadaljuje sv. mašo, utegne duhovni pastir z nekaterimi tehtnimi besedami še spodbadati k hvaležnosti, in k trdnemu

¹⁾ Vsekako naj bi vsi otroci bili puščeni k prvemu obhajilu tista leta, ko še hodijo v šolo. Ako katehet večje učence zarad prepričlega znanja zadržuje, se časih zgodi, da zapusté šolo, gredó v službo, in nikoli ne opravijo tega nauka, ter ostanejo brez sv. obhajila; bodisi da gospodarju molčé o tem, ali pa da ta nima skrbi za večni blagor svojega posla.

²⁾ Naš *Ordo cultus div. publ.* § 29. pravi: »*Consuetudo proles, dum ad primam communionem admittuntur, brevi aliqua et cordiali exhortatione ab altari alloquendi, laudabilis omnino est; quare ea lege hisce commendatur, ut ruri in aedificationem quoque adultorum haec prima communio prolium, omni anno, nisi Dominica in Albis fieri possit, aliqua sequenti Dominica infra tempus paschale habeatur, quin tamen per eandem publicae devotionis ordo turbetur.*«

sklepu, vse svoje življenje vravnati po Jezusovem uku. Dobro je, ako more duhovnik tudi še popoldne združiti svoje obhajance v cerkvi pred sv. rešnjim Telesom k litanijam ali h kaki drugi pobožni vaji. — Ako pravimo, da naj veroučitelj svojim katehumenom stori dan prvega sv. obhajila slovesen in za vse življenje nepozabljiv, pa s tem ne odobravamo onih nenavadnih, ničemurnih in skoraj teatralnih uravnjav in naprav na dan prvega obhajila, ki nikakor ne pospešujejo pobožnosti med otroci, ampak jih še begajo ob tako svetih trenutkih življenja, ter vso slovesnost storé preveč posvetno.

Zelo je priporočati, dajati otrokom kake spomenike prvega sv. obhajila, najboljše čednih primernih podob, na katere naj katehet sam zapiše ime vsakterega in praznični dan. Enako gre imena prvoobhajancev brž po prejetem zakramentu zapisovati v »status animarum«, da duhovni pastir vsaki čas brž razvidi, kateri izmed mladine so že opravili ta nauk in kateri še ne. — Po prejetem prvem sv. obhajilu naj veroučitelj skrbi za to, da njegovi učenci zanaprej pogostokrat, morda vsaka dva meseca, najmanj pa štirikrat v teku šolskega leta prejemajo sv. rešnje Telo, a vselej skrbno pripravljani. Tako se pomnožuje njihova pobožnost, se bolj in bolj vtrjujejo v dobrem, in se za vse poznejše življenje privadijo pogostnega sv. obhajila, ki je najiminitnejši pomoček krščanske popolnosti.¹⁾

§ 31.

Disciplina katehetični vzgoji pomoček.

Vse tiste naredbe in uravnave, katere imajo namen, katehume odvracati od hudega, voditi jih k dobremu, in odvaditi jih razvad, napak in grehov, imenujemo *disciplino* ali šolsko vstrahovanje. Nje naloga je toraj: učence odvracati od prilike greha, od slabe tovarišije . . ., nasproti pa jih vaditi molitve, pridne vdeležbe javne božje službe, pogostnega prejemanja sv. zakramentov, v vseh rečeh lepega reda, snažnosti, pokorščine, pridnosti, vljudnosti, odkritosrčnosti, sramežljivosti itd.; dalje pazno oko imeti, da nad otroci spoznava napake, še preden se vkoreninijo v

¹⁾ Zelo koristno je, ako veroučitelj med starejšimi šolarji razširja šest-nedeljsko pobožnost k sv. Alojziju, ter jih uči, kako se je pridoma vdeleževati; ali da večje vpiše v kako cerkveno bratovščino ter jim pojasni nje namen, koristi, ki jih deli, in dolžnosti, ki jih naklada.

srcu, in da jih skuša odpravljati, zatirati z opominjevanjem, svarjenjem, žuganjem, ali celo s kaznijo. V ta namen je treba katehetu marsikaj ukreniti, prepovedati, ukazati, to je, za disciplino mu je skrbeti v šoli in z u n a j š o l e.

Da se ohrani strogi red v šoli, k temu pripomorejo pred vsem šolske postave, katerih ne sme biti veliko, ampak le malo, kratkih, določnih in jasnih, ter obsegajočih le najpotrebnejše zapovedi in prepovedi. Učenci morajo te šolske zakone dobro poznati, in si jih vtisniti spominu. V ta namen naj se jim ob primernem času, n. pr. ob začetku vsacega polletja, preberó ter malo razložé. Tudi kedar greši ta ali uni zoper šolsko postavo, naj katehet otrokom v spomin pokliče zadevni zakon. Ko pa so katehumeni zvedeli iz teh domačih zakonov: kdaj imajo prihajati v šolo, kako se jim je obnašati v šoli pred in med podučevanjem, kako na ulicah, kako doma do starišev, bratov, sester itd., potem morata katehet in učitelj za to skrbeti, da se ti ukazi natančno izvršujejo. Bolje ne dajati šolskih zakonov, kakor pa zanemarjati jih.

Eno najvažnejših sredstev, izvrševati šolske postave, in sploh med katehumeni ohraniti disciplino, je modra raba plačil in kazni. S prijetnimi posledicami kakega dejanja, t. j. s plačili skuša učitelj otroka vnemati za zvesto spolnovanje dolžnosti, pa nagniti ga, da hrepeni po tem, kar je plemenitega; neprijetne posledice dejanja, t. j. kazni, pa imajo vzbujati britko čustvo, in napolniti s strahom, ter tako odvrčati od prepovedanega. Res je šola toliko boljša, kolikor manj je v njej treba plačil in kazni brez škode za red in napredek; a šola brez vsakoršnega plačila in pokorila je le vzor. Pač mora vzgojitelj učenca voditi do tega, da bi dobro, lepo, pravo storil zaradi dobrega, lepega, pravega samega, ali iz ljubezni do Boga; a katehet ima opraviti z otroci, z lahkomiselnó mladino, ki ima še kaj malo lastnega spoznanja; med katehumeni najde zanikrnosti, lenobe, laži, prevare, ali celó upornosti — takim napakam ni moč drugače priti v okom, kot z raznimi kaznili. Katehetični vzgoji je tedaj zraven navadnih sredstev, zraven zgleda, privaje in poduka, še tudi treba plačil in kazni. Saj se tudi država poslužuje teh pomočkov, da z njimi voljo nagiba doraslim, kako bi toraj šola mogla izhajati brez njih! A velike previdnosti je treba pri rabi plačil in pokoril, sicer si ž njimi učitelj več škoduje kot koristi.

1. Kar tiče plačila, je katehetu treba vedeti to-le: Prav je, da pridnim učencem s priznanjem, pohvalo, darili naredi veselje, da njih vnemo za dobro še večjo stori, in druge nagiba k posne-manju, a plačevaje treba ozir jemati na naslednja načela:

- a) Le pridnost in vztrajnost ste vredni priznanja in obdarovanja, a nikoli sama prirojena zmožnost učenceva, n. pr. dober spomin ali telesne prednosti itd. Le dobro dejanje, izvirajoče iz proste volje in plemenitega namena, je vredno plačila, zlasti če je katehumena stalo dokaj truda in premagovanja.
- b) Plačila gre le redko rabiti. Pri prepogostem priznanji in obdarovanji bi učenec postal neobčutljiv za plačilo, ali bi pa ničesar več ne hotel storiti, če bi mu ne bilo pričakovati darila. Tudi se zato ni prepogostokrat posluževati plačil, ker mora veroučitelj katehumene voditi do tega, da bi pravo in ukazano storili iz plemenitih nagibov: iz spoštovanja do učitelja in do postave, pa iz ljubezni do Boga.
- c) Najboljša so narurna plačila, to je one posledice dobrih dejanj, ki kar same ob sebe izhajajo iz njih. Tako naj je n. pr. odkritosrčnemu ponaturno p'ačilo zaupanje učiteljevo; kdor je lepega in čednega vedenja, naj v plačilo dobi prvi sedež v klopi, da je drugim v zgled itd.
- d) Plačilo katehumentu obljubiti se sme le prav redkokdaj. Vsako obljubo pa gre izpolniti, in pri rabi plačil vselej s popolno in natančno nepristranostjo ravnati po modri odmeri in vrsti. Osebno nagnjenje tu nikoli ne sme voditi veroučitelja. Neopravičeno plačilo zapelje obdarovanca, da se ima za boljšega kot so drugi, in za boljšega kot je res, pa slabí tudi zaupanje družih do kateheta. Eno in tisto dejanje, a storjeno od raznih učencev, je mnogokrat prav različne vrednosti. Ako n. pr. sicer leni katehumen kdaj več stori, kakor se je zahtevalo, tedaj njegovo dejanje zasluži večjega pripoznanja, kakor bi bil to storil učenec, ki je sploh priden. — Najboljše, najprimernejše plačilo je zadovoljnost, priznanje in ljubezen katehetova, katero naj razodeva učencem s prijaznim, odobravajočim obličjem, s kratkim priznanjem v besedi, da radostno iznenadenje pokaže nad kakim prav posebnim dejanjem, ali da izreče pohvalo vpričo sošolcev ali pred stariši katehumentovimi. V plačilo naj je tudi častni sedež, vpis v zlato knjigo, spomin pridnosti, kako malo darilo, n. pr. čedna

podobica, mala knjižica. Tudi vsemu razredu, ako je veroučitelj z njim posebno zadovoljen, je dobro sem ter tje v plačilo povedati kako veselo zgodbico, ali dovoliti nedolžno veselico, skupen izlet i. dr.

2. **K a z n o v a t i** ima veroučitelj pravico in celó dolžnost. Kazen naj bi učenca živo opominjala zanemarjene zapovedi, postave, in tako zabranjevala ponovitev prestopka; ona naj bi pa tudi še dobrega, pridnega katehumena obvarovala slabih zgledov, ter ga močnega storila v dobrem. Oblast kaznovanja pa je treba katehetu rabiti previdno in vestno. Vodijo naj ga naslednja načela:

- a) Kaznjivo je le, kar dohaja iz zanikrnosti, lenobe, lahkomišelnosti, ali celo iz spridenega srca in hudobne volje. Kar pa izvira iz nezadolžene slabosti, se ne sme kaznovati; tudi ne, ako učenec greši iz nezadolžene zmote, ali v prenagljenji, katerega ne taji. Za zgolj otroške napake, n. pr. razmišljenost, pozabljivost, ali za greh vsled hudega, velikega, vnanjega vplivanja, ne gre hudo kaznovati. Tudi kedar ima že pregrešek sam britke, slabe ponaturne nasledke, naj veroučitelj ne prideva še samohotnih kazni; ampak naj le skuša grešnika pripeljati do spoznanja in obžalovanja svojega prestopka, opominjajoč ga, da je tu kaznoval že Bog sam.
- b) Praviloma naj veroučitelj ne kaznuje, če ni prej skušal učenca z opominjevanjem, svarjenjem, žuganjem odvrniti od ponavljanja kakega pregreška; le zelo velike napake in grehe, po katerih drugi škodo trpé, take gre kaznovati takoj.
- c) Pri kaznovanji se je varovati pristranosti in strasti. Modrost velí, v veliki razburjenosti nikdar ne kaznovati, ker človek utegne takrat ravnati nepravično, ter škodovati po prehudem kaznovanji. V takih slučajih je treba kaznovanje odložiti za nekoliko časa. Če tudi ni možno učitelju med kaznovanjem ostati popolnoma mirnemu, hladnokrvnemu, naj se vendar tako obnaša, da učenec spozna, da vzgojitelj ne kaznuje iz osebnega maščevanja, ampak v imenu večnega sodnika, in da je učitelju britko pri sreú, ker mora kaznovati.
- d) Kazen se mora previdno odmerjati po velikosti zadolženja, in z ozirom na dušno in telesno lastnijo učencevo. Namenu je kazen le tedaj primerna, če stori nameravan, neugoden britek vtisek, če postane zdravilo zoper napako, in da ne

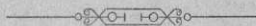
škoduje na nobeno stran. Onim pokorilom gre vselej prednost, katera so najbližej naravnim nasledkom grešnega dejanja. Tako n. pr. naj je kazen za laž, zvijačnost — zguba zaupanja; za zlorabljeno prostost — nje omejenje; zanikar-nemu kazen bodi povelje, stvar dobro ter boljše storiti; prepirljivcu — da mora sam sedeti; umazancu, da se mora osnažiti itd. Kar bi utegnilo škodovati na zdravji, ali surovo sramotenje po raznih psovkah, po zasmehovanji, ne sme biti v kazen. Rahločutnemu je že žalosten pogled učiteljev večja kazen, kot surovemu učencu hudo grajanje. Tudi takih dejanj katehet ne sme nakladati v kazen, katera otroci radi, veseli opravljajo, ali katera bi morali opravljati vselej z največjim spoštovanjem, n. pr. molitev, miloščino, klečanje.

- e) Veroučitelj naj kaznuje le redkokdaj; prepogostno kaznovanje zakrknje srce, in stori slednjič kaznjenca popolno otrpnjenega, neobčutljivega za pokorjenje. Kazen napovedano gre tudi izvršiti. Preklicati jo sme veroučitelj le takrat, ko bi se bil prenaglil ter nepravilno sodil; pa tudi tedaj, ko bi krivec kazal silno kesanje in bi se sploh tako obnašal, da more učitelj biti prepričan, da istega pregreška ne bo kmalo zopet storil. — Ni segati po hudih kaznih, kjer zadostujejo milejše. Nekatero dovoljene kazni, naštete od manjših do večjih so: resen ter grajajoč pogled, otožen obraz učiteljev; opomin; malo karanje; krepka graja; žuganje; prepisovanje šolske postave, katero je prestopil, ali naloge, katere se ni naučil; stati pred klopjo (a nikoli zunaj šolske sobe); odvzeti izročeno opravilo, ali izključiti ga od kake veselice; prestaviti ga na drugo mesto, mu delj ali manj časa dati samemu sedeti; v šoli ga pridržati (z vednostjo starišev); vpisati ga v črno knjigo. — Telesne kazni, kjer jih postava dovoljuje¹⁾, smejo se sploh le takrat rabiti, kjer mečje kazni in nobeni drugi pomočki ne pomagajo več, in pa pri otrocih, ki doma popolnoma zanemarjeni, za lepe besede in plemenite nagibe nimajo nikakovega čustva. A tudi tukaj le pri večjih pregrehah, n. pr. zarad očitne upornosti, zavolj grde škodljive laži, predrznega obrekovanja, zarad pretepa, tatvine itd. Kazni vredna

¹⁾ V Avstriji so telesna pokorila prepovedana v šoli po zakonu dné 20. avgusta 1870, § 24.

pregreha mora vselej prav gotova biti. Telesno naj se nikoli ne kaznuje v razburjenosti, nikoli na kak surov način, ampak spodobno. V pokorilo sme biti le šiba. Zaušnice dajati, po ustih vdarjati, pri ušesih, za lase vleči, po glavi vdarjati, s knjigami nabijati in enako, je surovo, nevarno, prepovedano.

Za lepo vedenje z u n a j š o l e in d o m á gre skrbeti v prvi vrsti roditeljem; katehet tu ne more veliko storiti drugače kot s primernim podučevanjem in svarjenjem, pa z navodom, ki ga prilično daje starišem. A držanje med božjo službo, obnašanje na potu v cerkev in iz cerkve, vedenje na ulicah, pred šolo . . ., to vse spada v šolsko vzgojo ter v veroučiteljevo disciplinarno oblast.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIČNICA

00000480406

